Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Ioannis Chrysostomi expositum euangeli secundum Mattheum c. 19-24 - Cod. Aug. perg. 93

Johannes <Mediocris>

[S.l.], [9. Jahrh.]

urn:nbn:de:bsz:31-62654

Visual Library

Omelie Joh Crisosto sup Math a 19 cal
usq ad ca 21 et 22 p[...] quinq ca[...]

31
5

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Aug. XCIII

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

pbacio penne s' in causa

Sā spē ancat

no

7 no

Benedicite fontes dñi dño. & maria
& flumina dñi dño.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

Iste liber de augia maiori.

227

2

lou

innomine

innomine

Amen

sephiri

ferunt ... plures conuscere ...

probatio

G. H. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

Dietbirc

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

INCIPIT OMELIA BEATI IOHS EPI OS AURII CONSTANTINOPOL. EXPOSITŨ EUANGELIOR.

Quantum quamque gratum & utile
sit bonum ecclesiastice pacis
quam flagranti & sollicito amore
querendum exponam. ut quisquam
inueniri exponere possit. lege inquit
fidelissime orator. fratres legite.
ut ipse corpore absens efficiar in xp̄o
uobiscum presens in fide.

Incipiamus ergo exponere bona de bonis.
prosequar quid dicat euangelista
& factum est cum consummasset ihs
sermones istos. quos istos. quos superius
est praelocutus. Quomodo de caminis
mortiferis carnalium passionum suppos
itis apostolorum zeli scintilla ceciderat.
& modica quidem quam tamen conflabat.
sed dn̄s qui de longe sentit malorum uaporē
cito per humilitatis doctrinam quasi cum aliquo
fonte largissimo priusquam accenderetur
restinxit dicens. Amen dico uobis
nisi conuersi fueritis ut efficiamini sicut pueri
non intrabitis in regno celorum. & cetera.
& illos tunc sollicitos reddidit & totum
mundum de periculo eiusdem incendii

liberauit, & illi quidem leuiter tacti s̄
nos autem fortiter sumus moniti.
& momentaneae inuidiae eorum occasio
aeternum mundo humilitatis refrigeriū
introduxit; hos ergo sermones cum con
summasset ihs. transtulit se de galilea
in iudeam: quasi iustus dn̄s omnium
qui sic diligit alios seruos ut alios non con
temnat, Nam sicut omnes illi debent gloriā
quasi dn̄o. sic ille debet omnib; misericor
diam quasi seruis; Nam si semp̄ eum
unus teneat locus. iam non esset possessor
omniū hominum. sed possessor aliquorum.
Reliquid galileam & uenit in fines iudeae galileā
patriam suam de qua fuerat natus. quasi
sol altius ascendens. reliquid orientem
& uenit in iudeam quasi ad occasum ubi fue
rat obiturus in pace passionis occumbens.
Iterum nobis alium diem nouiorem suae
resurrectionis ostendere ut dicamus
cum apostolo. Uetera transierunt
ecce facta sunt noua; & secutae sunt eū
turbae multae quasi testimonia
salutaris doctrinae eius. quasi oues
pastorem in manu ipsius genitae & nutri
tae: Producebant eum quasi paruuli
patrem peregre longe proficiscentem;

& quid pater proficiscens bona pignora
caritatis illis relinquens pro exigilib;
remedia sanitatum. & sanauit eos ibi;
Appar& quia parati erant populi sequi eũ
&iam in fines iudeae. Sed ne quis existi
m& iudeorum sicut erant d&ractores
quod ad commendationem opinionis
& ad testimonia uirtutum suarũ iactan
tiae causa trahat secũdum multitudi
nem infirmorum, Ideo sanauit eos
& dimisit eos. maxime cum sufficerent
& ipsi ad gloriam & hominib; ad salutẽ
testimonia in suo loco nascentia,
& accesserunt ad eum pharisaei temptan
tes eum & dicentes ei Si lic& homini
uxorem suam quacũq; ex causa dimittere.
Uiro casto qualiscũq; uxor bona uid&ur
quia perfecta caritas uitia non sentit;
Qui diligit uxorem de soluendo matrimonio
leges necessarias non hab&. ubi aũ de sol
uendo matrimonio lex requiritur. illic iam
odium demonstratur; ubi odium inuenit
illic iam fornicatio esse cognoscitur.
quemadmodum si uideas homi nẽ adsi
due amicitias medicorum colentem. ex
ipsa re statim intellegis quia infirmus est
Sic & cum uideas siue uirũ siue mulierem

De dimittendis uxoribus. aut uiris legem
interrogantib; cognosce quia uir ille
lasciuius est & mulier illa meretrix est.
Sic & iudei homines fornicati & contami
nati qui habentes uxores habere non uide
bantur quia uxor illis non erat quasi
iocunda possessio castitatis sed quasi
desertum exilium libidinis. illic relegate.
Nam in matrimonio mox castitas delectat.
libido aū quasi uinculo coniugii conligata
torquetur. & non sit nouum quod dici
mus quia castitas in matrimonio delectat.
Nam primus gradus ē castitatis. sincera
uirginitas. Secundus aū fidele coniu
gium. Ergo species secunda uirginitatis ē
matrimonii casta dilectio. Audierunt
ergo ihm temptantes ut uiderent
si uoluntatis eorum amicus esset. an casti
tatis patronus. Ut siquidem diceret
quia licet dimittere laudassent eum.
si aū non contra dicerent ei. & hoc est
proprie temptare. qui aū uera interro
gat. quot quot audierit conquiescit.
Si licet homini dimittere uxorem suā
quacumq; ex causa. O effrenata lasci
uia. sciebant quia nullā causam idoneā
habebant circa dimittendas uxores.

Fortsetzung f. 7r

& repulerunt & in fornicationibus suis
corporalib; fornicationem suam confessi sunt
sp̄ualem dicentes . Si licet uiro dimittere
uxorem suam quacumq; ex causa . quia non
potest animo esse castus qui corpore est
lasciuus ; hoc est non potest d̄o esse fidelis
qui uxori suę pfidus est . sicut nec ex diuer
so conscientiam seruat qui d̄o fidem n̄ seruat
Sed altera alterius fornicationis accusatrix ;
Nam & si interim non preuaricatur lasciuus
tamen iam in eo statutum est ut preuaricetur
si corruptio psuasionis accesserit ; & illi
quidem secundum carnem interrogabant
quae pati merebantur secundum sp̄m ;
Si licet dimittere uxorem quacumq; ex causa
xp̄s aūt eis respondit quod facere eis decebat
dicens . Quicumq; dimiserit uxorē suam
nisi ob causā fornicationis & aliā duxerit
moechatur . Sicut enim uxorem quocūq;
modo contra uoluntatem uiri agentem
dignum est repellere . non aūt est iustum
quantum ad grauitatem uiri nisi ob causā
fornicationis . sic & ecclesia quocūque
modo contra uoluntatem egerit xp̄i abici
digna est . Non aūt abicitur . ppt̄ longani
mitatē xp̄i nisi sola causa transgressionis ;
Sicut enim xp̄s si dimisisset & p̄prius ecclesiā

iudeorum non eis subministrans pscripturis notitia diuinitatis suae. Ipse facciebat eam adulterari cum diis extraneis. quo natura rationabilis & subdita do creata sine do non potest esse. sic xpo conscientia suae diuinitatis subministrante. Quo sinagoge transiebat ad idola. inexcusabilis adultera e reperta. propter quod repulit xpm non repulit eam xps. non quacumque ex causa. sed propter causam fornicationis ipsius; quia non solum relicto xpo diabolo se coniunx. sed etiam interfecit p quo mori debuerat.
Ab initio enim ds genuit xpm. Deinde creauit hominem rationabilem natura angeloru & animarum quasi coniugem ei potentem suscipere uerbum ipsius; Ideo clamat. q ds coniunxit homo non separet. & multis quidem modis homo separat quod ds coniunxit. Quando enim quis aut dicit aut facit aliquid p quod scandalizati homines recedant a xpo. homo separat quod ds coniunx. sed & si nullus alter hoc faciat. ipse au se homo peccans a do pcidat repellens spm eius a se. homo uidetur separas se se quod ds coniunxit. Dicunt ei discipuli. si ita est causa circa uxorem. non expedit nubere. audientes & apostoli cogitabant apud se. mulier bona difficile inuenitur

protestante salomone, In mille quidem
uirum inuenies. mulierem autem in his omnibus
non inueni, Quid est autem aliud mulier. nisi
amicitiae inimica. Ineffugebilis poena.
necessarium malum. naturalis temptatio.
Desiderabilis calamitas. domesticum peri
culum delectabile detrimentum. mali natura
boni colore depicta. Ergo si dimittere
illam peccatum est. tenere autem uiro tormentum.
Necesse est aut dimittentes adulterium
faciamus. aut tenentes cotidianas pugnas
& amaritudines habeamus. Ideo respondent.
Si ita est causa uiri cum uxore. non expedit
nubere; Tunc dominus non dixit quia expedit. sed
magis consensit quia non expedit. sed infir
mitatem carnis aspiciens dixit; Non omnes
capiunt uerbum istud. sed quibus datum est.
non dixit non omnes possunt. sed non omnes
capiunt. Id est omnes capere possunt. non tamen
capere uolunt; palma proposita est. qui concu
piscit gloriam. non cogitet de labore. Nemo
uinceret. si omnes periculum pugne timerent.
ex eo quod quidam non possunt. & a proposito
continentiae cadunt. Non debemus circa uirtu
tem castitatis fieri pigriores. Si enim quidem
in pugna cadentes non examinant ceteros sed
dicunt illis si datum fuerit. & rem non adplicant

pugne sed homini! quanto magis nos cadentiū neglegentiae inputare debemus. non difficultate uirginitatis, Quod autē dicit. quib; datū ē. non hoc significat quō quibusdam datur quib;dam non datur. sed illud ostendit quia nisi auxilium gratiae acceperimus. nihil ex nobis ualemus; Quō autē ualentib; gratia non denegetur. in euangelio dnr̄ dicit. petite & dabitur uobis. quaerite & inuenietis. pulsate & aperietur uobis. Omnis enim qui petit accepit. & qui quaerit inuenit. & pulsanti aperietur, Deb& autē uoluntas precedere. & sic sequatur gratia. Nam nec gratia sine uoluntate aliquid operatur nec uoluntas sine gratia potest. Nam & terra non germin& nisi pluuiam susciper& nec pluuia fructificat sine terra. Sunt eunuchi. qui sic nati sunt ex utero matris suae. & sunt eunuchi. qui ab hominib; fiunt. & sunt eunuchi. qui se ipsos eunuchos fecerunt ppt̄ regnum caelorum; & tamquam si dicat aliquis. quid dicis. Dn̄e si ex quacumq; causa contigerit homini uxorem non habere continentiae hab& mercedem non semp̄. Sicut enī peccatum opus sine uoluntate non facit. ita & iustitia ex opere non consummatur nisi & uoluntas adfuerit, Multi enim corpore

propter solam turpitudinem alias atq;
alias sibiungebant. Ideo timuerunt
interrogare ex quibus causis ne seipsos
infra angustias . costarum causarū constrin
gerent . sed interrogauerunt si ex om
nib; causis lic& . scientes quiamodum
nescit libido . sed quanto exercetur tanto
magis accenditur non lenitur . nec in
fra terminos unius coniugii capit libido ,
Ille respondens ait eis . Non legistis quia
qui fecit . masculum & feminam fecit eos .
dicens . Idest legistis quidem . sed noluistis
facere quod legistis ; Conscientiam
illorum ad testimonium prouocat ut
ostendat eis . quō ideo interrogant
ne infirmiter discant quod dubitant .
sed inexcusabilitē faciant quod inexcusa
biliter peccant . Masculū & feminā . non
masculum et multas feminas ut uni masculo
liceat multas feminas possidere .
Neq; masculos & feminam ut uni feminae
liceat multos uiros excipere . sed mascu
lum & feminam . ut una femina nullum
masculum put& factum esse in saeculo
praeter unum . & unus masculus nemi
nem put& feminam esse in saeculo pt̄ unam .
Non enim duas aut tres costas dn̄s tulit

de latere suo. & duas aut tres fecit mulieres;
Cum ergo secunda aut tertia uxor steterit
ante faciem tuam. sicut tunc eua ante
adam. quomodo illi dicas. hoc nunc os
de ossibus meis; Nam si uere costa est illa
mulier. tamen non tua. Si ergo non illi
dixeris non illam confirmes esse coniugem
tuam. si autem dixeris mentiris. Si ergo ad
hoc deus masculum & feminam ex uno crea
uit ut sint unum. quare ergo & de cetero
uir & mulier non ex uno utero nascuntur,
sicut uolatilia quaedam. quia deus masculum
quidem & feminam creauit. propter
necessitatem filiorum generandorum;
tamen semper castitatis fuit amator & con
tinentiae auctor. Ideo illum typum
non seruauit in omnibus. ut si quidem
uult homo nubere secundum primam disposi
tionem creationis humanae. intellegat
quid est uir & uxor. Si autem noluerit nubere
non habeat necessitatem nubendi propter
coniunctionem natiuitatis. ne forte
uideatur per suam continentiam alteram
perdere quae nolebat esse incontinentia.
quomodo dicimus post coniunctionem matri
monio ne alter altero nolente separet;
Propter hoc relinquit homo patrem suum.

et matrem suam. propter quid? quia ex uiro
est uxor et ex una carne sunt ambo;
Ergo nunc maior caritas debet esse inter
fratres et sorores. quia isti quidem ex isdem
parentibus exeunt. illi autem ex diuersis;
Sed hoc magnum est nimis quia fortior est
dei constitutio quam uirtus naturę,
Non enim precepta dei naturę subiecta sunt
sed natura praeceptis obtemperat.
Deinde fratres licet ex uno nascuntur. tamen
ideo nascuntur ut diuersas uias petant;
Uir autem et uxor. licet ex diuersis nascuntur
tamen ideo nascuntur ut in unum conue
niant. Ergo hii quamuis ex uno quia ad
hoc creati sunt ut sint unum; Uides ergo
quia non se ipsum sequitur ordo naturę
sed ordinationem dei. Ex te ipso considera;
quod enim est in herbis aut arboribus
humoribus; hoc est in hominibus amor;
sicut herbę ex humore nascuntur et crescunt.
sic homines per amorem incipiunt et au
gentur; Humor quidem de radicibus
ascendit in herbam. de herba autem non
reuertitur ad radices. sed sursum transmit
tit in semen. sic et caritas de parentibus
ascendit ad filios. de filiis autem non reuer
titur ad parentes. Ideo parentes quidem

filios suos diligunt · sed non sic diliguntur
a filiis · Quia sicut herba non deorsum sed sursū
ad semen transmittit humorem · sic & homo
non ad parentes sed ad procreandos filios
transmittit affectum ; & erunt duo in carne
una ; sicut qui spiritaliter se diligunt multorū
animae quasi una anima esse dicantur ;
Dicente scriptura · Omnium credentium erat
cor & anima una · sicut uir & uxor quia carna
liter se diligunt una caro dicuntur ;
Dicunt illi · Quid ergo moyses praecepit dare
libellum repudii · Displic& peccatorib; doctrina
iustitiae · Grauis est fornicariis int̄ptatio
castitatis ; sed contra rationem quod est
respondere non possunt · ueritati tamen
credere non adquiescunt ; Quid ergo
conferunt se ad patrocinium uiri scīsmi moysi
cuius p̄sonam uerebantur omnes & timebant ·
ut doctrinā xp̄i quam ratione uincere non
poterant p̄ auctoritatem libidionis p̄sone
destruerent ut dum moyses inreprehen
sibilis reprehendi tim&ur · ueritatis inter
pr&atio taceatur ; Sicut solent homines
facere malam causam habentes · confugiunt
ad potentes uiros · ut & si iustitia non potest
uincat p̄sona · tamquam si ita inuidiose
respondeant ; Quid ergo moyses p̄cip̄

in lege qui fuit quasi uisibilis lingua inuisibilis dī
qui incorruptibilem gloriam corruptibilibus
oculis uidit. & testimonium ditatis in uultu
suscipiens portauit ad populum. Tu autē homo
uilis simul fabri lignarii filius quomodo
destrues quae ille constituit. si filius dī es
sicut dicis quare confundes tuū ministrum.
si homo es similis nr̄i quomodo rep̄hendis
tuum auctorem. si malum est quare p̄cep̄
si bonum est quare destruitur. Tunc ait
ihs. Moyses inquit propter duritiam
cordis ur̄i p̄misit uobis dimittere uxores uras.
frequenter uobis moyses propt̄ duritiā ur̄am
iniustitiam quasi iustitiā p̄cepit. in heremo
hostias dō offerre. & quomodo dicit p prophe
tam. Non accipiam de domo tua uitulos
neq; de gregib; tuis hyrcos. Sed quia patres
uestri egressi erant de egypto corpore
tamen non animo. Nam totam egyptum
secū in morib; baiulabāt. Uidit itaque
eos moyses propt̄ delectationem carnalē
circa studia sacrificiorum esse inclinatos.
si mandass& eis recedere a sacrificiis non
fuerat audiendus quia annosa passio
medicamento momentaneo non curatur.
Iussit eos sacrificare quidem sed non iam
demonibus sicut in aegypto sed dō uiuo.

Dimidium mali p̄misit · ne totū p̄deret bonum;
Hac ratione p̄misit uos dare libellum repudii ·
quia melius iudicauit p̄mittenti legem matri
monia solui quam odio conpellente homici
dium fieri ; permisit uobis mala facere
ne faceretis peiora ; Ergo hoc uobis p̄mitten
do non uobis di iustitiam demonstrauit ·
sed a peccato abstulit culpam peccandi
ut quasi secundum legem agentib; uobis
peccatum u̅r̅m non uideatur esse peccatū ;
Ut pute si quis habeat seruum qui furatur
& inhebriat se considerans dominus qualit utrūq;
in semel si mandauerit obseruare nihil p̄ficiet.
mandat illi ut bibat quidem quantum uult
sed publice bibat ut hoc quidem quod bibit
si secundum nouum bonum · ut paulatim discat
obaudire preceptis · sic p̄missum est
& repudium malum quidem tamen licitum
a creatione , & apostoli preceperunt
secundas adire nuptias propt̄ incontinentiā
hominum · Nam secundam quidem accipere
secundum preceptum apostoli est · secundū
ueritatis aū rationem uere fornicatio est.
si secundum permittente dn̄o publice & licen
ter committitur fit honesta fornicatio.
Propterea benedixi quia moyses hoc p̄misit
non p̄cepit · Aliud est enim precipere

aliud permittere; quod autem precipimus
semper est. quod enim permittimus nolenter
precipimus. quia malas hominum uolunta
tes ad plenum prohibere non possumus.
Amen dico uobis quicumque dimiserit uxorem
suam excepta causa fornicationis moechatur.
Omnis res per quascumque causas nascitur per ipsas absoluitur.
matrimonium enim non facit coitus sed uolun
tas. Et ideo non illud soluit separatio corporis
sed separatio uoluntatis. Ideo qui dimittit
coniugem suam et aliam non accipit adhuc
maritus est. Nam corpore iam separatus est
tamen adhuc uoluntate coniunctus est;
Cum ergo aliam acceperit tunc plene dimittit.
Non ergo qui dimittit moechatur sed qui
alteram ducit. Sicut autem crudelis est
et iniquus qui castam dimittit. sic fatuus est
et iniustus qui retinet meretricem; Nam patro
nus turpitudinis eius est qui crimen celat
uxoris. Imitatores ergo debemus esse dei.
ut sicut ille agit cum ecclesia sic nos agamus
cum coniuge; Ille enim numquam derelinquet
populum. nisi ad gentilitatem uel ad heresem
uoluntate transierit. Aliter autem peccantem
castigat quidem tamen misereri non cessat.
Dicente propheta. Si dereliquerint filii eius
legem meam. uisitabo in uirga iniustitias eorum.

misericordiam autem meam non dispergam ab eis.
sic et meretricem quidem qui dimittat
alias autem male moratam castiget et teneat,
quomodo tribus modis; primum docendo
secundum deinde; si autem timorem dei non sentit.
inproperando ut uel homines erubescat;
si nec pudorem sentit frequenter confusa,
faciat illi quod precepit salamon. durum baculo percute; Ergo primum admone
quia multum proficit doctrina iustitiae.
Deinde confunde. quia frequenter et pudor
frenum est uitiorum; Tertio iustum est
ut castigetur quasi ancilla quae erubescere
nescit ut libera, Aliter. de galilea
turbe in mysterium gentium secutae sunt
dominum. in fines iudeae. ibique curati sunt.
Iusti qui in fines transierunt iudeae.
nec enim potuissent curari nisi relictis
finibus suis. in fines transissent iudeae.
sicut scriptum est in esaia. Et uenient
omnes gentes et dicent Venite ascendamus
in montem domini et in domum dei iacob. et adnuntiabit nobis uiam suam et ambulabimus
in eam, Et curatae sunt gentes in finibus
iudeorum ad confusionem ipsorum. quia
gentes quidem in aliena secutae sunt xpm;
Iudaei autem in suis finibus constitutum temptauerunt

quidem castitatem student. adulterium autem
uoluntate committunt; nisi autem etiam uolun
tate sola fornicatio consummaretur, numquam
diceret dominus; Qui uiderit mulierem ad con
cupiscendum eam iam moechatus est
in corde suo; Ergo uoluntas sine corpore
frequenter peccat; Illa est ergo gloriosa
continentia. non quam transgredi non potest
necessitas debilitatis corporis. sed quam
conplectitur uoluntas sancti propositi.
Ideo dicit. sunt eunuchi qui sic nascuntur
ex utero matris. et sunt qui ab hominibus
fiunt. sed illos tenet necessitas. hunc autem
tertium coronat uoluntas. Quod autem sic
nascuntur acrationes quomodo nascuntur
et sex digitos habentes aut quattuor aut simi
lia. Si enim deus sicut ab initio constituit
unamquamque naturam sic dimitteret illam
inmutabiliter semper in suo ordine permanere
in obliuionem deduceretur coram hominibus
operatio dei; nam estimaretur natura rerum
ipsa se regere. ut potest constituit deus natura
liter ut in hieme frigora sint. calor autem
in aestu. ut terra fructum proferat. ut plu
uia descendat de caelo; Si haec sicut ab ini
tio constituta sunt. ita in suo statu inmuta
biliter perseuerarent. inueniretur deus ab initio

quidem constituisse. & de caeco omnem
naturam in sua potestate. & p hoc fieret ut
iam creatura necessarium non haberet factore.
Ideo ergo natura rerum conuestitur contra
naturam suam. Interdum uero semp dns natu
rarum opifex in memoria redigatur. &
semp necessarius sit factor suae facturae.
& non solum semel. sed cotidie opera sua
facere uideatur. Propterea in euangelio
de caeco qui sic natus fuerat dns dicit.
neque hic peccauit neq; parentes eius
sed ut manifestentur opera di in illo.
Non solum simpliciter intellegendum est
sicut multi putant. ut caeco sanato di poten
tia cognoscatur. idem operans ds. alioquin
infirmitatib; sanatis di potentia cognoscitur.
sed ideo in illius psona hoc dicit. quia contra
regulam naturae sine oculis erat creatus.
ut in transuersione naturae opus di intel
legatur dum emendatur natura; SE.
Tunc oblati sunt ei pueri ut manus eis inpo
neret & oraret; Tunc quando dns de cas
titate faciebat sermonem. & beatos
pronuntiabat eunuchos. De gloria enim
continentiae dno referente atq; dicente.
sunt qui se eunuchizant propter regnum celorum.
Audientes quidam obtulerunt ei infantes

pueros de castitate mundissimos puta
bant enim quia dñs corpore mundos tantū
laudabat non ut uoluntate. nescientes quia
dñs non illos beatificauit eunuchos quos
pueritiae necessitas facit castos. sed con
tinentiae uirtus; Discipuli aūt u&abant
eos; o cara amica rerum malarum. & in 3
imica bonarum. quia non delectatur in bo
no. ideo facile obliuiscitur bonum;
malum autē quicquid audierit. quasi natu
raliť in corde suo plantatum sic r&in&
semp. nā nūquam potest aliquid obliuisci
quod diligit. nec r&inere quod odit; 4
Ante modicum enim xp̄s accipiens puerum
dixerat. nisi facti fueritis sicut puer iste:
non intrabitis in regnum caelorum; & ecce
statim obliti discipuli puerilis innocentiae.
u&abant pueros ad xp̄m quasi indignos
accedere. ad quorum similitudinem ipsi
fuerant inuitati; Nam quis mereatur
ad propinquare xp̄o. si repellitur infantia
simplex. putabāt enim se honorem facere
xp̄o. damnum facientes gloriae eius; Nam
quem admodum si medico subtrahantur infir 3
mi. sic damnum est xp̄m non habere quos sal
u&. Si enim expectens samaritanos pecca
tores. de quib; ipse mandauerat quasi indignus.

In ciuitates samaritanorum ne intraueritis.
Tamen sic de reductu eorum gaudebat ut diceret:
Escam habeo manducare quam uos nescitis.
Putas quanto magis esuriebat salutem innocen-
tium puerorum. Ideo dixit: nolite uetare
pueros. nam si sci futuri sunt quid uetatis filios
ad patrem uenire. Si autem peccatores futuri sunt
ut quid sententiam condemnationis profertis
antequam culpam uideatis. Talium est enim
regnum caelorum, talium non omnium.
3 Nam quales modo sunt meum est. quales autem
postea futuri sunt ipsorum. Quod ergo meum est
honorate. quod autem illorum fuerit miseremini.
Talium est enim regnum qui casti sunt ex uirtute
sicut pueri ex aetate, talium est qui simplices
oculos habent sicut pueri. et non cognoscunt
differentias personarum. Ecce enim puer
si uiderit hominem. nihil aliud uidet in eo.
nisi hoc solum quia homo est. non dignitatem eius
intellegit. non considerat uestem ipsius.
Vir autem perfectus cum uiderit hominem non aspicit
quia homo est. sed statim cogitat de dignitate
illius. estimat uestimenta ipsius. Vides ergo
quia sapientior est inperfectus puer quam perfectus
uir. Vir enim non aspicit hominem quem deus fecit.
sed ornatum quem diabolus adinuenit.
Puer autem non aspicit ornatum quem diabolus

fecit · sed hominem quem ds creauit, prius
quam puer diabolico ueneno mundialis malitiae
repletus fuerit · cognoscit opus factoris ;
Cum uero inebriatus fuerit mundi spiritu ·
iam non aspicit opus factoris · sed inlecebris
corruptoris ; Presens locus instruit
omnes parentes · ut filios suos indesinent
sacerdotibus offerant · quo quae sacerdotib;
offerunt · xpo offerunt ; Non enim sacer
dos manum inponit · sed xps in cuius nomine
manus inponitur ; Si enim qui escas suas
p orationem non offert do coinquinatas eas
manducat · secundum quod de escis ait apos
tolus ; Quo omnis creatura bona & nihil
reiciendum quod cum gratiarum actione
percipitur · scificatur enim per uerbum di & o
rationem · dicens · scificatur per uerbum di
& orationem · ostendit · quia maculata est ·
nisi p orationem fuerit omnis esca mundata
& scificata · Quanto magis pueros offerri do
& scificari necesse est ; Causa au scificatarum
escarum haec est ; quo mundus totus in ma
ligno positus est · Ergo & omnes res corpora
liter quo mundi e pars · in maligno est posi
ta & ipsa propterea oportet eam scificari
consequenter, & infantes quando nascuntur
& ipsi quantum ad carnem in maligno positi s

propter quod necesse est offerre pueros
& adsidue oratio fiat super eos. Quo esca
scificari semel necesse est manducamus
enim eam & transit. hominem enim quē
indesinenter aduersarius psequitur & sor
didat semp scificari necesse est. Aliud.
conuenienter inquit confutatis iudaeis
temptatorib; & lasciuis offeruntur pueri
xpo in mysterio gentium in fide paruulorum
& lactis adhuc solius capiendum escam.
quos obtulerunt xpo patres eorum. sicut ordi
nis est intellegere pposita euangelii
gentium singularum. quod discipuli in figu
ra principum iudaici populi prohibebant.
quō semp iudaei omnia faciebant ne gentes
saluarentur introductae ad fidem; Et ecce
unus accessit ad eum & ait ei; Magister
bone. Non sine ratione quaerendum est
in hoc loco quare de isto adulescente xpm int
rogante. Magister bone quid boni faciā
ut uitam aeternam possideam. Cum dn̄s
cum impleuisset narrationem in finem
sic addidit; Multi erunt inquit primi
nouissimi. iudaeis & gentib; dictum dubitat
nemo. ne forte ergo hic adulescens in myste
rio introducitur iudaici populi semp adules
centuli semp gloriatoris & leuis; sic enim

fecere sola & xp̄s plerumq; quando de mysterio
rei alicuius est locuturus · ante introducit
corporaliter patientem. Id ipsum ut ex eo
occasionem inueniens corporalem narra
tionem mysterii quam proposuit exse
quatur. Ut puta cum de concupiscentia
iactantia pharisaeorum apud lucam locu
turus fuisset · introduxit. Primum ydropi
cum & sanauit · ut in corporali tumore
ydropice iactantiae pharisaeorū ꝑpunge
retur inflatio. Sic & hic cum de refutatione
iudaeorum & electione gentium mysteriū
exponere uoluisset · ex eo uerbo qd̄ dicit
ad petrum · & omnis qui reliquerit patrem
& matrem · & cetera usque ad parabolam
subsequentem de mercennariis conductis
in uinea hora prima · & tertia · & sexta · &
nona · & undecima. Quomodo gentes
ꝑponendę erant iudaeis. Introduxit
istum adolescentem gloriantem & leuem
& amplius amantem bona sua carnalia
quam caelestia xp̄i promissa · ut passione
corporali adolescentis istius iudaici populi
spiritales passiones demonstraretur · propt̄
quam xp̄o non credidit. Id ÷ propt̄ sibi placen
tia · propt̄ iactantiam uanam · propter
questus quos capiebat ex lege remansit in lege;

Propterea quaecumq; dicuntur de adulescentulo isto. sic sunt accipienda quasi de populo iudaico dicta. Judaicus populus erat adulescens. non aetate sed leuitate. morib; inmaturus non annis. Nam omnia quidem uitia carnalia iuuenalia sunt sicut dicit aposto lus. iuuenalia autem desideria fuge. sectare autem iustitiam. pietatem. & caetera. Praecipicium autem iuuenile uitium est gloriatio. qui amplius uult uideri quam est in toto. uult uideri non esse. sicut populum iudaicum fuisse cognoscimus in scripturis. sicut & dominus dicit de illis. omnia faciunt ut ab hominib; uideantur. Item. uae uobis scribae & pharisaei. hypocritae qui diligitis primas cathedras in sinagogis & caetera. Item uos qui iustificatis uos ipsos. Deus autem cognoscit corda uestra. propter quod & ficus dicta est habens folia sine fructu. id est speciem scitatis. non ipsam scitatem. quia aestimationem quidem iustitiae sectabantur. opera autem aborrebant. & uide quomodo in exordio ipso narrationis populi iudaici mores significantur. Dicit enim. Magister bone. quid faciam boni ut uitam aeternam possideam. quia semper iudei interrogatores tantum fuerunt & non ob auditores. Laudatores

scorum . & non imitatore, auditores
legis & non factores . semper discentes
& numquam ad scientiam ueritatis
peruenientes, gloriantis in lege & p
preuaricationem legis dñi exhonorantes;
Adhuc & illud considera quia nihil de actio
ne di interrogat . quid credat . aut quo
modo credat . sed hoc quod faciendo uitã
aeternam possideam . quia omnis spes
salutis apud iudaeos in operib; erat
non in fide . sicut & apostolus dicit
de illis & gentib; . quo gentes quae non
sectabantur iustitiam ad legis iustitiã
puenerunt . quia non ex operib; sed ex
fide , Israhel aũ sectando legis iustitiã
in legem iustitiae non puenit quia non ex
fide sed ex operib; . Prima autem iusti
tia est . cognoscere dm̃ patrem & xpm;
Nouissima aũ iustitia est facere opera
bona sicut & dñs cum dixisset ad quosdam
iudaeos . Operamini cibum non qui perit
sed qui pmanet . Interrogantibus eis
quid faciemus ut operemur opera di .
Respondit; hoc est opus di ut credatis
in eum quem ille misit, illi autem

opus agnitionis. si neglegentes semper ad ido
la transiebant & de operibus iustitiae re
quirebant. propterea & di agnitionem perdi
derunt. & opera iustitiae numquam imple
uerunt. quia iustus faciendae iustitiae ag
nitio dei est. Dicit ei ihs. quid me dicis bonum.
nemo bonus est nisi unus ds. Non quia non
erat ipse bonus cum esset filius di ds. Nam
quemadmodum cum sit ipse filius di. & ipse ds est
qui est filius ds. sic cum sit boni filius di. & ip
se sine dubio bonus est quasi filius boni.
Sed quia iudaicus populus unius di habens
agnitionem xpm. Nec filium di nec dm
cognoscere uolebant. hac ratione laudem
sibi oblatam ab eo repellit. Quia non qua
si dm bonum. sed quasi hominem bonum
eum dicebant. quod non fecisset. Si ille quasi dm
bonum. bonum eum dixisset. & uere
quantum ad iudaeos qui unum dm colebant.
& xpm di filium non cognoscebant. Nemo erat
bonus. nisi unus ds. Apud fideles autem sicut
unus ds pater est bonus. sic & unigenitus ds. Ni
hilominus bonus est. Puto autem & si dixisset
ei. Magister sce aut iuste. similiter respondis
set. Quid me dicis scm aut iustum. Nemo scs
nisi unus ds. Ex quibus omnibus diximus.

qm̄ sicut tunc xp̄s laudem eius reppulit quia non
cognoscebant eum· sic semper reppulit
laudem omnium ignorantium consequenter·
Nec pater suscepit laudem eorū· qui non cognos
cunt eum secundum quod est; Numquid gen
tes non cognoscebant dm̄· & honorabant se
cundum quod atheniensibus dicebat apos
tolus; perambulans enim simulacra ues
tra inueni aram ignoti dī; quem ergo uos ig
norantes colitis· hunc ego adnuncio uobis;
Sed non suscipiebat culturam eorū quia n̄
cognoscebant eum· secundum quod ipse
cognosci uolebat; si autem nec xp̄s iudae
orum laudem suscipiebat· nec ds̄ pater genti
um· quia non cognoscebant eos· secundum quod
dicebat cognoscere eos· sine dubio nec heréti
corum suscipiunt laudem· uel pater· uel fili
us· qm̄ nec ipsi cognoscunt· quis pater· quis
filius· errantes de substantia amborum·
& con fundentes utrumque· qm̄ qui fi
lium cognoscit ille & patrem cog
noscit; Quod si laudes non suscipiunt·
consequenter nec opera quamuis uideantur
iusta; Propterea cum dixerint· Nos in no
mine tuo prophetauimus· & in nomine tuo
demonia eicimus· & multas uirtutes fecimus;
Dicit eis dn̄s; Discedite a me· nescio qui estis;

Si autem uis intrare in uitā · serua mandata ·
quę sapienter dr̄ · serua ; Ille enim inter
rogauerat quid boni faciam · iste contra illi
respondit · Non dixit · dicę mandata · quia adr̄
docuerat eum factor naturae racionabilis ·
sed serua quia non seruabat ; Nam dum
admonetur seruare · ostenditur non
seruasse ; Nam non ille ē bonus qui in
3 terrogat de bono ; Sed qui facit quod bo
num est ; Non occides ; in persona quidē
loquens unius illius qui cum q; fuit · conue
nientia loquitur personae populi iudęorū ;
Quicumque enim sciebat quę si dr̄ populum
iudaicum esse facturum uel in se uel in discipu
los uel iam facere · anticipans ea dem ipsa pre
monens eos & dicit · Si uis intrare in uitam ·
ne occidas ; sed occiderunt & ipsum & disci
pulos eius ; Ne adulteraris · sed adulterati
sunt recedentes a do suo & uiro ani ma
rum suarum · cum diabolo corrup tore ·
Ne furtum facias ; sed fecerunt furan
tes fidem diuinitatis eius ex op e re eius ·
& dicentes · hic non eicit demonia nisi in belze
bub principe daemoniorum · ne per opus illud
crederent xp̄o · Item furati sunt ueritatem
resurrectionis eius de toto mundo quantū
ad se · dantes pecuniam multam militibus ·

ut dicant · quia nobis dormientibus noctu ue
nerunt discipuli eius · & furati sunt corpus eius;
Non falsum testimonium dices; sed dixerunt ipsi
contra scripturas · hunc scimus unde est;
Deinde falsum testimonium protulerunt ·
dicentes · Nos audiuimus eum dicentem;
Quoniam ego dissoluam templum hoc manu factum ·
& in triduo illud reaedificabo; Similiter
dicebant & contra stephanum;
honora patrem tuum & matrem tuam; sed
non honorauerunt · neque patrem suum dominum
qui seminauerat eos; neque matrem suam
ecclesiam caelestem patriarcharum & pro
phetarum · sed tamquam geni mina uipe
rarum ruperunt eos & exierunt ab eis ·
& diliges proximum tuum sicut te ipsum ·
sed non dilexerunt christum factum sibi proximum
secundum carnis cognitionem · quod ergo
& olim per moysen haec eis seruare praecepit ·
& postea per se ipsum · illi autem non seruauerunt ·
ideo non intrauerunt in uitam · id est in agni
tionem dei patris & christi · Et respondit · haec
omnia seruaui a iuuentute mea · Natiuitas
populi iudaici fuit ex tempore abrahe
usque ad exitum eius ex egypto · usque tunc
enim quasi infans fuit populus ille · sicut dicitur
apud hiezechielem prophetam testatur

dicens ad hierl. In qua die nata es; Non est pre
cisus umbilicus tuus· & non alligauerunt ma
millas tuas & in aqua non es lota in salutem·
neque oleo uncta es· neque sale salita· ne
que pannis inuoluta es. nec pepercit oculus
meus in te ut facerem tibi unum ex omnibus
istis ut pateretur aliquid super te. & proiec
ta es in faciem campi. In prauitate anime
tuae In qua die nata es. & transiui ad te &
uidi te conspersam in sanguine tuo & dixi
tibi de sanguine tuo uiues & multiplicare
& sicut ortum agri dedi te & multiplicata
es & magnificata es & intrasti in ciuitates
ciuitantium· Iuuentus autem fuit ex tem
pore moysi usque ad reges; Uirilitas autem
eius ex tempore regum usque ad transmi
grationem babiloniae; Senectus autem
eius a transmigratione babiloniae usque
ad xpm. quando & mortuus est populus il
le propriam interficiens uitam; De istis
autem aetatibus suis etiam per prophetam
testatur populus ille & dicit; Domine me
morabor iustitiae tuae solius. quae docuisti
me ex iuuentute mea; Id est ex tempore
moysi quando & legem ad eruditionem suam
accepit; & usque nunc pronuntiabo mira
bilia tua. quod est in tempore regum;

& usq; in senectā & senium dn̄e ne derelinquas me,
donec adnuntiem brachium tuum genera
tioni omni quae uentura est . Quod fac
tum est in tempore xp̄i . quando qui digni
fuerunt ex eis crediderunt in xp̄m . brachiū
dn̄i adnuntiauerunt eū generationi
gentium postmodum credenti in xp̄o
quam congrauato populo illi iudaico dedit
responsum qui corde quidem nūquā crede
bat semp autē ore commendabat dicens ;
Haec omnia seruaui a iuuentute mea . quod
non erat uerum . Nam & prophetas occidit .
& cum idolis semp adulteratus est . & furtū
ueritatis scripturarum semp commisit ;
Sicut & dn̄s dicit de illis – quia inritū fecistis
mandatum dī p traditionem urām . & falsa
testimonia dixit – in interfectionib; pphe
tarum . maxime esaia apud manasē regē
dicens . quia principes nr̄os sodomitas
appellat . & populum istū gomorritas .
dum sabaoht se uidisse blasphemat . cum
dicat dr̄ . Nemo uidit faciem meā & uiuit .
Propt quod & serratus est lignea serra . Sed omnia
specialit illa conuincere xp̄r omittens
quod ex aliis argumentis uult populū iudaicū
ostendere . Nihil horum umquam seruasse
dicens . Adhuc unum tibi restat . uade uende

omnia tua & da pauperibus. & habebis
thesaurum in caelo. & ueni sequere me
Ac si dicat, scio quidem quia mentitus es.
interim accipio & quasi uera. si ergo
omnia ista seruasti a iuuentute tua.
ut fias perfectus. uade uende omnia
quae habes & da pauperib; & habebis thesau
rum in caelo. & ueni sequere me.
Quae sunt quae possidebat iudaicus populus
puto quod illa quae lucas hoc modo.
Ad horam aū caenae misit inuitatos
uocare. illi aū recusauerunt & unus dix.
uillam emi & uado uidere eam. & alius.
iuga bouum emi quinq; & uado pbare ea.
Alius aū. uxorem duxi. & non possum uenire.
Quorum omnium interptatio spiritalis
facta est in proprio loco, hic aū hoc dicimus
tantum quia ex quib; causis illic ponuntur
iudaei non uenisse ad xpm. Ex ipsis causis
carnalibus & terrenis intellegitur populus
recessisse a xpo, tantum differentia in hoc est
quod illi iudei ponuntur non uenisse ad xpm
quia more carnalium rerum & terrenarū
occupati. nec permanserunt in xpo nec con
siderauerunt opera eius. nec audierunt
sapientiam eius. propterea non cogno
uerunt eum filium dī et uenerunt ad eū;

hic autem illum populum iudeorum demonstrat. qui uel ex prophetis. uel ex operibus. uel doctrinis eius cognouerunt eum filium dei. & concupiscentia lucrorum carnalium uel honorum quae consequebantur ex lege carnali propter auaritiam recesserunt a xpo. Non ignorantes dignitatem eius. sed non sustinentes ueram iustitiam eius; Quae sunt ergo bona iudaici populi quae uendere & pauperibus dare mandatur;

Primum quidem agnitio dei unius. lex. templum. sacerdotium. leuitica. & diuersa genera sacrificiorum. quibus omnibus carnaliter utens populus ille quasi possessiones fructiferas possidebat;

Quae quantum ad aestimationem quidem iudaeorum;

Magna uidebantur & multa. Quantum ad xpi promissa pauca & nimis exigua. quae omnia mandatur dare gentibus spiritaliter pauperibus. & nihil horum habentibus. In quibus populus ille iudaeorum fuerat diues;

De hoc enim populo iudaeorum diuite & contempnente. & de populo gentium paupere & ditando. Dicit maria uirgo in euangelio. pauperes impleuit bonis. & diuites dimisit inanes.

hoc ergo dicit dominus ad populum iudeorum. sua

deni eis quod melius est possidere unius dī ag
nitionem ; Uade trade eam gentibus pau
peribus & non habentibus dī unius & ueri
agnitionem ;· Tu autem ascende ad maius
& sequere & iam me. ut cognoscas qm̄ haec
est uita aeterna cognoscere non solum ue
rum dm̄ - sed & iam ihm̄ xpm̄ quem misit ;
Possides templum. trade eum gentibus pau
peribus & non habentibus templum dī -
& in primis uenientibus ad agnitionem dī -
& ueni sequere me - ut & ipse templum dī
aedificaeris ; Nam inperfectorum est - in
cipientium est habere templum dī ; Possides
legem - trade eam gentibus pauperibus & n̄
habentibus legem ; Tu autem ueni sequere
me - & eris in gratia - scies quia lex non est
posita iustis - sed impiis & peccatoribus - gra
tia autem perfectio nis est premium ;
Possides legis diuersa mandata ut puta habes ;
Audi israhel dns ds tuus - dns unus est ; Trade eū
pauperibus gentibus - non habentibus unum
dm̄ ; habes non facies tibi idolum - Trade hoc
pauperibus gentibus - & per ignorantiā idola
multa colentibus ; Tu autem sequere me
ut habeas uitam aeternam ; haec est autē
uita aeterna ut cognoscas unum uerum dm̄
& ihm̄ xpm̄ quem misit ; habes non occides -

Tra de hoc gentibus· homicidia multa facienti
bus· tu autem sequere me; habes ut nec irasca
ris· trade hoc gentibus; tu aut̄ sequere me·
ut &iam iratos reconcilies; habes non moe
chaberis·- trade hoc gentibus lasciuis· ut discant
non adulterari; Tu autem sequere me ut
nec concupiscas; habes non periurabis·- trade
de hoc gentibus ut discant non periurare;
Tu autem sequere me ut neque iures; habes
oculum pro oculo· dentem pro dente· trade
de hoc gentibus qui &nihil pacientes male
inferunt mala· Tu aut̄ sequere me; Ut qui
te percusserit in maxillam tuam praebeas
illi alteram; habes ut diligas amicos &
odias inimicos.- Da hoc pauperibus genti
bus absque omni iustitia qui nec amicis
suis conscientiam seruant· Tu autem se
quere me· ut &iam inimicos diligas· q̄m haec
omnia pauperes debent habere ut consol&ur
uita eorum in ipsis; Incipientium sunt om̄a
illa non perfectorum; Si ergo omnia haec
tradideris pauperibus gentibus. &secutus
me fueris· per haec maiora quae dixi; Ma
nifestum est quia omnia illa a iuuentute
tua seruasti· &proficiens in senectute tua
quae iuuenum erāt euacuasti; Si autem p
haec maiora me sequi nolueris·- manifestū ē

qm̄ omnia illa non solum a iuuentute & ua
non custodisti · sed nec modo in senectute con
seruas; Quomodo autem potest fieri ut ste
rilis sit senectus · cuius fecunda fuit iuuen
tus: nec est possibile ut non crescat in ip
so bono qui coepit a bono; Nam sicut malũ
non stat in suo statu priori · sed necesse est
ut exercitatum semper crescat ad melius;
Ille autem his auditis · abiit tristis; erat enim
habens multas possessiones; Nam uere
propter duas istas causas · iudaicus populus
recessit a xp̄o; aut propter peccata sua quia
numquam seruauerat mandata dī · sicut
dn̄s ad nichodemum loquens testatur;
Qui autem non credit in filium dī · iam iudica
tus est; hoc est autem iudicium · qm̄ lux
uenit in hunc mundum · & homines ma
gis amauerunt tenebras · quam lumen;
Erant enim opera eorum mala; Omnis
autem qui malum agit · non uenit ad lu
men · ne manifestentur opera eius; aut
propter lucra carnalia quae conferebant
eis consuetudines legis · sicut ostendit pa
rabola · In qua se inuitati excusauerunt ·
propter uillam · propter boues · id est
propter lucra carnalium; Nam sacer
dotes quidem non uenerunt ad xp̄m ne

sacrificiorum lucra amittant ; Populus
autem quia per sacrificia sicut putabant.
delebantur peccata eorum ; Qualis autē
emundatio fit in eo.~ qui in sanguine anima
lium ueniam consequitur peccatorum ;~
Quantum enim dolet de occisione animalis.~
tantum et emundatur ; propterea dicebat
prophęta ; Si uoluisses sacrificium dedissē.
utique holocaustis non delectaberis ; Sacri
ficium dō sps contribulatus.~ et caetera ;
Quomodo autem populus iudaicus tristis se
cundum animam abiit a xpo.~ Intellegit qui
considerat quae est laetitia spiritalis ;
Laetitia enim cordis est. bonam conscientiā
habere ad dm̄ .~ et propter hoc non des 4
perantem ; quomodo autem populus pote
rat ille bonam conscientiam habere ad dm̄
et spiritaliter esse gaudens. qui intellegens
xpm̄ per opera eius filium esse dī propter
peccata sua aut propter lucra carnalia
legis contemnens xpm̄ ~ maluit esse in .
possessionibus corporalibus legis quam
in gratia xpī ;~ Ideo et abeunte illo dns dicit ;
quam difficile diues intrat in regnum caelor̄ ;
Facilius est camelum p̄ foramen acus tran
sire.~ quam diuitem intrare in regnum cae
lorum ; Qm̄ facilius gentes

quae tortuose fuerant animo. intrare ex
fuerant per angustum ostium regni caelestis.
quam iudaei qui divites videbantur.
Divites autem erant iudaei in lege in prophetis
ceterisque patriarchis scripturis. divites
in templo. in sacerdotibus. in leuitis. in sacrifi
ciis ceterisque dispositionibus ad religionem
pertinentibus; quae omnia non illos aedifica
uerunt in sanctitate. sed inflauerunt in sup
bia. apud se quidem delectabantur servire
diabolo. coram illis autem volebant apparere
dei cultores. Gentium autem animae adsimu
latae sunt tortuosis camelis. in quibus
gybbus idolatriae erat ipsorum. quoniam sicut
cognitio dei erectio est animarum. Unde
et homines qui acceperant a deo scientiam dei
erecti creati sunt. Animalia autem quoniam non
habent scientiam dei in natura creatam
prona facta sunt. sic et idolatria
quae videtur esse erectio eorum id est religio
potius depressio est animarum. Nam sicut
prae omni iustitia operum maior iustitia est
cognoscere deum. sic prae omni peccato maius
peccatum est idola adorare. Sicut ergo gybbus
cameli qui videtur esse erectio sublimitas
corporis eius. ipsa est magis depressio eius
et deformitas. Ideo nec collum suum sursum

erigere potest gybbo depressus · sic & idola
tria gentium quae uidetur in illis esse,
Maxime res spiritalis iustitiae religiositas
& erectio animarum illorum · ipsa est
magis iniquitas & incuruatio & depressio
animarum ipsorum ; Ideo enim nec caput
animarum suarum sursum erigere possunt
ad dm̄ & ad dī notitiam uenire · Depressi
idolatria sua , & quemadmodum sup dor
sum omnium iumentorum non stat sarcina
nisi forte fuerit conligata ad ipsum ·
sup camelum aūt etiam sine conligatione
repausat , Ipse enim gybbus sarcinam
tenet in se , aptus est enim ad pondera
baiulanda · Ita in c&eris quidem peccatorib;
tamen cognoscentib; dm̄ · Omnes enim
peccatores iumenta dicuntur , Sicut dictum est
homines & iumenta saluabis dn̄e ; non
stat sarcina peccatorum in corde ipsorum ·
nisi cum magna uiolentia & uirtute diabo
lus eam tenuerit in corde ipsorū · alligens
eam delectationib; , Ipsa enim cognitio dī
excutit a se pondera peccatorum · nisi hoc
modo quod diximus fuerint conligata ;
In gentib; aūt sine labore diabolus tenet pecca
ta · quia non est in illis cognitio dī quae ex
cutiat pondera peccatorū sed idolatria

ipsa quasi gibbus r&in& in se uniuersa pecca
ta. apta est enim ad baiulanda pondera
peccatorum. Dum enim sunt sicut gen
tes neque uidere. neq; audire. neque intellege
re. neque quae aguntur. neque irasci
neque uindicare posse. non solum non se
abstinent. sed cotidie magis addunt pecca
ta; sicut salomon ait; peccator adici&
ad peccandum; Deinde omnia anima
lia quamuis in terram libenter aspiciant.
semp tamen quando uoluerint possunt
ad tollere collum suum ad caelum;
Camelus autem numquam potest tollere
sursum collum suum gibbo depressus;
Sic omnes peccatores libenter quidē sem
p terrena adtendunt; Tamen quan
documque uoluerint possunt conuertere
ad caelestem iustitiam; Gentes autem
nullo modo possunt se explicare & addi
uina conuertere. sed idolatria sua cur
uati & excaecati. Ideo sicut camelus neq;
deorsum recto collo aspicere potest. sic
& cętera animalia neq; sursum erecto
collo aspicere potest sicut homo. Sed
inter sursum & deorsum capud eius
pend& in medio; Ita & gentiles neque
animalibus adsimilantur adplenum.

neque hominibus; Animalibus similes
non sunt. propter humanum & rationa
bilem intellectum suum; hominibus
non sunt similes. quia numquam caelesti
a. sed terrena semper adtendunt;
Deinde sicut omnia animalia aequalia ha
bent crura corporis sui; quantum enim
hab& altitudinem corpus uniuscuiusq;
animalis. tantum pene altitudinem
habent. & pedes eorum aut modice ampli
us; Prae omnibus animalibus multo am
plius camelus altiores hab& pedes quam
corpus; Homo autem aequales hab&
pedes corpori suo; Sic omnes uiri iusti secun
dum quod sunt. tales habent propositos
& cogitationes; pedes animae sunt propo
situs cogitationes actus. quibus de rē tran
seunt ad rem; Unde & proph&a dicebat;
Dn̄e non est exaltatum cor meum. neque e
lati sunt oculi mei; Neque ambulaui in
magnis. neque in mirabilibus super me;
Item apostolus; Parco autem ut nequis
me existim& super id quod uid& aut audit
quid ex me; Peccatores autem maiora p
ponunt quam sunt. & propositos suos &
cogitationes & actus maiores faciunt quā
habent uirtutes. ut semp maiores uideantur

esse quam sint; Maxime autem gentiles qui super istam iactantiam quam habent omnes homines peccatores et mundiales. etiam ad secreta caelestia extenderunt propositos suos, et cogitationes et actus uolentes se ostendere supra quam erat natura ipsorum humana; Adhuc et alia ratione gentes adsimulantur camelo. quoniam camelus nec ad plenum inmundus est. mundus quidem est quia reuocat et ruminat; Inmundus autem quia non habet duas ungulas fissas, sic et gentes quoniam uocatae sunt nec ad mundum plenae. mundique quidem fuerunt. quia et tractabant quae dierant. id est ruminabant et conuersabantur rationabiliter pene secundum deum;
Sed conuersationem quae per est non habebant diuisam in duo. in fide et opera; Sed in operatantum. sicut et cameli pes ambulantis non dissipat terram. sed cum sit mollis concordat ei et conplectitur eam; Sic et conuersatio gentium quam uis esset bona non erat dissipans terram. id est carnalem naturam sed conueniens erat naturae carnalis. et secundum uoluptatem ipsius erat; Ut autem fiat manifestum quod dicimus. accipiamus exemplum quod dicitur apud iob. de intellegibili equo et bellatore hoc modo; In ira cum

dia inquid sua domo litteram. qui ergo est in
tellegibilis & bellator equus xpi. ipse in se possitens
sessorem. Omne opus bonum & spiritale
quod agit. in iracundia agit naturae suae iras
cens carnali in eo quid displicet ei maliuolen
tia & aduersans ei in distructionem car
nis suae agit quod agit. & dissipat carnem suam;
Nam qui spiritales uirtutes exsequitur. morti
ficat propria menbra. quanto magis & dis
sipat. id est de molitur terram; gentiles autem
& si bona opera faciebant. tamen quia non pro
pter dm faciebant. sed aut propter aestimatio
nem humanam. aut propter futuram nominis
memoriam. aut propter hoc solum quia bonum
fecere bonum est. Ipsa conuersatio eorum
non dissipat naturam carnalem. quia hoc ip
sum bonum quod propter uanam gloriam a
liquid fit & non propter dm. secundum car
nem est. & secundum uoluptatem naturae car
nalis. & non est contrarium naturae carnali
propter quod nec dissipat eam; Acus autem
est uerbum di quod est ipse filius cuius prima
pars subtilis atque acuta secundum causam
diuinitatem ipsius; Nouissima autem se
cundum causam incarnationis eius. totus
rectus & nullam habens deflectionem aut
scrupulum. per cuius uulnus passionis gentes

Iam ingressi sunt in uitam a&ernam; Qui
uulnera consuere solus potest a quo consuta est
In mortalitatis tunica quae olim conscissa erat
super adam; Ipsa est acus qui spiritu consuit.
carnem ulterius seperare se non potentem;
Haec acus iudaicum populum iunxit simul & gentium
de quo dicit apostolus; Ipse enim est pax nostra
qui fecit utraque unum; Haec est acus quae dis
ruptam amicitiam angelorum & hominum co
pulauit; haec est acus qui configit & pertransit
& uulnus non facit. & ut quod difficile populus
iudaicus intrat in regnum caelorum;
Primum quidem sicut diximus propter car
nales usus quoniam lex corporalia hab& lucra &
presentia; Christus autem spiritalia & futura
promittit; Apud carnales autem homines
semper presentia praeponunt futuris. & spi
ritalibus corporalia. & non solum sacrifici
orum usus erat carnalis. sed & omnis pro
missio legis corporalis erat & terrena;
Si enim christianis suadere non possumus diuicias
contemnere oportere. Dicunt enim nob
si uoluiss& deus homines carere diuitiis. diui
tias non creass& in mundo; Quanto ma
gis difficile erat populo iudaico diuiti secun
dum omnes diuitias legis persuadere. ut relin
quer& diuicias legis. & totius iudaici cultus

quas adō susciperat ; Dicebant enim ; si ds suo
iussit legem contemni & templum & illa
omnia ñ cum tanta ratione & diligentia
tradidisset · Populum autē gentium · idest
camelum facile est per foramen acus intrare
idest p angustum ostium de quo scriptum est ·
Contendite intrare p angustum ostium · quare
quia omnis cultura gentium uana & inratio
nabilis erat · A cultura autem inrationabi
li · homines rationabiles Non erat magni
laboris ad cultum diuini conuertere ·
Et si gentes cum tanto labore ab inrationabilib;
deorū suorum diuelluntur culturis · Quan
to magis iudaei difficilius euelluntur · a ra
tionabilibus di culturis ; Ideo dicit ; facilius
ē camelum p foramen acus transire · quam
diuitem intrare in regnum caelorum ;
Turbati sunt autem discipuli eius dicentes ;
& quis potest saluus fieri · quibus respondit ;
Apud homines hoc inpossibile est · Apud dm̄
autem omnia possibilia sunt ; Et uere quā
tum ad homines & incredibile & inpossibi
le fuit populum iudaeorum posse saluari ·
Qui post tot peccata actuum iniquorum post
tantas idolatrias · post tot prophetarum oc
cisiones · Nouissime etiam ipsum dm̄ caeli
& terrae quantum ad se occiderunt ;

Sed apud dm̄ possibile factum est ; Qm̄ autem
possibile fuit dō saluare iudaicum populum
multas in lege diuicias possidentem· creden
tium iudaeorum multitudo testatur· siue p
ipsum xp̄m· siue p apostolos eius· Ut bonita
tis illius inuestigabile pelagus· humana
aestimatio non adprehendat· sed iuncta mi
retur ; Tamen quia dixit dn̄s Apud ho
mines hoc inpossibile est· quantum ad natu
ram humanam· Apud dm̄ possibile ;
Ecce subito excitatur petrus· unus ex populo
illo diuiti ; & difficile ex psona credentiū
iudaeorum & clamat quasi testis poten
tiae dī factus. & confirmans xp̄i promissi
onem & dicit, Ecce nos omnia reliqui
mus & secuti sumus te· quid nobis erit·
Quō aū & ipse petrus & omnes apostoli & ceteri
credentium iudaeorū contra possibili
tatem humanam per dī potentiam credi
derunt in xp̄m ipse testatur dicens ad
petrum, Beatus es simon bariona
quia non caro & sanguis reuelauit tibi·
sed pater meus qui in caelis est, Sermo
iste conuenit ad omnes ut singulis quib;
que dicatur, Quō beatus es tu qui a non caro
& sanguinis reuelauit tibi sed pat̄ meus
qui est in celis, CXCVI.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Ihs autem dixit eis; Amen dico uobis quod
uos qui secuti estis me in regeneratione cum
sederit filius hominis in sede maiestatis suae
sedebitis & uos sup duodecim thronos iudi
cantes duodecim tribus israhel; Futurum
autem erat ut in die iudicii responderent
iudaei; Dne non te cognouimus filium di
in corpore constitutum; Quis enim homi
num uidere poterat hominum thesauru̅
in terra absconditum. solem in nube caelatu̅.
qui suspicabatur stellam matutina̅ nasci su
p terram Quis putabat mulierem quae
clausit paradisum ut nemo eum intraret
ut ipsa fieret prima porta paradisi. ut lux p
illa̅ procederet. p quam tenebrae intraue
runt Ergo in iniuriam tuam non nos
inpulit contumacia cordis sed decipit
consideratio carnis; Uos respondebitis
eis; & nos fuimus sicut uos similem ha
bentes animam eandemque carnis natu
ram in uno uiximus mundo; Hisdem
factionibus mundialium spirituum peri
clitantes. ipsis protectionibus di adiuuati;
In hoc autem uos meliores fuistis nobis qm
nos fuimus homines piscatores. & rustici.
& obscuri in plebe. Uos autem sacerdo
tes. & scribae. & principes populi;

Nos illum cognoscere potuimus homines pis
catores & rustici & uos eum cognoscere
non potuistis sacerdotes & scribae qui habe
batis scripturas p̄ oculis uris quasi lampa
das semitae ; Nos ante quam mirabilia
eius uideremus intelleximus eum . Uos aūt
uel post testimonia tantarum uirtutum in
tellegere non poteratis ; Quomodo potu
it fieri ut paene tota gens ignorar& quē
duodecim cognouerunt ? Estote quia
non ei credidistis nescientes eum filium dī ;
Qua causa interfecistis eum nullam culpam
inuenientes in eo sed in nobis bona uo
luntas facta est quasi lucerna ruscitatis
nr̄ae . In uobis autem malicia facta est
quasi caligo scientiae nr̄ae . Adhuc aūt
adeo & subtiliorem introducere sensum
magis alterius cuiusdam uiri referre ;
Exponit enim qm̄ sicut iudaeorum populus
in duodecim tribus fuit diuisus sic & uniuer
sus xp̄ianus diuisus est in duodecim tribus
secundum quasdam proprietates animarū ;
& diuersitates cordium quas solus dš cognos
cere & discernere potest . ut quaedam animae
sunt de tribu ruben quaedam autem de
tribu simeon uel leui uel iuda ; Pu
to enim sicut om̄s sc̄i quinque uirgines

prudentes esse dicuntur. Quamuis sint
innumerabiles propter quinque sensus
spiritales. & omnes peccatores quinq;
uirgines fatuae. quamuis sint innu
merabiles. propter quinque sensus carnales.
& sicut omnes ecclesiae xpi septem dicunt̄
ecclesiae quamuis sint multae. ppt̄ septem
spiritus. Omnes enim sci inquibus
praec&eris uirtutib; habundantior ē
sapientiae uirtus una hab&ur eclesia.
Item inquib; praec&eris uirtutib; habundan
tior ē intellectus. Altere dicuntur ecle
siae. & sic p singulos tractans inuenies eccle
sias septem. Similiter & propt gracias
duodecim quae in psonas duodecim uirginū
exponit angelus In pastorem. Si cui tam̄
placeat illa scriptura. omnium xpianorū
Inueniuntur duodecim esse tribus. ut pa
t& omīs animae. In quibus p̄ceteris uirtu
tibus praecell&. uirtus ueritatis una est
uirtus. Nec enim omīs gratiae In omnib;
aequaliter sunt. Sed unus quidem ampli
us praecell& in ista. alter aut̄ in illa;
Omnes aut̄ xpiani inquibus habitat xps
sedes sunt xpi; Quod ergo ait. In rege
neratione cum sederit filius hominis In
sedem maiestatis suae. & uos sedebitis sup

duodecim thronos ; Promittit eis tempus xpi
anitatis futurum post suam ascensionem / quando
omnes suscipient uerbum apostolorum in se / si
cut uerbum xpi ; Illud est enim tempus rege
nerationis / quando homines regenerati p baptis
mum facti sunt ex filiis hominum filii di ; Illud
est tempus quando xps sedit / in sede maiestatis suae
sicut testatur proph&a de gentium fide futurse.
Regnauit dns sup omnes gentes - ds sed& sup
sedem scam suam . Quicumque enim xpm in se
credendo suscipiunt / sedes sunt maiestatis eius ;
& uide quia non de tempore futuri iudicii dicit .
Sed de uocatione gentium uniuersarum ; Nec eni
dixit ; Cum uenerit filius hominis sedens su
per sedem maiestatis suae - / Sed ita cum sederit
in se de maiestatis suae , In sede autem maiestatis
suae - ex eo coepit sedere - ex quo gentes cre
dere coeperunt in eum ; Ex quo ergo xps .
sedit super sedem scam maiestatis suae , ex eo &
apti sederunt sup xii. duodecim tronos , Id est in
omnibus xpianis - secundum diuersitates ani
marum qua supra tetigimus ; Omnis enim
xpianus qui suscipit uerbum p&ri - tronus
fit p&ri . & p&rus sed& in eo ; Sic & om
nium apostoloꝝ doctrinam susceperunt &
tenent in se hanc interptationem ; de diuersis
tribubus populi xpiani - & de sessuris apostolis

insedibus commendat prophęta dicens; Hieru
salem quae ędificatur ut ciuitas · cuius participati
o eius in idipsum; Illic enim ascenderunt trib;
tribus dn̄i testimonium in israhel · quia illic
sederunt sedes in iudicio · Si ergo hierusalem
quae aedificatur ut ciuitas · ecclesia est · sine dubi
o & qui illuc ascenderunt tribus xp̄ianorum sunt
sedes · & tribus qui sederunt illic apostoli sunt;
Apostoli enim sunt sedes dī; Nec modica gloria
est apostolorum ut sermones eorum sedeant in
hominibus fidelibus · sicut xp̄i sermones · & in
sermonibus eorum uita omnium consistat · si
cut in sermonibus xp̄i, Si ergo sedentes apos
toli in thronis xp̄ianis in xii · distincti · secundū
differentias animarum, Iudicant duodecim
tribus israhel · Id est omnes iudeos · quando enī
p uerbum apostolorum iudicant iudeos ipsi aposto
li iudicare eos uidentur; Sed uidendum est
si omnes xp̄iani & apostolorū sunt sedes & xp̄i ·
Quare omnes xp̄iani in persona quidem xp̄i qua
si unus sedes dicuntur; Nec enim dixit · cum
sederit filius hominis sup sedes suas · sed sup sede
suam, In apostolorum autem p sonam duo
decim troni esse dicuntur · Omnis populus
xp̄ianus; uide si habet rationem ista solutio, qm̄
omnes apostoli · omnia quidem bona habuer̄
non autem omnia ad pfectum · sed unusquisq;

eorum in aliquo bono priuato ; Magis pfectior fuit quam alter . ut puta p&rus in fide forti or quam c&eri ; Johannis innocentia simplici or quam c&eri , & sicut solus potest discerne re xps qui animarum differentias nouit ;

Ideo p&rus requiescit in fide . Johannis requi escit in innocentia , & uniuscuiusque aposto li illa uirtus ē thronus , in qua pfectior c&eris fuit ; Xpi autem omīs uirtutes . quasi una est sedes , quia omni uirtute aequaliter ille solus p fectus est ; Nam quō de r&ributione in hoc mundo apostolis danda loquitur xps ; Illud est testimonium quod sequitur hoc modo dicens ;

& omnis qui reliquerit hoc & hoc centuplum accipi &. & uitam a&ernam possidebit ; Id est non solum uos sed & omnes qui secuti fuerint me sicut uos ; Si ergo omnes in hoc saeculo cen tuplum recipiunt . sine dubio & apostolorum &iam in hoc saeculo merces futura promit tebatur ; CXC.VIIII.

Et omnis qui reliquerit domum uel fratres uel c&era ; Quo p&ro interrogante ex per sona apostolorum c&erorumque fidelium iu daeorum quasi priore omnium . xps ita pro misit ; Non soli p&ro . sed & apostolis omnibus ne forte postmodum legentes homines haec xpi promissa ; Aestiment apostolis tantum .

aut solis iudaeis esse promissa; Utaliter addidit
dicens; & omnis qui reliquerit – id est siue iudae-
us – siue gentilis – & in aliis quidem euangelistis
secundum alium exposuimus intellectum;
Hic autem secundum quod ad alis centem illum
proposuimus in mysterio iudaici populi esse;
& ipsum petrum interrogantem in mysterio
credentium iudaeorum interpraetatio loci hu
ius conuenit talis – ut de gentilibus relinquen
tibus omnia quae gentilium sunt – & ad fide
xpi confugientibus omnia ista tradamus;
id est – & omnis non solum iudaeus sed etiam
in gentilis; Qui reliquerit patrem suum dia
bolum – & matrem suam ignorantiam per
quam adsiduae diabolus ex semine interiecit,
inter dicti erroris – generat filios – aut fratres
aut sorores; Uidelicet eiusdem erroris socios
sociasque – aut si crediderit ille qui fuit sacer
dos relinquens idolatriam – ipsam coniuge
suam; Per quam cotidiae filios generabat
& filias – & ipsos pariter cum matre eorum
relinquens; Aut si alicuius professionis magis
ter relinquens ipsam pfessionem – quasi agrum
fructiferum credat in xpm; Aut dignitatem
secularem – quasi domum optime se adumbran
tem dispiciat; – Propter fidem, sed secundum
traditionem simplicem conuenit intellectus

Utcumque quis intellexerit · quocumque modo filiū
dei esse xpm · non propter affectus parentum
suorum · aut fratrum · aut filiorum · aut fa
cultatum · relinquat xpm manens in pfidia
sua priori · Sed propter fidem xpi dispici
at omnia illa & sequatur uestigia xpi;
Sed hoc uideamus qui reliquerit omnia centuplum
in hoc saeculo recipere quomodo potest
Haec autem difficultas contigit · quia in hoc
sclo recepturos · Dicit alter euangelista;
Alioquin in illo sclo difficile non est; Ergo se
cundum sanam doctrinam · ita nos conuenit
intellegere quod dicit · centuplum recipi& ·
non ut ipsam rem quam dimittit centuplū
recipiat; Nec enim possibile est · ut qui pa
trem aut matrem relinqu& · centuplum
patres aut matres recipiat · Sed ita tantā
gloriam · tantam gratiam · tantam beati
tudinem consequatur · ut centuplum ualeat
illi quam rés fuit quam dimisit; Ecce qui
relinquid patrem · & elegit sibi patrem dnm;
Nonne plus centuplū ei constabit quam pater
carnalis · ut illi obsequatur diebus ac noctib; ·
illius faciat uoluntatem · illius hereditatē
expect& · Qui postquam substantiam tradi
dit suis · Numquam moritur · nec relinquid
orfanos filios suos; Sed & filii quasi pfecti

uiri· possident diuitias eius· & pater semper
illos sic tuetur· sic protege&· quasi semp infantes;
Qui matrem reliquid· ut diligat matrem ec
clesiam· Nonne plus est ei centuplum· quā
mater carnalis· Illa enim carnem eius pepe
rit corporalem· Haec autem animam eius
regenerauit æternam; Qualis caro talis
& mater carnalis, Cum enim mortua fuerit
caro· perit generatio carnis· & soluitur ge
neratio affectus, Ex illo enim· nec ille illi
filius· nec illa illi mater, Quia anima
nec generat· nec generatur· & nullū cognos
cit patrem· Nisi eum de cuius uoluntate
creata est, Nullā cognoscit matrem· nisi
ecclesiam· qui sillā generauit in fide· quæ
dedit ei mandata diuina· ex duobus testamtis
quasi escam salutiferem dulcissimi lactis· Ex du
cebus mamillis· qui silli de aqua & spū· texuit
tonicam inmortalem quae ad pfectum scitatis
adduxit· Ut digni fierent patris sui substantiā
possidere, Qui reliquerit fratrem· ut habe
at xpm̄ fratrem· Nonne melius ē ei quam
centum fratres· Qui fratribus suis non inui
det· qui sup hereditatem non certat· qui ppt
lucrum non rumpit fraternitatis affectum·
Qui non solum omīa sua· sed etiam seipsum da
re paratus ē, Qui cū omnia dederit· nihil ei
minuit;

Nam humana substantia semp paup est.
& quantumuis homo habuerit nihil se putat
habere. illa aū substantia sola est quae
omniū desiderium satiat & adhuc semp
habundat. Qui reliquit sorores statim
eum suscipiunt gratiae dī quasi carissimę
sorores. Non enim ulla soror sic dulcitē
conplectitur fratrem suum quomodo
gratiae dī conplectuntur animam scām.
Nam quotiens gratiae dī in sensib; nr̄is
herent & delectent nos. quotiens animas
nr̄as conplectent & osculant. uidentur.
Si filios dimiserit prouid& illi dr̄ filios spītales.
quos doceat. quos erudiat. quib; dicat
apostolica uoce. Nam in xp̄o ihū p euange
lium ego uos genui. qui patris mortem
non expectat. Nam filii carnales
si modicum pat eorum fuerit senex. Tediant
de uita ipsius. desiderant eum mori. & si
cito mortuus non fuerit contemnunt eum
quasi delerum. Filii aū spiritales quanto
pfectiores fuerint in fide. tanto amplius
diligunt suum doctorem. Si dimittit
substantiā. ab omnib; diligitur. ab omnib;
honoratur. a quib;dam aū & timetur.
Nam ipse dr̄ cui se tradit. dat ei gratiam
coram omnibus. Nonne melius est ei

hoc quam uniuersa terra. aut quae substan
tia tantae gloriam praestat homini super
terram. quantae copiositatis. adhuc
pro terrena substantia datur illi substan
tia spiritalis. quam iunior filius & lasciuus
accepit a patre suo & consumpsit uiuendo
luxoriose. Id est sapientiam. scientiam
ceterasque uirtutes innumerabiles. quas
consecuntur qui relictis saecularitatib; mundi
alib; se dō tradiderunt; CXCVIIII.

Multi enim erunt primi nouissimi. & no
uissimi primi; Prima enim synagoga
uocata fuerat ad salutem. sed illa infidelita
tis uitio erogante in domo patris sui id est
legis. & gentib; ecclesia surgens de infirmi
tate peccatorum suorum cucurrit ad xpm;
uincens fide languorem. & sic gratiā trans
missā synagoge praeripuit; Sinagoga
autem uidens ecclesiam non solum ab infirmi
tate sua sanatā. sed etiam accepto spū scō
filiā dī factā. accessit & ipsa ad xpm
magis zelo urguente quam fide. sicut
dicit apostolus. sed illorum delicto salus
gentib;. ut illos emulentur; sic quae primo
loco uocata est. secunda credidit. ecclesia
quae in secundo loco uocabatur. primitias
salutis optinuit apud dm; CC

¶ Sam. ...

(3) Dnica in lxx.

Simile est regnum caelorum homini patri
familias qui exiuit primo mane conducere
operarios in uineam suam, Homo pater
familias xps est. cui caeli & terra quasi
una est domus; familia autem caelestium & ter-
restrium creatura qui quasi tristigam
domum aedificat. Id est inferos. terram. caelum.
ut superam habitarent certantes. In in
ferno autem uicti. in caelo uictores. ut nos in me
dio constituti non contendamus ad eos dis
cendere qui sunt in inferno. sed ad eos
ascendere qui sunt in caelo. & ne forte
nescias quid debeas fugere. aut quid debeas
sequi. utriusque dedit tibi. quasi modicum
iustum. Inter lumen & tenebras habitans.
noctem de inferno. lucem de caelo. Nox tibi
referat de tenebris inferorum. & lux tibi refe
rat de splendore caelesti. Conducere ope
rarios in uineam suam. qui est uinea dei;
hic non homines sicut alibi. homines enim
uineae cultores ponuntur, Uinea enim iusti
tia est. in qua diuersae species iustitiarum
positae sunt quasi uites. puta quasi mansuetu
do. castitas. patientia. ceteraque innumera
bilia quae omnia generaliter iustitia appellantur.
Adtendamus ergo cum quali studio caelestem
uineam colamus, Adam enim positus est.

inparadiso colere & operari eum. sedquia
neglexit eum proiectus est deeo; & nos positi
sumus sup colenda iustitia: sineglexerimus
proicimus deea; Sicut & iudaei pfectis.
dequib; scriptumest, Adpone iniquita
tem sup iniquitatem ipsorum. & non intrent
intua iustitia; Ruina pcedentium. ad
monitio deb& esse sequentium, sicutau̅ & nos
sequentes ciderimus inipsam. magis uenia̅
merentur illi quiprimi ciderunt. quamnos
quisecundi, Sicut au̅ mercennarius positus
inuinea. sineglexerit eam. nonsolu̅
mercedem perd& sed &ia̅ deserte
uineae exigitur damnum;
Sic & nos sineglexe rimus iustitia̅
nobiscommissam nonsolum nullam
mercedem habemus. sed &iam dissipatę
iustitiae dabimus rationem, Uinea enī di
nonextra nos. sedinnobis ipsis plantata est,
Ideo quipeccatum fecit dissipat inse iustitia̅
di. quiau̅ bona opera fecit. colit eam inse,
Beneau̅ culta iustitia insensib; tuis generat
butrionem id÷ xpm̅, Namquioperatur
iustitia̅ xpm̅ format inse. sicut scriptu̅ est,
filiolimei quos iterum parturio. donecformet
xps inuobis, & quiuineam signat alicui
operandam. nontantu̅ propt illius utilitate̅

consignat eam quantum propter suam; Ds aut̃
iustitiam suam dans insensibus nostris; Non
propter suam utilitatem dedit eam sed ppt̃
nostram; Nec enim ds̃ opera hominum ne
cessaria hab&; sed ut nos operantes eam uiua
mus propter eam; Si ergo ille qui propter
suam utilitatem uineam commisit alicui;
Talem illam querit recipere qualem illam com
misit; Quomodo non a uobis sic inmaculata
iustitia requirenda est quomodo eam crea
uit in uobis; Quibus non propter se dedit eã
sed propter nr̃am [hole] salutem; Scitote
quia mercen [hole] narii sumus conducti,
Si ergo mercen [hole] narii sumus cognos
cere debemus [hole] quae sunt opera
nr̃a; Mercennarius enim sine opere ñ
potest esse; Opera aut̃ nostra sunt opera
iustitiae; Non ut agros nr̃os colamus & ui
neas non ut diuitias adquiramus & con
gregemus honores; & quamuis haec sine
peccato facere possimus; Tamen non sunt
opera nr̃a sed desideria nr̃a; sicut ergo ne
mo ideo conducit mercennarium ut hoc solũ
faciat quod manducat; sic & nos non ideo
uocati sumus a xp̃o ut haec sola operemur
quae ad nr̃m ptinent usum sed ad gloriã dĩ,
& sicut mercennarius qui hoc solũ facit qd man

ducat – sine causa ambulat in domo, Sic & nos si haec sola facimus quae ad nram pertinent utilitatem – sine causa uiuimus super terram; & sicut mercenarius prius aspicit opus suum – deinde denaria sua, Sic & nos primu debemus aspicere quae ad gloriam di pertinent – deinde quae ad nram utilitatem, sicut & mercenarius totum diem circa opus dni inpendit, Unam autem horam – circa suum cibum, Sic & nos omne tempus uitae nrae debemus inpendere circa gloriam di, Modicam aut partem circa usus nros terrenos, & si mercenarius qua die opus non fecerit – erubescit intrare in domu & petere sibi panem; Quomodo tu non confunderis intrare in ecclesiam – & stare ante conspectum di; quando nihil boni in conspectu di gessisti; Exiit mane & uocauit adam – & qui cum eo fuerunt, Hora tertia noe – & qui cum eo fuerunt, Hora sexta abraham – & qui cum eo fuerunt, Hora nona moysen – & qui cum eo fuerunt; aut dauid, Nam & ad istos posuit testamta, Hora undecima gentes intellegitte quia iam nos nouissima in mundi margina stamus, Sicut & iohannes in epistola sua testat dicens, filioli iam nouissima hora est, Apostolus aut dicit, Jam aliquam partem duodecimae horae

transisse sic. Nunc enim propior est
nr̄a salus quam cum credidimus. Putate
erat duodecima hora nr̄o tempore. iam non
erat duodecima hora. Sine dubio modicū (integra)
restet. Unde putes quia candor iustitię
iam recessit de mundo. & sol radios
gratiarum suarum in se colligens reuocauit.
& totam terram nigredo iniquitatū uel
mendaciorum quasi nox fusca cooperuit.
Nisi quia iam & ipsa duodecima hora finitur
ubiq; tenebras uides & dubitas diem tran
sisse. Prius & enim in uallib; fit obscuritas
die declinante ad occasum. quando ergo
ualles uideris obscurari. quis dubitat quia iā
nox est. Sic primum in saecularib; & laicis
xp̄ianis incipit preualere obscuritas peccatę.
Nunc aū quando iam uides quod sacerdotes
positi in summo uerticis spiritaliū dignitatū
qui montes & colles dicuntur. ipsos adp̄hen
dit iniquitas tenebrosa. quomodo dubitet
quia finis est mundi. Item exiuit circa t̄tiā
& uidit alios stantes in foro otiosos. Videa
mus qui sunt otiosi. non peccatores. illi enī
mortui dicuntur non otiosi. Sicut enī surdus
apud dm̄ dicitur qui non audit quae dī sunt
sed quae diaboli. sicut cecus dicitur qui non
corporalit̄ cecus est. sed cuius oculos diabolus

uidet non dn̄ , sic qui diabolo uiuit mortuus
est apud dm̄ , Qui est ergo otiosus: qui opus
dī non operatur . putas alienas res tollis.
non es otiosus sed mortuus , Si aūt aliena
quidem non tollis: tamen nec de tuis rebus
inpotentib; das. tunc otiosus es , Nam quia
aliena non tollis non quidem peccas tamen
nec iustitiam nec misericordiam operaris ,
Uis non esse otiosus: nec aliena tollas. & de tuis
des. & operatus es in uinea dnī. misericordie
uitae inebriaris. In delictis es: non es otiosus.
Sed sicut ait apostolus. Uiuens mortuus es ,
Si aūt mensuratae manducas & bibis. non quidē
peccas quia non male manducas. tamen
otiosus es. quia nullam ieiunii operaris uirtu
tem , Uis ergo non esse otiosus: ieiuna .
& quod manducaturus eras diurnum da inpoten
ti. & coluisti ieiunii uirtutem ; Item fornicans:
mortuus es: non otiosus , Si aūt etiam habes
uxorem non quidem peccas nec tamen casti
tatis operaris uirtutem , Uis esse non otiosus:
sine uxore es neque siens uxorem ; Si uidua
es. noli transire ad secundas & tertias nuptias.
& operatte es castitatis uirtutem . sed forte dicis.
sine uxore esse non possum , Ostendo tibi
ut & uxorem habeas: & castitatis uirtutem colas;
Abstine te a menstruata. abstine te a pregnante.

erubescere facere quod animalia non faciunt;
Omne animal conceptionis suae seruat
honorem & tempus, homo autem solus
contemnit; quando dies festus est aut dies
ieiunii. serua ut inpleas apostolicum p̄ceptū;
Nolite fraudare inuicem. nisi forte ex con
sensu. ut uacetis ieiunio & orationi; Item
si inuides meliori mortuus es, Si autem nec in
uides. nec congaudes. otiosus es. Non solum
ergo non inuides sed & iam congaudeas
meliori. & bõniuolentiae uitem colis;
In foro. forus est iste mundus ubi omnia
uenalia sunt, Sicut enim propriū est fori
ut omnia illic uenundentur & emantur.
& inuicem se circumueniant uendentes
et ementes; sic in hoc mundo omnes uenden
do & emendo uiuunt & inuicem sibi fraudē
facientes uitam suam sustentant, Inter
emptores autem & uenditores accipe mihi
omnes diuitias & honores saeculi huius.
quae & ipse nihilominus & uenduntur
& emuntur ut & grauius uenundentur.
& omnis quaestus eorum in mercatione
consistit, Fuge ergo forum. ut nec patia
ris fraudem nec facias, Si autem passus fueris.
ipsa res te conpellit & facere, Nam si in
iuriam passus fueris. si nocitus fueris difficile

ut & tu non ad uicem noceas. Prima ergo
laus est xpiani alienum esse a foro. nullā
causam habere cum illo. sicut ait apostolus.
Rogo aū uos studium habere quietis. & nego
tii proprii. & operandi manib; uestris.
& nullius desiderium sit uobis ad eos qui foris
sunt. Si enim in foro permanseris & quod
habes perdes. Si aū in uinea assiduus
fueris & quod non habes adquires. Item
exiens circa sextam & nonam. generati
onem uocauit iudaeorum. & frequentauit
cum hominib; disponere testamenta
quasi definita salutis omnium tempore
iam propinquante. Nam post noe ad ne
minem legimus dm̄ locutum fuisse nisi
primum ad abraham. post eum confestim
ad isaac. ad iacob. Deinde non post
multum temporis ad moysen cui & legem
dedit. post eum ad iesu naue. Transacto
aū non multo tempore. ad samuhel.
ad dauid. & in singulis quibusque gene
rationib; ad multos prophetas. cū singu
lis testamenta disponens. Sicut enim
quis in itinere constituitur. aut in opere
quodam. ante sextā quidem non operat̄
urguenter. aut ambulat sciens quia longus
ei adhuc superest dies. Transacta aū sexta

cum coeperit esse octaua aut nona. incipit
properantius agere ut opus suum uel iter
tempore definito concludat; Sic & dominus
usque ad abraham qui fuit in sexta hora
uenit ad homines disponere testamentum;
Post abraham autem ad transmigrationem
frequenter properans. ut aduentum suum
in hunc mundum. & uocationem gentium
definito tempore consummaret.
quasi uespere iam propinquante;
Item exiit circa horam undecimam & dixit,
quid hic statis otiosi. uide quia ubique
otiosos uocat non peccatores; Denique
considera. seruus ille qui accepit a domino
suo unam minam. ut quid audiuit. serue
nequam. ut quid missus est in tenebris.
quia perdidit minam suam. aut quia nihil
est lucratus de ea; Qui autem peccat. perdit
gratiam quam accepit, si ergo ille non est
inpunis in die iudicii qui otiosus stetit
in foro. & nullam iustitiam operatus est.
quid fiet & ille in die iudicii qui peccauit
& minam suam perdidit; Quid hic statis
otiosi. an nescitis. quia qui non operatur
in hoc saeculo. non manducat in illo, & qui
aliis manducantibus & bibentibus in hoc saeculo
operatur in illo saeculo aliis ieiunantibus.

ipse recumbit cum abraham & manducat
de prandio uitae ., Quia autem hic aliis operantib;
stat otiosus . aliis recumbentib; in illo saeculo ipse
expellitur foras ; Dies enim iste dies est
orationis . Dies autem ille qui sequitur dies est
feriarum ., At illi dixerunt nemo nos
conduxit ., quae est conductio nostra & conduc
tionis merces . promissio uitae aeterne ,
id est nemo nos conduxit . quia haec est uita aeterna .
ut cognoscant te solum & uerum deum & quem
misisti ihm xpm ., Nemo nos conduxit dicens .,
Quicumq; reliquerit domum . aut uillam
patrem . aut matrem . uxorem . aut filios .
centuplum accipi& in hoc mundo & in futuro
uitam aeternam possidebit ; Nemo nos
conduxit dicens , Uendite quae habetis & date
elymosinas & habebitis thesaurum in caelis .,
& notate quod illi qui aut prima hora uocati sunt .
aut in tertia . aut in sexta . uel in nona . non re
sponderunt quia nemo nos conduxit ;
Omnes enim illi conducti fuerunt . & habuerunt
notitiam dei . & sciebant dei promissa .,
Gentes autem sole neque deum sciebant . neq; dei
promissa ; Ideo excusabiliter responderunt .
nemo nos conduxit ., & dixit eis , ite & uos
in uineam meam & quod iustum fuerit
accipietis ., Notate quia primis solis conuenit

specialiter denarium dare. Iustos aū omnes
sub incerto pacto. id est quod iustum fuerit.
sciens enim dn̄s quia praeuaricaturus fuerat
adam & omnes postmodum in diluuium
fuerant perituri. certum pactum fecit ad
eum. ne quando dicat. ideo se neglexisse iusti
tiam. quia nesciebat quae premia fuerat
recepturus. Istis aū non fecit pactum. benig
nus enim pat̄ familias sciebat largitatem
suam. quia tantum paratus est retribuere.
quantum mercennarii recipere non sperabat;
De dato enim eius nemo murmurat qui
amplius dat quam omnis homo desiderat;
Cum sero aū factum fuisset. dicit dn̄s uineae
procuratori suo. Uoca operarios & redde illis
mercedem. Incipiens a nouissimis usq;
ad primos. Considera quia sero. non alio
mane reddit mercedem. Ergo adhuc
stante seculo isto iudicium ē futurum.
& unicuiq; merces sua reddenda; propt̄ duas
rationes in hoc saeculo iudicium fit; primū
quia illa ipsa beatitudo uentura ipsa est merces
iustitiae. Ideo non in illo saeculo fit iudicium
sed ante illum. Inde ante aduentum diei
illius p̄mittitur iudicium. ut ne uideant
peccatores beatitudinē diei illius dicente
propheta. Tollatur impius ne uideat gloriā dī;

Dicit procuratori suo, cui procuratori sine
dubio filius dicit spiritui sancto, & si uolueris conce
do tibi ut pater filio dicat; non quero utrum filius
patris sit procurator aut spiritus sanctus filii.
sed hoc dico. quia procurator domus uel pater fami
lias. nec eius substantiae possunt esse nec
una persona. nec aequalis dignitatis. Si ergo
alter pater familias alter procurator patris familias.
quomodo locum habeat trinitas tua; Si autem
eiusdem substantiae est. & est minor. iniu
riam fecit substantiae. Si non est aequalis
dignitas. ubi est una substantia; Incipiens
a nouissimis usque ad primos; quare non
a primis usque ad nouissimos. sed primum
ad nouissimos. Adtende. naturalis est ratio.
Omnes qui ante aduentum Christi fuerunt. quasi
ex operibus suis facti sunt sancti. Gentes autem ex
gratia dei semper liberantur aliquid damus his 3
quibus donamus. pro solo honore nostro donamus;
Ergo omnibus sanctis dominus reddens mercedem iustus
ostenditur. gentibus autem dans misericordiam
dicente apostolo, Gentes autem super misericordia
honorare deum. Aut certe propter demonstran
dam inmensam misericordiam suam.
Sicut est ibi ubi ait apostolus, & nos qui uiuimus
qui remansimus non praeueniemus eos
qui dormierunt, Magis enim secundum rem

erat. ut uiuentes inmutarentur. postea
mortui resurgerent incorrupti, Sed quia
in conuertendis uiuentib; una est uirtus. hoc
solum quod in immortalitatem inmutantur.
quod autem mortui incorrupti resurgunt.
duo sunt opera; primum quia resurgunt;
secundo quia incorrupti resurgunt, ergo
ut ostendat deus inaestimabilem potentiam suam
manente quod difficilius est. mortuos
suscitat incorruptos. postea uiuentes in
mutat., sic et in hoc loco secundum rem
quidem erat ut primi priores accipiant
suam mercedem., sed ut ostendat deus inaesti
mabilem misericordiam suam. primum nouis
simis et indignioribus redd& mercedem. postea
primis. sicut illic potentia inuitandorum homi
num exclusit ordinem. ita hic nimia mise
ricordia ordinem non aspexit;
Cum uenissent autem qui circa undecimam horam uenerant
acceperunt singulos denarios, Uenientes autem
primi arbitrati sunt ut plus essent accepturi;
acceperunt et ipsi singulos denarios. non
iniuste. Nam et qui in prima parte saeculi natus
non amplius uixit quam statutum tempus
uitae suae., et quid illi nocuit si post illius exitum
stetit mundus. et qui circa finem nascuntur
non minus uiuent. nisi quanti dies numerati sunt,

& quid illi prodest & conpendium laboris.
si cito mundus finiatur. cum ipsum pensum uitae
suae conpleant ante modum. Deinde si in
homine est & quando nascuntur prius aut
postea iusta ratione primam habebat merce
dem qui prius nasci uoluit. secundam autem
qui postea uenit adultam. Nunc autem cum in dei
potestate quando hominem producat in mun
dum. nec ille sibi priorem honorem defende
re debet qui prius natus est. Nec contemptibilior
debet esse qui postea. Dicit enim & sine me
prius creasti & prior eram. Accipientes
autem murmurauerunt aduersus patrem
familias dicentes. Quo hii nouissimi una hora
fecerunt. & aequales illos fecisti qui porta
uimus pondus diei & aestus. Si uerum est
quod diximus quia & ille suum tempus uixerit
& non amplius. & iste suum tempus & non
minus. & unicuique mors sua consummatio est
ipsius. quid est quod dicunt totius diei pondus
portauimus & aestum. Quia magna nobis
est uirtus ad faciendam iustitiam. cognos
cere prope esse finem mundi. Unde
armans nos xps dicebat. Adpropinquauit
regnum caelorum. Item apostolus. Praeterit
enim figura huius mundi. Uolo uos sine
sollicitudine esse. Si ergo nobis uirtus est.

scire propinquum finem., Nam quamuis usque ad finem illius uita nostra forsitan non extendatur. tamen quasi accendimur. & preparamur ad suscipiendum finem. consequenter & illis informatio erat condiscere mundi spatia esse longinqua. & quamuis ante finem mundi in manus di essent ituri. tamen quodammodo neglegentes eos faciebat circa iustitiam. & refrigescere faciebat animos eorũ expectatio sc̃li longioris, Ideo ergo quamuis non per omne saeculũ uixerunt. tamen totius sc̃li grauamina & inpedimenta pertulisse uidentur., Item tunc mundus in iuuentute constitutus omnib; bonis prosperabatur & felix erat. Nunc autẽ mundus senescens. omnib; aduersitatib; praemitur. & ideo concupiscibilis non est., qui ergo tunc fuerunt homines. cum maiore difficultate & labore iustitiam seruauerunt. quia ipsa felicitas mundialium rerum satis inpedimentum est animae ad iustitiam faciendam., Nunc autẽ felicius homines iustitiam facere possunt. Quia ipsa aduersitas & angustia mundi. aliarum rerum adiuuat animam ad iustitiam faciendam; Sicut facilius est homini pauperi & in angustiis constituto disciplinam tenere. Diuiti autẽ & abun

danti difficile. Sic illis inter gaudium mundi dif
ficile fuit tenere iustitiam; Nobis autem inter tribu
lationes mundi difficile; Multum ergo tunc bonus
erat & fortis in fide qui potenter eam deferet iustus.
& modo multum malus est & miser in fide qui se con
stringit ad dm̄; Ergo pondus quod dicit opus iusti
tiae significat. quia grave est homini carnali a 3
mare iustitiam. Aestum autem dicit concupiscen
tias sc̄li quas tunc patiebantur mundi in iuventu
te florente; Ergo & si non per omnem mundum vixer̄;
Tamen totius mundi inpugnationem passi sunt.
Quia totius vitae virtus in iuventute ostenditur;
Aut pondus totius diei dicit onerosa legis mandata.
propter quod & alibi dns hortatur iudeos & dicit;
Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. & ego
vobis requiem dabo; Aestum autem urentem temp
tationem errorem quam conflabant sps
maligni in eos; Ad aemulationem eos gentium
instantes. A quibus omnibus gentes libere exti
terunt xpo credentes & per conpendium gratiae
ad plenum salvati; Nam neque onera portaver̄
sicut iudaei; Nec seductiones passi sunt diversorū
errorum quemadmodum illi; At ille respondens
uni eorum dixit; Amice non tibi facio iniuriam.
Ergo illi non dolebant quasi fraudati de mer
cede sua. Sed quia illi amplius quam merebantur
acciperent; hoc est enim proprium boni dei quando 4

alteri aliquid additur. sic dolent inuidi
quasi illis sit aliquid subductum quod illis est
additum; Putat si uiderit fieri aliquem
ditiorem. putat inuidus se pauperē factū,
si alter sapientior fuerit factus. ita dol&
quasi ipse sit insipiens factus, Intellegis
quia ex uana gloria nascitur inuidia,
Nam ideo dol& esse secundus. quia deside
rat esse prior; Sic erunt nouissimi primi
& primi nouissimi. multi uocati pauci electi;
2 Postquam superius de iudaeis & gentibus
hanc ipsam dixiss& sententiam qui erant
primi nouissimi & nouissimi primi. uide
lic& quia iudaei in primo loco uocati sunt.
& gentes in secundo autem saluati sunt.
postea ad gentes introduxit parabolam istam.
& ut cognoscamus quia ad manifestationē
precedentium uerborum hanc parabolam
introduxit; Ideo in finem eius eam ipsam
sententiam rep&it quam dixerat supra.
Aut ideo primos dicit nouissimos futuros
& nouissimos primos. non ut nouissimi
digniores sint quam primi. sed ut coae
quentur, Dicit enim proph&a esra
uolens omnium scōrum unam ostendere
uocationem. & nullam inter eos esse
differentiam temporis causa; Dicit

omnium scõrum numerum esse quasi coronã;
sicut enim in corona cum sit rotunda nihil 3
inuenis quod uideatur esse initium aut
finis: sic inter scõs quantum ad tempus
in illo sclo nemo nouissimus dicitur. nemo
primus, Ideo ergo quibus datum est primũ
nasci nouissime remunerantur: & qui
nouissimi nati sunt primi remunerantur.
ut illi illam gratiam habenter: isti hanc
consequentur, Quod autem dicit multi uocati
pauci autem electi: Non ad superiores scõs ptin& 4
sed ad gentes. quõ ex ipsis gentib; qui multi
uocati sunt. pauci sunt eligendi; II

ASCENDENS IHS HIERUSOLIMÃ ADSUMPSIT
discipulos seorsum in itinere, omnis gloria
di & omnis salus hominum in xpi morte
posita est, Nulla enim res quae amplius
ad salutem hominum pertineat quãm mors ipsius: 4
Nec est aliud aliquid propter quod magis dõ
gratias agere debeamus: quam propt mortẽ
ipsius, Ideo cum plurima turba fidelium
eum sequeretur in uia. duodecim apostolos
solos tulit in secreto. & illis tantum modo
mortis suae adnuntiauit mysterium:
quia semp ptiosior thesaurus in melioribus 3
uasis includitur, Multi quidem uiri erant
cum eo: sed propt modicitatem fidei sue infirm:

multe mulieres. & si in fide fortes. tamen
infirme in sexu, si audissent quia ideo xps
ascendebat hierosolimã ut interficeretur.
& uiri forsitan turbarentur pro infirmita
te fidei. & mulieres propter mollitiem sue
nature, nam proprie animus mulierum
mollis est. & in tali negotio cito excitatur
in lacrimas, Non recordamur quod superi
us cum de morte xpi petrus audisset. dolore
commotus non timuit ipsum dnm increpare
dicens. Propitius esto tibi. & hoc tibi non erit,
Si ergo petrus in morte xpi turbatus est.
cuius alterius fides poterit sustinere tantũ
dolorem. si petra immobilis pene commota
est. quomodo terra sufferret impetum
tempestatis. Ecce ascendimus hierosoli
mã; ecce contestantis est sermo. ut memoriã
presentiae huius. in cordib; suis recondant.
tamquam si dicat, Ecce iam nunc tertia uice
pdico uobis mysterium passionis mee future.
ut altius insideat mentibus uris frequentius
repetitum, & quare illis predicit passionis
suae mysterium. Quia omnis aduersitas
quae subito euenit. omnib; extra spem nimi
um grauis est. quam uero ante cognoscimus
& pparamus nos contra eam. cum superuene
rit. expectantib; nobis leuior inuenitur

quam esset futura · si repentina uenisset ;
Ideo ergo nuntiat illis de morte sua futura · ut
cum dies ille passionis aduenerit · non illos turbet ·
cognoscentes quia omnino erat uentura ,
Si enim totiens praemoniti apostoli de morte
eius futura · tamen quando comprehensus est ·
scandalizati sunt omnes et reliquerunt eum ;
Quanto magis scandalizandi fuerant si prae
moniti non fuissent ; numquid non se praepara
uerunt · non statuerunt in animo suo ut non
expauescerent · Si enim non se praeparassent ·
nec promisissent una cum petro dicentes ·
parati sumus tecum usque ad mortem ; sed in illa
hora fides eorum defecit · et praeparationem
animae absorbuit timor carnalis ; Vel ideo
praedicit eis futurum ut ab exitu cognoscatur
praescientia eius · Ex praescientia autem intelle
gatur diuinitas eius · Consideratio autem diuini
tatis eius confortet fidem ipsorum in tempore
passionis eius · ut totum illud quod patiebatur
dispensationi uoluntatis eius applicent · non
necessitati naturae ; Ecce ascendimus ;
ac si dicat ; uidete quia uoluntariae uado
ad mortem · Nemo me uocat hierosolimam ·
nemo ammonet · nullius potestatis praeceptum
timeo · nullius uiolentiae necessitate compellor ;
Cum ergo uenerit tenebrarum potestas ·

cum uideritis me in cruce pendentem. ne estime
tis me hominem esse tantum; Nam & si posse
mori hominis est. tamen uelle mori hominis
non est; Ut quid putaret ab itinere declinauit
seorsum. numquid non poterat in itinere
constitutis haec eadem eis loqui. cum sint paucis
sima uerba. sed declinauit seorsum ab itinere.
forsitan sciens quod uentura erat mat filiorū
zebedei cum filiis suis. ut p&erent ea quae p&ier-
& audirent ea quae audierunt. ut p̄pararet ei
locum ad adeundum. ad p&endum. ad audiendū.
forsitan enim & adplicuerunt ibi donec mulie
res r&ro uenientes occurrerent; nec enim credi
bile est mixtas cum ipso ambulasse mulieres.
sed longo interuallo separati int̄ se ambulabant.
xp̄s cum discipulis suis primi. sequentes autem
de longe mulieres; sine dubio ergo nulla causa
secessit. nisi ut illa adeundi licentiā inueniret.
Sciebat enim cogitationes eorum quae facere
cupiebant & non solū p̄dicens discipulis suis
de passione sua futura. sed etiam aptans petiture
mulieris locum p̄ scientiae suae diuinitatis
ostendit; Alit̄. ecce ascendimus hierusolimā
& filius hominis trad&ur principib; sacerdotum
& scribis & condemnabunt eum morte. & tradent
eum gentib; ad inludendū & crucifigendum
& tertia die resurg&. Ne putet quod tunc tantū

modo xps traditur est sacerdotib; & scribis
& condemna(uer)bunt eum morte. & tradiderunt
eum gentibus ad deludendum & crucifigendū.
xps enim uerbum est ueritatis. Sicut enim
tunc tradidit ds xpm sacerdotib; & scribis
ad manifestandam fidem scorum & pfidiā
iniquorum. fidem quidem scorum si forte
fideles uidentes eum quasi hominem pati
non recedunt neq; scandalizantur a fide
diuinitatis ipsius, ad manifestandam autē
pfidiam iniquorum si intellegentes eum esse
filium di secundum testimonia scripturarū
non timent. Sed ausi sunt eum interficere quasi ho
minem, Sic & modo tradidit ds uerbum uerita
tis sacerdotibus & scribis. Id est sapientibus scrip
turarum ad manifestandam fidem scorum
& perfidiam iniquorum; Fidem quidem scorū
si forte uidentes uerbum ueritatis a mendacio
opprimi quasi mendacium non cadunt neque
scandalizantur a fide ueritatis ipsius; ad ma
nifestandam aūt pfidiam iniquorum si forte
intellegentes uerbum ueritatis quia uere
uere uerbum est ueritatis secundum testi
moniū scripturarum ausi sunt interfi
cere eum, Cruce uerbi mendacis; quando enī
uides scripturas prophetarum & euangelii
& apostolorum tradita esse in manus falsorū

sacerdotum & scribarum. non intellegis
quia uerbum ueritatis traditum est princi
pibus iniquis & scribis, & sicut tunc sacer
dotes uel propter uanam gloriam. uel propter
auaritiam condemnauerunt xpm morte
cogitantes. quo si tenuerit xps. ipsi sacerdotes
esse non potuerunt secundum legem nec
solemnia illa lucra percipere. Ita nunc
impii sacerdotes & scribe uerbum ueritatis
dignum iudicant interire, Cogitantes
quasi uerbum ueritatis tenuerint ipsi sacer
dotes esse non possunt. nec sacerdotali lucra
percipere. Propterea tradunt eum gentib;
Id est populis ineruditis. & in disciplinatis
& barbaris. qui nec querunt. nec audierunt
cum iuditio. qui nomen habent xpianum.
Mores sicut gentiles. tradunt. eum uerbu ueri
tatis peruersis expositionib; suis. adde
ludendum & crucifigendum. Deludent
enim uerbum ueritatis. quando simulant seque
rere eum. & disputare de eo sine dignare non pro
posito inueniende ueritatis. sed studio sabuertenti
di. Hoc autem modo deludunt uerbum ueritatis.
non colunt. crucifigunt autem eum & interficiunt.
quando falsa confessione mendatii uerbum ueri
tatis suffocant & occidunt in se, Et sicut tunc
sacerdotes illi nullam culpam idoneam inuenientes

in xpo. falsam accusationem detulerunt
aduersus eum. Sic modo nullam idoneã
rationem habentes dicere contra uerbũ
ueritatis. falsa interp̃tantur de illo.
& falsa proferunt testimonia p̃fetarum
aduersum uerbum ueritatis. sicut tunc falsos
testes subornauerunt aduersus xpm.
& sicut tunc sacerdotes quidem & scribę cognoscentes
eum quia uere xps est. quasi hominem illum maleficũ
gentibus tradiderunt. Gentes aũt non cognoscentes
eum esse xpm. deluserunt & crucifixerunt quasi hominẽ
maleficum. Sic & modo sacerdotes & scribę hereticorum
cognoscentes quia uerbum est ueritatis secundum scriptu
ras quas legunt. tradunt eum sicut diximus populis genti
libus ad deludendum & crucifigendum. Populi autem p̃
ignorantiam uerbum ueritatis deludunt & crucifigunt
quasi mendacium. Sed ignorantia eorum non eos excusat.
q̃m si uellent cum iudicio quaerere inuenire poterant ue
ritatem. sicut nec illos excusauit gentiles. q̃m & ipsi si
querere uoluissent poterant inuenire. q̃m non erat
homo sed xps. Q̃m sicut tunc per signa uirtutum suarum
manifestabatur xps. Sic modo per signa operationum su
arum uerbum ueritatis ostenditur xps. Leprosos munda
uit. cecos inluminauit. surdos audire faciebat. mortuos
suscitabat. Ita modo qui uult cognoscere ubi sit uerbum
ueritatis. operum eius signum consideret.
Ubi enim est uerbum ueritatis uiuum atque diuinum

Ibi mundantur assidue homines a lepra peccati; & fit
salutis eorum testimonium conuersatio ipsorum; i(d est)
mens eorum qui audiunt uerbum ueritatis inlumi
natur ad intellegenda diuina misteria; Aures eorũ
interiores aperiuntur · ut libenter suscipiant diligenda
praecepta; quos hodie uides mortuos in peccatis · cras re
surgunt in poenitentia uiuificati per uerbum, Ubi autẽ non
uiuum uerbum ueritatis · sed mos tuorum mendacium
praedicatur inter eos; nihil horum fieri uides;
Sicut dat de illis testimonium uita ipsorum; Sed & post
tres dies resurg& in animabus credentium sibi cum tres
dies fuerint consummati in eis; Prima dies pater · secũdus
dies filius; secundum quod dictum est in propheta;
Adnuntiate diem de die salutare eius; Qui est autem alius dies de
die; nisi unigenitus d(eu)s de ingenito d(e)o; consequenter · &
sp(iritu)s s(an)c(tu)s tertia dies est; Quoniam tribus his inluminantur
corda credentium, In quibus ergo tribus istorum scientiae
fuerint consummatae in eis uerbum ueritatis resurgit;
3 Et uiuit & operetur · sed nec resurgit nisi qui ieiunantes a
malo; & flentes sunt propter eum; & desiderant resur
rectionem eius uidere in anima sua, Sicut & apostoli
ieiunantes & flentes fuerunt d(omi)no crucifixo usque ad diem
resurrectionis ipsius; ·L· CCII ·
Tunc accessit ad eum mater filiorum zebedei. hec est salome;
cuius apud alterum euangelistam ponitur nomen,
Uere pacifica; quis filios genuit pacis, Non solum autem ex
marco euangelista qui manifeste ipsos fr(atre)s exponit

accessisse ad ihm; & haec eadem postulasse intellegere
possumus quia filiis suis erat submissa; sed etiam ex pre
sentib; xpi sermonib; quibus non quasi ad mulierem ipsa
petentem. Sed quasi ad filios submittentes respondit;
Nescitis quid petatis; Estimo enim quod hi frs cum audis
sent dnm de passione & resurrectione sua prophetantem.
coeperunt dicere inter se cum essent fideles,
Ecce rex caelestis descendit ad regna tartarea; ut regem
quidem mortis destruat; Ipsam autem mortem diuinitatis
suae potentia calcet; & sic uinculo tenebrarum soluto;
captiuas animas ad sua regna reducat. Nec innumerabi
lis militia demonum resistere poterit contra eum;
Quem enim in corpore constitutum fremuerunt dicentes;
Quid nobis & tibi ihu fili di excelsi uenisti ante tempus tor
quere nos &c; Quomodo nudam ipsam diuinitatem con
tra se descendentem potuerunt sustinere &c;
Ecce post tres dies mortis suae reuertetur ab inferis; qua
si uictor de bello, Nam cum uictoria fuerit consummata;
quid aliud restat. nisi ut regni gloria subsequatur;
Ergo quid faciemus frs quomodo possumus regni illius
esse participes; &c Scimus quia inuidus non est, Qui enim se
ipsum donauit hominib;. quomodo regni sui societatem
non donauit; Petentis neglegentia repraehenditur.
ubi dantis misericordia non dubitatur; si nos rogamus
magistrum; forsitan ceterorum fratrum corda con
cutimus; & dum nobis duobus uolumus prouidere; int
omnes scandalum excitamus; Nam & si sci sunt tamen ho
mines sunt;

Et si iuncti a carne non possunt quasi iam spiritales; tamen
percuti possunt; quasi adhuc carnales. Ut quid ergo ue[l] le-
ues occasiones demus quibus inproba carnis natura tran-
quillas eorum animas inquietat; Ergo summittamus ma-
trem nostram. ut suo nomine deprecetur pro nobis et fiunt duo
bona. Si enim res ipsa reprehensibilis inuenta fuerit facilem
meretur ueniam quasi mulier; Ipse enim sexus excusat errorem.
Si autem non fuerit inportuna facilius inpetrabit mater pro filiis
suis rogans; Ipse enim dominus qui maternos animos filiorum
miseratione impleuit. facilius exaudit maternum affectum;
magna laus mulieris ex hoc loco colligitur. primum; quia
non solum illi reliquerunt patrem. Sed etiam ipsa reliquerat
uirum suum. et secuta fuerat christum. et illi ostenderunt quoniam
filii erant huiusmodi matris. et ista ostendit quia mater erat
talium filiorum. Quoniam autem uiuum reliquerat uirum sermo
demonstrat; qui de uocatione eorum scriptus est dicens.
Illi autem reliquerunt patrem suum zebedeum in naue cum
mercenariis. et secuti sunt ihesum; nisi forte quis dicat. quia
christus plus quam triennio docuit inter tempus uocationis a-
postolorum et passionis suae; Mortuus est zebedeus. et si
illa secuta est ihesum; tamen secuta est. qualis radix talia et
germina; et qualis terra; talis et fructus. Non eam uicit
sicut ceteras mulieres maritalis affectus; Quia ille tempora-
lis erat maritus. Iste autem perfectus sponsus; Alius amor
deceptio erat carnis. Istius autem dilectio incorruptibilis
uitae. non illam tenuit miseratio senectutis eius; quia ille sine
ista uiuere poterat; Ista autem sine christo salua esse non poterat.

Cogitauit enim quoniam amplius proderit uiro suo .
Si propter deum reliquerit uirum . quam si propter uirum
reliquerit deum ; Propterea sexu fragilis & iam aetate
defecta . christi uestigia sequebatur . quia fides numquam
senescit . & religio fatigationem non sentit ; Deinde quia
non sentit illa sicut ceterae matres . quae corpus natorum suorum
amant . animam autem contempnunt , Desiderant enim
illos ualere in saeculo isto . & non curant quid sint passuri in illo ;
Alii humilitatis filiis prouident . alii honores . & nemo filiis suis
prouidet deum , Perditionem illorum cum magno pretio
conparant . & salutem illis nec dono accipere uolunt ,
Si uiderint illos pauperes . tristantur & suspirant .
Si autem uiderint illos peccantes nemo tristatur . ut ostendant
quia corporum sunt parentes . non animarum ;
Accessit ergo ad illum petens aliquid ab eo , Audacem enim fe matre
cerat eam natorum affectus . & reuerentiam forsitan spi
ritalem uicerat amor carnalis ; Dicit ei ihesus ; Quid uis ;
Non interrogat quasi nesciens ut audiret quod uellet . sed
ut illa exponente manifestam faceret inrationabilem
petitionem ipsorum . Quoniam petebant quidem quasi religi
osi & caelestis gloriae amatores . non quasi scientiam haben
tes utilium postulationum & nociuarum , Nam frequen
ter dominus patitur discipulos suos aliquid non recte . aut di
cere . aut agere . aut cogitare . ut ex illorum culpa oc
casiones inueniat docendi & exponendi regulam pie
tatis . Sciens quia & ipse error eorum non nocet prae
sente magistro . & omnes non solum in praesenti sed etiam

II in futuro doctrina eius aedificat; At illa dixit;
Dic ut sedeant hi duo filii mei. unus ad dexteram tuam
& alius ad sinistram tuam; Non dicimus quia recte
petit. sed hoc dicimus quia non terrena. sed caelestia
filiis suis optabat; Tunc dominus occultorum cognitor
non ad uerba intercedentis mulieris respondit.
Sed ad consilia suggerentium filiorum dicens; Nescitis quid
petatis; Concupiscentia enim carnis. considerationem
in uobis spiritalem exclusit; Non audistis me referentem.
Cum uenerit filius hominis in maiestate sua. ponet oues ad
dexteram. hedos autem ad sinistram, & dicet eis qui ad
sinistram sunt. Discedite a me maledicti in ignem aeter
num, Quomodo uos uultis. ut unus sedeat ad dexteram.
& alius ad sinistram. Ego uos uocaui ad partem dexteram
de sinistris. & uos uestro consilio curritis ad sinistram;
III Ideo forsitan & per mulierem res agebatur, Uidit enim dia
bolus. quia per illos ipsos aduersus eos agere non uale
bat. Contulit se ad consilia arma mulierum.
Ut sicut adam per mulierem spoliauit. ita & istos se
parare per matrem, Nam & si mater erat. tamen
mulier erat; propter quod & si affectus eius dulcis
erat quasi matris intellectus tamen eius nociuus erat
quasi mulieris, Sed iam non poterat per mulierem per
ditio introire in sanctos. ex quo de muliere salus cunctorum
IIII processit, Intellegere ergo debemus & nos. ut non illud
adoptemus quod nos bonum esse iudicamus.
ut in illo Sed orantes in potestate dei ponamus illud nos exaudiat

quod ipse nobis expedire cognoscit, Nescitis quid p&atis,
Bonum quidem desiderium! sed inconsideratae
p&itiones eorum; Tamen confundi non merebatur.!
quia de amore dni nascebatur; propt ea non uolun
tatem. Neque praepositum eorum culpauit! sed
solam ignorantiam reprehendit dicens;

Nescitis quid p&atis, Quis autem athl&a idoneus
ante certamen de praemio pactum facit; Si enim certa
men bene processerit. postea potest iudex secundum
meritus meritis certaminis praemium mensurare
& aestimare; Si aut ante praemium fuerit constitutu.!
Non omnimodo secundum qualitatem praemii potest
exitum habere certamen! quia quale praemium detur.
in potestate est munerantis! Qualē autem exitum
habeat unumquodque certamen. non est in potesta
te certantis; Nescitis ergo quid p&atis!

Quid est bonum; Si aut intellegeritis illud p&ere de
beretis dicentes; Qnm in hoc mundo periculosissimo
uiuimus. quasi in pelago. ubi numquā est minus tē
pestas. & si tempestas interdum non fuerit. tamen
semper timor tempestatis. sic & in hoc mundo ui
uentib; numquam est minus tēptatio. & si tēptatio
interdum facta non fuerit. tamen timor tēptatio
nis est semp! Ideo dat nobis auxilium gratiae suae.!
ut non uincamur a malo! sed ipsi omne malum uin
camus; Sicut enim in saeculari bello uidemus quia qui ua
dens ad pugnam de praeda uictoriae cogitat difficile
uincit;

Qui autem uadens sic uadit quasi ad mortem. ille facile superat;
Sic & nos in hoc certamine spiritale uiuentes non debemus cogitare qualem gloriam consequamur;
Sed quomodo euadamus ruinam peccati, Qui autem de gloria cogitat. & non magis tim& de casu. ille nec infirmitatem carnis suae cognoscit. nec uersutias considerat diaboli; nec intellegit quod ait apostolus
Non est uobis conluctatio cum carne & sanguine. sed aduersus principatus. aduersus potestates. aduersus rectores huius mundi tenebrarum. propter ea sumite omnia arma di, Sicut enim miles si totum corpus fuerit armis uestitus & unam partem habuerit nudam nihil ei prodest quod totus fuerit ferro uestitus;
Si per unam partem eum sagitta percusserit. sic cadit quemadmodum si totus fuiss& nudus. sic & xpianus quamuis omnem iustitiam fecerit. si in uno peccauerit similiter peccator constituitur quemadmodum si semper peccass&, Sicut ait iacobus, Si omnem legem adimpleas & in uno offendens grediaris. similiter praeuaricator es legis; Ideo & dns illis respondit;
Potestis calicem bibere quod ego bibiturus sum.
Aut babtista, quod ego baptizor baptizare.
Numquid nesciebat dns quia passionem ipsius poterant imitari, Sed ideo eis dicit. ut dno interrogante & eis respondentibus; Oms nos audiamus. quia nemo potest cum xpo regnare. nisi passionem xpi fuerit imitatus; Sustinemus & conregnabimus;

Res enim praeciosa uili praetio non conparantur ;
Magnum laborem necesse est nobis inpendere · si uolu
mus ad regna caelestia peruenire ; passionem aūt
dn̄i dicimus suscipere nos debere non omnimodo per
secutionem gentalium · sed omnem laborem & molesti
am quam patimur in corpore contra peccata certantes ;
Nā si gentales defecerint qui persequantur · numquid
ideo prompta uoluntas fidelium deb& sine fructu steri
lis remanere ; Ideo & si gentes non haber qui te perse
quantur · haber principem gentium diabolum qui ho
minem persequi numquam cessat ; Si enim principē
potueris uincere in corpore · ecce ostendo tibi magnā
& insufferebilem persecutionem in corpor& tuo ;
Incipe resistere desideriis tuis · & tunc intellegis quā
fortes sunt spiritus desideriorū malorum qui te perse
cuntur ; haec est enim pugna periculosa · & hec
est gloriosa uictoria · qui potuerit odire quod amat
& amare quod odit , Aut ideo dicit eis potestis bibe
re calicem quem ego bibiturus sum , Dn̄s enim cognouerat
propositum istam p&entium fratrum · qui non primatū
sibi p&ebant secundum mundiales honores ,
Quem si ex duobus uel tribus unus acceperit necesse est
c&eros fieri inferiores ; sed pfectionem pi&atis p&e
bant in regno caelesti · quam & multi consequi pos
sunt · & cum fuerint consecuti , Alterius perfecti
o per alterius perfectionem non minoratur ; ut
puta sedere ad dexteram xp̄i · uel ad sinistram ·

numquid duorum est tantum ~, Innumerabiles enim
possunt sedere ad dexteram xpi uel ad sinistram ;
Tamen alter alterum a perfectione pietatis nemo potest
sequi : nisi legitime concertauerit usque ad mortem ;.
Ideo interrogat eos . potestis calicem bibere quem ego
bibiturus sum ~ ! Ut illis respondentibus . quia possumus .
Audiant ceteri condiscipuli & conquiescant ! intellegentes
quoniam & ipsi si parati sunt mori cum xpo . Nihilominus
possunt iuxta xpm sedere . per illorum sessionem ne
quaquam exclusi ! Sicut ipse dicit per prophetam in
psalmo , Oculi mei super fideles terrae ! ut sedeant hii
mecum , Non enim locus sedendi minus est iuxta xpm
sed fides patiendi cum xpo , Non est calix & baptismum
unum ; Calix enim passio est ; baptismum ipsa mors ;
Dictum est autem baptismum secundum similitudinem la
nae intinctae , Sicut enim lana intinguitur naturalem
habens colorem . & colitur . purpure aut alicuius
coloris accipiens dignitatem ! sic & nos in mortem des
cendimus corporales & resurgimus spiritales . ,
Sicut ait apostolus ; Seminamur in infirmitate . surgimus
in uirtute , Seminamus corpus animale ! surgit corpus
spiritale ; Omnis quidem mors habet in se passionem .
Non tamen habet in se omnis passio & mortem ;
Multi enim fuerunt qui passi sunt ! & non sunt occisi ;
Quales sunt confessores illi omnes calicem quidem dni
biberunt . baptismo autem eius baptizati non sunt ;
Dicunt ei . possumus ; Non tantum confidentia cordis sui

quantum ignorantia temptationis. & responderunt;

Nescientibus enim desiderabile est bellum, Sic & in expertis leuis uid&ur esse tēptatio passionis & mortis;

Si enim dns cum in tēptationem passionis uenisс& dicebat;

Pater si potest fieri transeat calix iste a me, Quanto magis non fuerant dicturi qui a possumus si scissent qualis est tēptatio mortis: magnum quidem dolorem hab& passio. Tamen mors maiorem hab& timorem;

& dicit eis. Calicem meum quidem bibetis. & baptismo quo ego baptizor baptizamini, Sedere autem ad dexteram meam aut ad sinistram non est hoc meū dare. Sed quibus paratum est a patre meo;

Num quid non habebat potestatem prestare cui uolebat. Cum sit scriptum. Pater diligit filium. & omnes addidit in manu eius, Sed ideo non reputauit petitionem eorum ne exanimar& eos. & pusillanimes facer&, Nam non facile dicit errore sumit sperandi uirtutē. qui semel deeo quod sperauerat cadit,

Noluit suscipere petitionem eorum nec ceteros omnes tristar&, Nam necesse erat qui talia cogitarent.

Adhuc sine auxilio spiritus sancti constituti. Si semel istis duobus totus regni illius soci&as diuidenda est;

Si unus sessurus est ad dexteram. alter ad sinistram ei;

Ergo nos quid sumus futuri. aut quod fieri iam speramus;

Ideo eum secuti sumus. ut illis electis de medio nrm nos inueniamur relicti; In omni labore similes eis fuimus. & nunc inuenti sumus in honore dis similes;

Nam necesse erat ut carnalia cogitarent: qui necdum
facti fuerant spiritales; Si enim petitio eorum suscepta
non est. et omnes turbati sunt. quare uel hoc ipsud
petere ausi sunt: quanto magis fuerant conturbandi.
si petitio eorum suscepta fuisset; Ideo non dixit.
Neque non sedebitis ne duos confunderet. neque sedebitis:
ne ceteros irritaret: Sed quid hoc non meum
dare sed patris, Tam quam benignus et prouidus pater.
sic omnes disponit et ordinat: ut inter fratres unianimes.
fraternitatis caritas non rumpatur;
Uide quomodo et nullum ex eis conturbauit: et omnes fecit
sperare dicens, Non est meum sed patris,
Nam quod uni aut duobus specialiter non promittitur. a
cunctis speretur, Quid ergo mentitur est christus. non est
meum, Omnis enim qui habet potestatem: sed acceptam habet
ab alio. Illius uere qui dedit, Nam qui habebat filium
suum cum ipse non esset suus sed patris. Ergo inter
eum cuius non est: et inter eum cuius est. Nec persona est:
nec aequalis potestas, Si enim unus deus pater et filius
aut certe potest: aut certe non potest, Quis uidit
talem unum deum colere. in dimidio potens est. et in dimidio
inpotens, Aut quis illos putet aequales:
quorum non est aequalis potestas. Audiuimus haec et
intellegamus nos christiani. ut quando aliquid petimus
a deo et non inpetramus. non frangatur fiducia nostra.
neque cadat spes nostra a deo: Ut de cetero desperemus
de misericordia eius: quia nec fratrum istorum fracta est

fiducia. Aut cecidit spes cum non impetrassent ;
Quid enim si non expedit nobis accipere quod petimus. Sicut
nec illis expediebat ;. Quamuis autem putas spiritalem rem
petere secundum dm̄ & dignam impetrationem.
Tamen si non impetraueris grauiter ferre non debes ,
Nam iacobus & iohannes rem spiritalem & dignam dō se
petere estimabant. tamen reprobata est petitio eorum.
& inutilis iudicata , Non enim quod apud homines ius
tum uidetur . iam etiam apud dm̄ similiter iustum est ;
Quantum maior est ds̄ homine. tantum profundiora sunt
dī iudicia quam hominis , Numquid digniores esse pos
sumus iacobo & iohanne . ut non impetrantes quod peti
mus doleamus . cum nec illi de non impetrato beneficio
sunt contristati ;. x CCIII x

Et audientes decem contristati sunt de duobus fratribus.
quemadmodum isti carnaliter petierunt. sic & illi car
naliter contristati sunt , Nam sicut isti si spiritaliter sa
puissent non fuerant petituri ut essent super omnes ;
Sic & illi si spiritaliter intellexissent non fuerant tristan
turi esse aliquos ante se , Nam uelle quidem esse super
omnes uituperabile est ; Sustinere autem alterum super
se nimis est gloriosum , O error salutaris qui totius mun
di soluit errorem . Si enim illi non errassent unde nos
cognoscere potueremus. Quia non omne quod uidetur bonū
desiderare bonum est , Putabamus quia malum deside
rare malum est , Aut auaritiae . aut furtum . Nunc
aūt scimus quia aliud est opus bonum. aliud est primatus
honoris

& opus quidem desiderare bonum. bonum est;
Primatus autem honoris concupiscere. uanitas est.
Quoniam bonum opus implere nostrae uoluntatis. & nostri operis est
& laboris: propter quod & nostra est merces,
Primatus autem consequi iudicium dei est., Propter quod
ex primatu honoris nescio si aliquam mercedem iustitiae
adipisci meremur, Nam desiderium primatus ex
iactantia nascitur cordis. Qui autem humilis est corde
& indigniorem se aliis arbitratur: secundum apostolicum
praeceptum. illud quod ait; Alter alterum existi
mans superiorem numquam desiderat superior apparere.,
Primatus enim fugientem se desiderat: desiderantem se
horret, Uidens autem dominus alienum spiritum in cordibus eorum
quasi hostem in suis castris baccantem. Non eos mere
pauit. non proiecit eos a facie sua. & istos male petentes,
& istos non bene tristantes, Si enim rex terrenus uide
rit quod ciuitatem illius occupatam teneat hostis. quid fa
cere potest? nihil. nisi ut ponat arietes: circumducat ex
ercitum. & distruat muros quos forte ipse aedificauit:
ut tantummodo hostem expellat, Uideamus sapientiam
nostri regis., postquam uidit sua castra occupata a spiritu alieno:
sic hostem expulit: ut castra sua non laederet dicens;
Scitis quod principes gentium dominantur eorum: & qui
maiores sunt potestatem exercent in eos., non ita erit inter
uos: sed quicumque uoluerit inter uos maior fieri: erit
omnium minister, & qui uoluerit inter uos primus
esse: erit uester seruus; fructum humilitatis posuit

primatum caelestem. & in primatu terrestri fructus;
Posuit confusionem caelestem: ut quicumque desiderat
primatum caelestem. sequatur humilitatem terrestrẽ,
Quicumque autem desideraverit primatum in terra:
inveniat confusionem in caelo: ut iam inter vos xpi non
sit de primatu certamen: nec festinet unusquisque eorũ
quomodo alius maior appareat. Sed quomodo omnibus
inferior videatur, Quoniam non qui maior fuerit in honore
ille est iustior. Sed qui iustior fuerit ille est maior;
Conversatio ergo melior est desideranda non dignior
gradus; Aut certe volens & duorum illorum ambi
tionem extinguere. & istorum decem discipulorum
invidiam: Introducit differentiam inter principes
mundiales & ecclesiasticos: ostendens quoniam primatus in xpo
nec ab aliquo adpetendus est non habente: nec alteri est
invidendus habenti; Quoniam principes mundi ideo fiunt
ut dominentur minoribus suis. ut serui ficent: & spolien
eos & comedant & usque ad mortem abutantur vita eorum.
ad suas utilitates & glorias; Principes autem ecclesiae
fiunt ut serviant minoribus suis & ministrent eis quae
cumque acceperunt a xpo. ut suas utilitates neglegant.
& illorum procurent. Ut si opus fuerit ne quem mori recu
sent pro salute inferiorum. sicut apostolus dicit,
Ego autem inpendar & super inpendar & ipse inpendar pro
animabus vestris, Si ergo haec ita se habent: secularem
quidem primatum desiderare: & sine ratione non est vel
causa est, Primatum autem ecclesiasticum concupis
cere:

neque ratio est neque causa; Quia neque iustum est. neque utile, Quis enim sapiens ultro se subicere festinat seruituti labori & dolori. & quod maius est periculo tali; Ut d& rationem pro omni aecclesia apud iudicem siciustum; nisi forte qui nec credit iudicium di. nec tam& ut abutens primatu suo ecclesiastico seculariter conuestat eum in saecularem; Sed ne forte qui talis est in appetendo primatu profectum pietatis praetendat dico; Numquid qui in ordine prior est iam & meritis melior est. Quamuis quidem differentiam esse inter scos denegare non possumus; Tamen ut cognoscat unusquisque si melior aut deterior sit, nemini est concessum, Ideo prudenter apostolus membris corporis adsimilauit scos aeclae, Sicut enim homo quidem intellegit quod membrum honorabile habeat in corpore suo. quod inhonestum unumquodque autem membrum non se cognoscit ipsum honorabilior sit aut contemtibilior; Alioquin & quae honorabiliora sunt tristarentur & per hoc fieret inter eos scissurae; sic differentiam inter scm & scm xps solus cognoscit. cuius membra sunt omnes. Ipsis autem scis non est concessum ut cognoscant differentiam suam adinuicem; ut non meliores superbiant contra deteriores. & deteriores tristentur contra meliores; & propter hoc soluta caritate inter eos discordia nascatur, maxime in hoc seculo factioso in quo occasiones sibi querit diabolus odiorum seminandorum, Quia autem in hoc saeculo differentia dignitatis

factū est inter scōs • Dignitatis dico. non scītatis.
Ut alter quidem sit apostolus. alter autem episcopus .
uel minister uel laicus. Contumacia carnis
coegit & peruersitas mundi & occulta operati
o inimici. qm̄ diabolus in operibus carni & mun
do in multa disciplinatione excitat homines quā
diu sunt in carne • & in mundo subdit ei alios in lar
ciciam. Alios in delicias. alios in auaritiam. alios
in iræ. alios in inuidiam & superbiam ; Nisi ergo sint
quos timeant. soluitur disciplina , Denique ipsi hono
res in xp̄o in prima quidem facie uidentur honores ;
Reuera autem non sunt honores diuersi. sed ministeri
a diuersa. ut puta oculi honor uidetur quia inlumi
natur. Sed ipse honor inluminandi non est ei honor.
sed ministerium eius , & pedes humilitas esse uidetur
quia baiolant corpus. sed ipsa humilitas baiolationis
non est contēptio eius. sed ministerium eius ;
Propter quod dn̄s corporis homo nec oculum suum am
plius honorat quam pedem . Nec pedem magis con
tēpnit quam oculum. quia nec oculus pro aliq̄o merito
suo honoratus est ut oculus sit. sed ad hoc ministeri
um est creatus. Nec pes pro culpa sua contēptus est
ut sit pes. sed ad hoc ministerium est creatus ;
Propter ea unum quodque eorum nihil minus se habere
intellegens secundum ministerium ad quod est creatus
nec amplius. nec inuidet alteri membro quasi plus habenti.
Nec spernit alterum quasi minus habentem ,

Sic est inter sc̄os; uniuscuiusque sc̄i honor. Non est honor
eius. sed actus ipsius, Ut puta apostoli apostolatus.
Putatur a nobis honor ipsius esse, Uere autem non est ho
nor eius. sed ministerium eius, Unde paulus de apostolatu
suo dicebat, Nam si euangelizem non est mihi gloria.
necessitas enim mihi incumbit, Uae enim mihi est. si non
euangelizauero, Si enim uolens hoc ago mercedem habeo.
Si autem inuitus. dispensatio mihi credita est. Similiter
& diaconatus diaconi non contemtibilitas eius sed auctor
ipsius, Propter quod d̄s nec apostolum amplius diligit
quam diaconem quia apostolus est. Nec diaconem minus
quam apostolum quia diaconus est. Quia nec apostolus pro
merito suo antecedenti honoratus est ut esset apostolus.
sed ad hoc ministerium aptus est iudicatus secundum mo
tus animae suae. Propter quod neque apostolus laudem
habebit apud d̄m quia apostolus fuit. Sed si opus aposto
latus sui bene impleuit. Nec diaconus exprobrandus est
3 quia diaconus fuit. Sed si opus suum neglexit. In nullo
ergo hominis honor est. nisi in quo bene impleuit opus su
um. & nulla conteptio eius. nisi in quo neglexit pro
prium opus, Unde sicut pes libenter seruit oculo quasi
sibi seruienti. Sciens quia nisi oculus suo ministerio fuerit
usus. nec ipse suo poterit uti. & oculus libenter seruit pedi
quasi sibi seruienti. Sciens quia et nisi pes suo officio fuerit
usus. nec ipse poterit uti suo. Sic & sc̄i inuicem sibi debent
esse subiecti. ut minor maiori non inuideat quasi maiori.
Sed libenter ei obsequatur quasi sibi seruienti. in eo ipso quod

quod maior est & maior non contempnat minorem quasi minorem sed libenter ei obsequatur quasi sibi servienti; Haec omnia tractauimus propter quod duo fr̄s poposcerunt sibi primatum cum non debuissent.
Et decem apostoli indignati sunt contra eos cum non debuissent. CCIIII.
Sicut filius hominis non uenit ministrari sed ministrare & dare animam suam redemptionem pro multis;
Ad hoc enim ad imaginem xp̄i facti sumus ut imitatores efficiamur uoluntatis eius & conuersationis sumus creati, Nam ille quidem nr̄am carnem imitari potuit,
Nos autem illius diuinitatem imitari non possumus.
Sed in hoc sumus imago eius ut quod bonum ei uidetur & apud nos sit bonum, & quod ei malum uidetur & apud nos sit malum, Quicumque autem dn̄o humilitatē studente, elationem studet non est imago xp̄i
& quis nr̄m paupertatem amantem diuitiarum amator ē.
In hoc saeculo repellit a se xp̄i similitudinem.
Non est uerus discipulus qui non imitatur magistrum
Nec est uera imago quae similis non est auctori

CCV

Egredientibus autem eis ab hiericho secutę sunt eum turbę multę, Testimonium studiosi agricolę est messis fecunda; Adsidui autem doctoris documentum aecclesia plena; Negotiatoris prosperitatem felicitatis emptio multiplex; neminem labor itineris impediuit; Quia amor spiritalis fatigationem non sentit; neminem sexus

muliebris r&inuit· quia inter uirum & mulierem cor
poris quidem differentia est· gratia autem in omnibus u
na condicio; Illic ergo differentia sexus requiritur· ubi cau
sa carnalis est· & ubi caro non sps operatur;

N eminem possessionum suarum sollicitudo retraxit·

Q uia ingrediebantur in possessionem regni caelestis;

U ere enim non habe& super terram quod am&· Qui bonum
caelestae inuertiate gustauerit, Sicut enim qui pr&iosum
manducauerit cibum· postmodum ei haec esca communis
ingrata uid&ur·· Sic & qui semel de dulcedine xpi bene
gustauerit· terrenorum bonorum de cetero non multum
sentit saporem, Quis non desider& illum· aut quis non se
quatur ·· Quem &iam duo caeci antequam corporaliter
uideant spiritaliter aspexerunt· & antequam audiant cre
diderunt; Nimirum haec est illa rosa in campis hiericho·
de qua sapientia loquitur per salomonem; Sicut palma ex
altata sum in cades· sicut plantatio rose in hiericho;

E rgo haec est illa pr&iosissima rosa scitatis iustitiae candida
& passione sanguinis rubicunda, Sicut enim rosa ante
quam uideatur sentitur· & antequam inueniatur tene
tur in odoribus suis· Sic & dnm transeuntem de longe duo
caeci; ecce dicendo opostunitatem ostendit;

h oc est opostune oblati sunt ante faciem xpi· ut apertis oculis
quasi testes uirtutis eius ascenderent cum eo in hierusalem·

Q uia futurum erat ut sacerdotes repl&i inuidia dicerent
contra eum; in qua potestate te facis hec ·· ut caeci responderent·
& si non uoce tamen ipsa re, Ecce nos caeci fuimus & uidemus.

Quid ergo de potestate requiritis? qui uidetis uirtutem.
Erubescite carnales oculi qui ante uos stantem xpm
non aspicitis. quem etiam crediderunt duo caeci se-
dentes secus uiam. Non inuia. duo populi iudaicus
et gentilis; Aut sicut quidam interpretantur
ambo gentium unus ex cham. alius ex iafeth,
Ideo caeci quia nondum eis apparuerat unigenita lux;
secus uiam. Id est iuxta ueritatem conuersabantur.
sed ueritatem inuenire non poterant; Quia ueritatis
res certior adhuc demonstranda non fuerat. uel se-
cundum rationem uerbi legentes. Non autem ipsam ra-
tionem uerbi confitentes. quia notitiam nondum accipe-
rant; Sicut enim qui in tenebris ambulat. si semel uiam
perdiderit. interdum tota nocte ambulat iuxta uiā
errans. et non inuenit uiam donec superuenerit dies.
Sic et homines ambulantes in erroribus uel peccatis. post
quam dī cognitionem semel perdiderunt. Ad perfectā
notitiam pietatis redire non poterant. nisi dies xps
uenisset. quamuis circa ueritatem uiuebant.
Quomodo iuxta ueritatem uel rationem uerbi gentes
conuersabantur. leges rationabiles proponebant.
sincera iudicia iudicabant. Dicente apostolo,
Cum enim gentes quae legis sunt faciunt, Ergo quasi iustiti-
am quidem faciebant. sed iustitiam tenere non poterant.
Non intellegentes quomodo oporteat scire. Quia quidem
diligit. hic cognitus est a dō; Iudei aūt quomodo errant
caeci quia legem sectantes legis iustitiam non inuenerunt.

Quia ex operibus & non ex fide, Dicit enim paulus;
Testimonium enim illis perhibeo quia aemulationem
habent di: sed non secundum scientiam, Nam nonuolentes
iustitiam suam statuere: iustitiae di non sunt subiecti;
Audierunt quod ihs transit & clamauerunt dicentes;
Miserere nobis dn̄e fili dauid; Currentium strepitum audi
ebant: & personas non uidebant Undique festinantib;
cunctis soli sedebant indissolubili tenebrarum catenali
gati: nihil solutum habentes de toto corpore praeter uocē;
& ideo quia pedib; eum sequi non poterant: uoce tenebant di
centes; Miserere nobis dn̄e fili dauid;
Ō tenebre omni lumine clariores: ō acutissimus caeci
tatis aspectus: putas quanti homines sani: & iuxta ambu
lantes hominem illum putabant: & ideo caeci & longe seden
tes dn̄m prospexerunt, Audierant enim gentes de tran
situ ihū secundum testimonia prophetarum adnuntiantib;
sibi apostolis, Audientes enim aduentum eius in mundum.
passionem eius: & resurrectionem. & reditionem eius in
saeculum, Audierunt de transitu eius cum iam egres
sus fuisset ab hiericho Id est de hoc mundo, Turba autem
increpabat eos ut tacerent, Uidebant sordidas uestes
& non considerabant conscientiae claritatem ;
Ideo uetabant non inuidentes: sed honorantes xp̄m,
Indignum enim eis uidebatur ut tales homines uociferarent
ad eum; Ecce fatua sapientia hominum. existimant iniuri
am pati magnos uiros si a pauperibus honorentur:
Quis enim pauper ausus est diuitem publice salutare: mox

indignatur quasi iniuriam passus, Aut hi qui uetabant
in misterio iudaeorum uetabant, Qui ea omnia facie-
bant ut ne gentes in xpm credentes saluentur,
At illi magis clamabant dicentes, Miserere nobis dñe
fili dauid; Inuitabantur uetati magis quam conper-
cebantur, Talis est enim natura fidei. quanto uetatur
eo magis accenditur, Propter quod et serui di in per-
secutionibus non uincuntur. sed quanto magis afflicti
fuerint tanto amplius accenduntur, Uisus ergo fidei
in periculis secura est. et in securitate periclitatur;
Quid enim aliud sic uigorem fidei in hominib; laxat quam
longa tranquillitas; Ergo uetantes eos addebant eis
et alteram causam doloris ut primum clamarent quia
caeci erant, Secundo quia uetabantur ad lumen ue-
nire; et stans ihs uocauit eos et ait;
Quid uultis ut faciam uobis. Dicunt illi; Dñe ut aperi-
antur oculi nostri, O dñe quid interrogas quod ipse oculis
uides; Infirmitas clamat et ut quid uocem sequiris;
Non quero propter passionem. sed propter fidem;
Non cupio audire quid dolent. sed uolo cognoscere quid
me sentiunt, Tu dñe occultorum es cognitor et nescis
quid de te sentiunt. Et ei conscio. sed uolo ut procedant ad me-
dium populi; et cunctis audientibus dicant quod uolunt;
Et dum caeci me dei filium confitentur. confundantur uiden-
tes qui me hominem putant. Dñm me uocant et uerum di-
cunt. sed dum filium dauid dicunt. dissipant quod bene con-
fessi sunt, Nam abusiue et homines domini dicuntur

Uere autem nemo dns nisi ds; Si ergo dicunt dne fili dauid abusiue secundum hominem me honorent; Si autem solummodo dne secundum deitatem me confitentur, Quia unus ds ex quo omnia et unus dns per quem omnia; Filius enim dauid caecos inluminare non potest filius aut di potest, Ideo interrogo quid uultis, Tunc illi iam non dixerunt dne fili dauid sed tantum dne ut aperiantur oculi nri, Misertus autem eis ihs tetigit oculos eorum et confestim uiderunt, Quamdiu ergo dixerunt dne fili dauid suspensa est sanitas, Mox aut ut dixerunt tantummodo dne infusa est sanitas, Tetigit oculos eorum;

Tetigit hoc carnaliter non uerbum, Sanauit ut ds, Tetigit quia dauid filium eum dixerunt, Sanauit eos quia crediderunt potentiae eius, Ut una eademque operatio sanitatis et fidem eorum remuneret et infidelitatem castiget, Bonum munus obtulerunt xpo sanati quales secuti sunt eum, Nam quid homo inuicem reddat do digne pro beneficiis eius nisi quod ipse admonet per

4 prophetam; O homo quid querit ds a te nisi ut facias iudicium et misericordiam et parate sis ire cum dno do tuo; Consequenter et gentium oculos mentis tetigit ihs, Docens eis gratiam sps sci quae gentes cum fuissent inluminatae secutae sunt eum operibus bonis nunquam postmodum relinquentes eum sicut aliquando iudaei; CCVI

Cap. 21.
Secdm Matheum

Et cum adpropinquasset hierusolimis et cetera.

Puto res ipsa exigit ut quertemus, frequenter quidem ihs uenit in hierusalem, Sicut iohannes testatur;

Omel. Iohannis epi de eadem lectione

Numquam tamen sibi adhibuit ministeria iumentorum
nec ramorum uirentium circa se ornamenta constituit.
Nec ad terribilem laudem suae diuinitatis animas populi
excitauit: nisi modo quando ut pateretur ascendit;
Ideo ergo cum tanta gloria est ingressus: ut amplius illorū
aduersus se excitaret inuidiam; Quia iam tempus passio
nis eius instabat; Et non mors eum urguebat: sed ipse magis
aduersus se conpellebat mortem, Quotiens enim de manu
sacerdotum elapsus euasit cum esset inuisibilis factus;
Quando xp̄m uoluerunt occidere tangere eum non potue
runt. Quando autem xp̄s secutus est mortem parcere ei
iudaei non potuerunt, Ergo si xp̄s eos prouocauit: ne for
te de morte sua fecit eos innoxios. absit; Excitauit eos ut
facerent quod ante noluerunt. Sed ut possint facere quod
prius uolebant facultas eis data est non mutata uoluntas;
Cum adpropinquasset ihs hierusolymis et uenisset beth
phage ad montem oliueti. Tunc misit duos discipulos
dicens; Ite in castellum quod contra uos est. et confestim
inuenietis asinam alligatam et pullum cum ea: soluite et
adducite mihi; Asinam et pullum eius iudaeos et gentes;
Iudaea enim secundum dm̄ mater est gentium,
Sic enim dicit ad eam ds̄ per esaiam prophetam, Et constitu
am principes tuos sicut antea: et consiliarios tuos sicut ab
initio. Et tunc uocaberis ciuitas iustitiae mater ciuita
tum. id est ecclesiarum fidelis sion, Propter quasdam
tales similitudines, Animalibus hic adsimilati sunt ho
mines dm̄ uel di filium non cognoscentes, Est enim animal

hoc in mundum & praeceteris pene iumentis magis in
rationabile; & stultum & infirmum & ignobile &
oneriferum magis; sic fuerunt & homines ante xpm
idolatris & passionibus diuersis inmundi! & inratio
nabiles uerbi ratione carentes quantum ad dm̄ stulti;
Quid autē stultius quam factorem contemnere quasi fac
turem. & opus manuū suarum adorare quasi factorē;
Erant infirmi secundum animam. & ignobiles non poten
tes resistere passionibus suis! & obliti generationem suā
caelestem facti fuerant serui passionum suarum. & de
monum quibus resistere non ualebant;
& quicumque demonum uel philosophorū cuius que
erroris uel dogmatis alicuius sarcinam eis uoluiss&
inponere sufferebant! & omnia non bona patientia
subpostabant nec resistebant, propter que omnia &
apostolus ad corinthios dicit;
Uidete uocationem urām frs. quia non multi sapientes
secundum carnem, Non multi fortes! non multi nobiles,
Sed quae stulta sunt mundi elegit ds! ut confundat sapi
entes, & infirma mundi elegit ds! ut confundat fortia,
& ignobilia & contemtibilia mundi elegit,
& quae non sunt. ut ea quae sunt distruer&, At ubi xps
super eos ascendit & induxit in templum lauati per bap
tismum. Facti sunt de inmundis animalibus homines sci;
Praecepta enim uerbi ratione sapientia dī facti sunt rati
onabiles. & prudentes & inuenta est ir rationabilitas eorū
esse simplicitas .. & stultitia eorum mansuetudo;

Nam simplicitas si rationem uerbi non habeat inratio
nabilitas est. & mansuetudo si non sit propter dm̄ stulti
a est, Adhuc autem accepta gratia & recognita genera
tione sua caelesti. facti sunt de infirmis & ignobilib;
fortes & nobiles: & quae uidebatur infirmitas innocentia
est inuenta in eis; Ignobilitas autem. humilitas,
Nam innocentia sine dō infirmitas aestimatur,
& humilitas non propter dm̄ ignobilitas iudicatur;
Item reicientes a se onera daemonum: & suscipientes sup
se iugum xp̄i suaue & onus eius leue. & ipsumres sorem
in cordibus suis suscipientes. facti sunt patientes;
Nam patientia inrationabilis onerifera aestimatur;
Ligata. idest diabolici erroris uinculo inpedita: ut non
habere& libertatem ire quo uelle&, Nam omn̄s homines
antequam peccemus quidem liberum habemus arbitriū.
Si uolumus sequi uoluntatem diaboli an non;
Quod si semel peccantes obligauerimus nos operibus eius.
Iam nostracuiutute euadere non possumus;
Sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur ubi tem
pestas uoluerit: sic & homo diuinę gratiae auxiliūm
perditūm per peccatum. non quod uult agit: sed quod diabo
lus uult. & nisi dš ualida manu misericordiae suae sol
uerit eum usque ad mortem in peccatorum suorum uincu
lis permanebit; Ergo nostra quidem uoluntate negle
gentia alligamur: sed per dī misericordiam absoluimur;
Sicut enim uidemus in istis mundialibus regnis quomodo
in primis quidem nemo potest facere seipsum regem

Sed populus creat sibi regem quem elegit, Sed cum rex
ille fuerit factus & confirmatus in regno: iam hab&
potestatem in omnibus: & non potest populus iugum
eius de ceruice sua repellere, Nam primum quidem in
potestate populi est facere sibi regem quem uult;
Factum autem de regno repellere. iam non est in potestate eius.
& sic uoluntas populi postea in necessitate conuertitur.
sic & homo priusquam pecc& liberū hab& arbitrium
utrum uelit sub regno esse diaboli,
Cum autem se peccando tradiderit sub regno ipsius: iam non
potest de potestate eius exire; Sed sic prima uoluntas eius
in necessitate conuestitur: & hoc est quod homines secu
lares & peccatores dicere solent; Numquid uolumus
esse sci? & quis non uult esse iustus? sed non possumus;
Uerū quidem est quod dicunt: sed non habent excusationem.
Quia primum potuerunt non esse sub potestate diaboli si uo
luissent. Postquam uero posuerunt thronum diaboli in
cordibus suis: iam nemo potest eos de potestate diaboli eri
pere: nisi solus ds, Soluite in quid. quomodo? per doctri
nā uerbi; Quia omš iudaei & gentes per apostolos sunt li
berati, Adducite mihi ad ministerium: id est ad gloriam
meam corrigite illos, Duos autem misit apostolos: quia per
duo generalia mandata. omne genus hominum de peccato
absoluitur, qualia ē; Diliges dnm dm tuum ex toto corde tuo:
& proximum tuum sicut te ipsum, In his duob; omne peccatum
expellitur: & omnis iustitia consummatur;
Aut certe alia duo: quod tibi non uis alii ne feceris, Item qd

uultis ut faciant (uob) homines. facite et uos (illis) similiter;

Quidam autem duos istos petrum et philippum apostolos exponit intellegi oportere. quoniam inquid hii primum transgredientes iudaicos fines. gentes adduxerunt ad xpm;

Philippus quidem samariam. quam ipsam samariam asinam esse interpraetatur, Petrus autem gentes accipiens cornelium ex gentibus quasi samariae pullum;

Et si quis uobis dixerit aliquid. dicite dns operam eorum desiderat, Ne dicatis dns tuus. neque dns noster. neq; dns iumentorum. Ut intellegant omnes. quin ego solus dns. non solum animalium. neque solos coruos qui mihi subditi sunt; Sed omnium hominum etiam qui mihi contrarii sunt, Nam et peccatores condicione quidem mei sunt. Uoluntate autem sua diaboli; Meus est enim orbis terrae et plenitudo eius; Dns operam eorum desiderat, Iustum est ut aliquando creatura seruiat suo factori, Gentes enim ds in potestate diaboli pro tempore reliquid ut temtae non in aeternum contempsit ut perdat, Necesse est autem ut fiat quod scriptum est.

Homines et iumenta saluabis dne, Confestim autem remittit eos. animal quidem postquam ingressus est in hierusalem iudea ad dnm suum remissum est;

Animalis autem prophetia in iudea remansit, Nam de animali illo non hoc quod uidebatur necessarium erat xpo. Sed illud quod intellegebatur. id est non caro sed ratio. Ideoque caro remissa est. ratio autem retenta;

Aut ita non dixit. et iterum remittet eos. ut neminis tem(ū)

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

praecederet ratione , Nam puto inprimis homines : nonsermone nudo uocauit apostolorum : sedper uirtute spiritus sancti soluit pariter et adduxit , Postquam autem adduxit : Iterum dimisit eos in arbitrio . ut labore suo iustificentur , Propter quod uocati sumus dei est ; Quod autem digne uocatione uiuimus nostrum hoc est , quod ait Iterum remittet eos : Non ad diabolum qui prius tenebat eos . sed in arbitrio suo in quo ante fuerunt , ; ; CCVII.

Hoc autem totum factum est . ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem , Dicite filiae sion . ecce rex tuus uenit tibi mansuetus . et sedens super asinam . et pullum filium iumenti , Dominus noster ascendens ad montem in hierusolymam . magnam gratiam pacis et concordiae mundo uniuerso . quasi in testamento reliquit ;

In misterio enim gentium futurarum sedens super asinam et pullum eius . intrauit in templum : et sic gentes iudaeis coniunxit ; Sciens autem propheta malitiam iudeorum quia contradicturi fuerant christo ascendenti in templum : Ideo ante praemonuit ut per hoc signum cognoscerent regem suum . iudaeis dicens ; Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus . sedens super asinam et pullum eius ;

Ecce ostendentis est uerbum , Id est uidete non carnali aspectu : sed spiritali intellectu , Opera uirtutum eius aspicite non scemata uisionis eius , Si enim scema eius aspexeritis : decipiendi estis in natura humana . Si autem opus eius considerauerjtis : saluandi estis in uirtute diuina ,

Ante tempora autem multa constitutus . propheta uidens eum

spiritali aspectu qui non dum fuerat natus. ideo dicebat.
Ecce ut ostenderet quia ille de quo loquebatur antequam
nasceretur iam erat. Cum ergo uideritis eum in templo.
O iudei nolite superbe agere. contra eum dicentes;
In qua potestate facis hec, Quia ecce rex tuus mansue
tus uenit tibi sedens super asinam,
Nolite considerare in qua potestate facit. Sed consi
derate tantum si facere potest. quod hoc credere est.
illud autem temptare, Ecce rex tuus uenit tibi man
suetus. sedens super asinam; Nolite dicere nos non
habemus regem. nisi tantummodo caesarem.
Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus. sedens super asinā;
Si intellexeritis. uenit tibi. si non intellexeritis uenit
contra te. Id est si intellexeris uenit et salutet te.
Et sub pedibus tuis subiuget gentes. Ut gaudens per pro
phetam dicas, Quoniam deus excelsus terribilis et rex magnus
super omnem terram, Subiecit populos nobis. et
gentes sub pedibus nostris. Elegit nos hereditatem sibi.
speciem iacob quam dilexit; Si autem non intellexeritis.
uenit ut perdat te. et de templo sc̄itatis expellat.
Et aliam sponsam de gentibus castiorem inducat in cubiculū
sc̄itatis ut tu proiecta et in tenebris constituta dicas p
salomonē, Ne aspexeritis me. quoniam ego sum denigrata.
quoniam despexit me sol; Ut cognoscere mansuetudinem
uenientis. considerate speciem aduentus eius. non sedit in car
ro aureo pretiosa purpura fulgens. Nec ascendens super
feruidum aequum. discordiae amatorem et litis.

Qui gloria iactantiae pectus habet repletum.
qui de longe odoratur bellum. et gaudet ad uocē
tubae! et cum uiderit sanguineam pugnam dicit
in corde suo bene factum. Sed sedet super asinam.
T ranquillitatis et pacis amicam,
N on aūt uides in circuitu eius splendentes gladios. aut
cęlente ornamenta armorum terribilium;
S ed quid? ramos frondentes. testimonia pietatis,
Uenit ergo mansuetus! non ut propter potentiam timeretur
sed ut propter mansuetudinem amaretur.,
S edens super asinam et pullum eius, et qui super matrem
sedebat! Numquid et super pullum sedebat?
T amen et si corporaliter fieri non poterat ut super animal
utrumque sederet! spiritaliter poterat cum esset ds̄.
ut et in iudaeis sederet et in gentibus simul,
S edere autem est super iumenta! id est in precordiis eorū
habitare. ut dicat illis xp̄s; Tollite onus meū super uos,
et discite quia mitis sum et humilis corde;
M ansueti enim mansueti debent portare. qui uocauit eos
sessor! Non ut illis puniat propter peccata eorum!
sed ut ipse requiescat in eis propter mansuetudinem eorum,
N am sicut hoc genus iumenti, si quid errat in simplicitate
errat: et non in asperitate. Ita et homines qui crediderunt
in xp̄m. non in malitia sed in ignorantia peccauerunt,
I deo se deridebant non puniri sub graui sessore;
N am sicut peccatores equi sunt diaboli! ita et sc̄i equi dicuntur
xp̄i, Quia diabolus in peccatoribus sedens indagat eos

per deserta facinorum: Id est fornicationes per auaritias, Xps autem sedens in eis dirigit eos per plana iustitiae. Id est in castitate in humilitate;

Ergo equitatus diaboli perditio est.

Equitatus autem xpi salus; Sicut abbacuc dicit in canticis suis ad ipsum, Qui ascendit super equos tuos. et equitatus tuus sanitas est, Ergo induxit populum in templum: ut gentes iudaeis coniungat. ut impleat quod iacob benedicens filium suum iudam prophetauit.

Alligans inquit ad uitem pullum suum. et ad cilicium pullum asinae suae, Quae est illa uitis? Judea quae de aegypto translata est. et in oriente plantata;

Et sicut prophetauit noe de filiis suis dicens;

Benedictus filius meus sem. dilatet ds iafeth et inhabitet in tabernaculis sem,. Sem enim pater extet iudeorum.

Iafeth autem pater gentium. qui per xpm ingressi sunt in tabernacula iudaeorum,; CCVII.

Euntes autem discipuli fecerunt sicut praeceperat eis et adduxerunt asinam et pullum; Quando euntes apostoli soluerunt asinam alienam: ministerium quidem fuit illorum. Uirtus autem et auctoritas xpi;

Nec enim potuissent tollere iumentum alienum ab illo dno qui non eos cognoscebat qui essent. Nisi praeueniens sps xpi Cor dni eius praeparasset addandum; sic quod apostoli soluerunt iudaeos uel gentes de uinculo inimici. in prima quidem facie eorum uidebatur opus;

Re uera autem uirtus fuit et gratia xpi, Nec enim a xpo

duodecim constitutis totum mundum ligatum sub po
testate diaboli soluere potuissent. Nisi gratia xpi con
fregisset uirtutem inimici; Et inposuerunt super eos
uestimenta sua. et sedit super eum; Uestimenta sunt
praecepta diuina et gratia spiritalis;
Sicut enim nuditatis turpitudo uestimento tegitur.
sic naturalia mala carnis nrae. praeceptis et gratia diui
na teguntur; Omnis enim homo naturaliter non solu
peccator est. sed etiam totus peccatum. Dicente apto.
Eramus natura filii irae. sicut et ceteri,
Unde et adam ideo se uidit nudum. id est peccatorem. et ideo
foliis fici. id est mandatis aspera legis cooperuit nuditatem
suam. Et alibi promittens ds iustitias suas et gratias ab
laturum de gente iudea; Sic dicit per osee prophetam;
Et auferam uestimenta mea et lintea mina. et ostendam
gentibus turpitudinem eius; Ergo inposuerunt uesti
menta sua super eum. Id est mandata et gratias quas
ipsi acceperunt a xpo. Super iudaeos et gentiles inposu
erunt. id est tradiderunt. nec enim requiescere in eis po
tuisset xps. nisi mandata eius fuissent in eis;
Plurima aut turba uestimenta sua sternebant;
Alii aut cedebant ramos de arboribus et sternebant in uia.
Uidelicet ut ueniente calcarentur iumento;
Uestimenta sunt mandata sicut diximus. frondes autem
species pietatis, Quoniam ergo omnia mandata legis. et spe
cies iudaicae religionis xpianis fuerant conculcanda in uia.
Id est in xpo. Ideo iam tunc illae sub pedibus iumenti ster-

nebant in uia; Et uide quam super iumentum quidem apti
posuerunt uestimenta sua sub pedibus iumenta;
C erte turba iudaica quo mandatas quidem apostolorum
sternuntur xpiani et adornantur. Legis autem man
data conculcant. Quotienscumque enim circumcisio
nem spernimus. sacrificia iudaeorum pro nihilo aestima
mus. Et ceteras consuetudines iudaicas reprobamus;
U estimenta iudaeorum quibus ipsi induebantur. nos qui
sumus ex gentibus sub pedibus nostris calcamus;
A lius autem sic. qui uestimenta in quid deposuerunt super asi
nam. apostoli sunt ceterique doctores,
U estimenta autem sunt gloriae, gloriam ergo quam xps
accepit a patre. et dedit discipulis suis.
D iscipuli accipientes eam a xpo dederunt gentibus.
Ut delectabiliter xps sederet in eis. sicut ipse dicit;
Et ego gloriam quam mihi dedisti dedi eis. ut sint unum sicut
et nos unum sumus; Turba autem quae uestimenta sua ster
nebant in uia. Credentes erant ex circumcisione. qui glori
am quam habebant ex lege uidentes xpm deiecerunt in ter
ram semet ipsos humiliantes. et cum apostolo paulo dicentes;
S ecundum iustitiam quae ex lege est conuersatus sum sine
querela. Sed quae mihi fuerant lucra.
H aec existimaui propter xpm detrimenta. et arbitror
stercora esse ut xpm lucrifaciam, Quid est autem aliud
iustitiam legis terrae coaequare. ante sublimem et glorio
sam, Qui autem nemoris de arboribus praecidebant frondes.
et ipsi erant credentes. et eruditi doctores. qui ex prophetis

accipientes exempla uiua de xpo ; Quasi de arboribus sem
per uirentibus. & numquam folia uerborum suorum de
icientibus. nemos frondentes anteponebant rudibus gen
bus ; ut per ea exempla quasi per nemos uirentes sine of
fendiculo ambularent per uiam uitae istius. donec intro
irent in scdarium di ;. CCVIIII.

Turba autem quae praecedebat & quae sequebatur clama
bat dicens ; Osanna filio dauid . & caeterae memores populi
mirabilium eius quae ostendit eis ; & sanitatum quas prestitit
eis ; exultantes cordibus suis ante & retro clamabant. osanna
filio dauid ; qui praecedebant seniores erant . id est patriarche
prophetae. caeterique sci. Qui ante aduentum xpi. de aduentu eius
& praedixerunt & cognouerunt , Sequentes autem iuniores ;
id est apostoli. martyres. caeterique doctores ; Qui post
ascensum xpi de resurrectione eius ; & de ascensu uel de ope
ribus praedicauerunt & praedicant ; & diuersis quidem
temporibus fuerunt ; Tamen in omnibus unus exultationis
sps fuit ; & illi quidem prophetantes de xpo uenturo clama
uerunt ; Benedictus qui uenit in nomine dni ;

Isti autem laudantes clamabant de aduentu xpi iam adim
pleto , Osanna autem quidam interpretantur gloriam.
illi autem redemptionem , Nam & gloria illi debetur ; & redemp
tio illi conuenit quia omnes redemit ;. CCX.

Et cum intrasset hierusolimam commota est uniuersa ciui
tas dicens , Quis est hic. Merito commouebantur ; uiden
tes rem mirabilem. homo laudabatur quasi ds ; sed ds laudabatur
in homine , Dicebant enim , Osanna filio dauid , Puto autem

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

quod nec ipsi qui laudabant sciebant qui laudabant.
Sed sps subito ingressus in eos. nesciente animo ueritatis
uerba fundebat. CCXI

De sacerdotib.

Et intrauit ihs in templum di; hoc erat proprium boni filii
ut ueniens (eius) ad domum curreret patris. et illi honorem red
deret qui genuit eum; Ut et tu imitator xpi factus cum
in aliquam ingressus fueris ciuitatem;
Primum ante omne actum ad ecclesiam curras;
Hoc enim et boni medici ut ingressus ad infirmam ciuitatem
saluandam. primum ad originem passionis intenderet;
Nam sicut de templo omne bonum egreditur. sic de templo.
omne malum procedit; Quemadmodum medicus quando
primum ingreditur ad infirmum statim de stomacho
eius interrogat. et eum ponere festinat;
Quia si stomachus sanus fuerit. totum corpus ualidum est;
Si autem dissipatus fuerit. totum corpus infirmum est;
Ita si sacerdotium integrum fuerit. tota aeccla floret;
Si aut corruptum fuerit. omnium fides (dürr ul' trusten) marcida est;
Cor aut et stomachus sacerdotium intellegitur; quia
in rebus spiritalibus per eos totus populus gubernatur;
Et sicut cor sapientiae loquutus est. ita sacerdotes receptacu
la sunt spiritales. Esaia dicente; de regibus quidem omne
caput in dolore; De sacerdotio autem omne cor in tristitia;
Sicut enim stomachus accipiens cibum coquet eum in seip
sum. et per totum corpus dispergit.
Sic et sacerdotes accipiunt scientiam sermonis per scripturas
ex dō. et in coquentes eam in se. Id est tractantes et medi

tanter apud se uniuerso populo subministrent ;
& sicut stomacho subministrante unumquodque membrū
suscepit nutrimentum & conuestit se secundum suam
naturam ! Utputa quod suscepit iecor ! totum fit sanguis ;
Quod autem suscepit fel ! bilis efficitur totum ;
Quod uero ascendit in pulmones ! flegmata efiunt ;
Quod autem in mamillas ! totum efficitur lac.
Sic sacerdotibus in ecclesia loquentibus uerbum omnis suscipiunt !
unusquisque autem conuestit illud secundum proprium cor ;
Ita ut unum idipsum uerbum in cordibus quidem rectis
procedat ad uitam ! In cordibus autem peruersis suscit&
iracundiam quasi bilis ! In aliis autem oper&ur dilectionem
dulcissimam quasi lac ! In aliis autem odia quasi flagmā
nociuam & expuendam , Uid&e ergo sacerdotes quomodo
uos conponatis in uerbo & opere ! Quo sicut in corpore
si aliquod infirmatum fuerit membrum non omnino lan
guet & stomachus ; Si autem & stomachus languerit !
omnia membra inueniuntur infirma ;
Sic si aliquis xpianorum peccauerit non omnino peccant &
sacerdotes , Si autem & sacerdotes peccauerint ! totus populus
conuestit ad peccandum ; Ideo unusquisque xpianorum
pro suo peccato dat rationem ! Sacerdotes autem non tan
tum pro suis ! sed & pro omnium peccatis daturi sunt rationē ;
Uidit arborem pallentibus foliis ! & intellexit studiosus agri
cola quia lesuram in radicibus hab& ,
Nam uere quemadmodum cum uideris arborem pallen
tibus foliis marcidam intellegis quia aliquā culpā hab&

circa te dicem, Ita cum uideris populum disciplinatum
& in religiosum sine dubio cognosce quia sacerdotium
eius non est sanum; & eiciebat uendentes & ementes de templo; De mercatorib;
Significans quia homo mercator numquam potest dō placere;
& ideo nullus xpianus deb& esse mercator. aut si uoluerit
esse proiciatur de eccla dī. dicente propheta;
Quia non cognoui negotiationes introibo in potentias dn̄i. iustitiae tuae solius dn̄e memorabor
Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos uolens
ambobus placere & uolens se commendare. sine malilo
quio non potest esse, Necesse est enim ut & iste male lo
quatur de illo. & ille male loquatur de isto,
Sic qui emit & uendit sine mendatio & periurio non potest esse;
Necesse est enim ut hic iur& qui non tantum ual& res quam
uendit. sed nec ē stabilis substantia eorum talium;
Aut enim ipsis uiuentibus peritura est. aut a malis heredib;
dissipanda est. aut ad extraneos & inimicos hereditas
uentura est, Non potest ad bonum proficere quod congre
gatur de malo, Quemadmodum si triticum aut aliquam
speciem cernas in cribro dum huc & illuc iactas eum grana
omnia paulatim cadunt deorsum. & in fine in cribro nihil
reman& nisi stercus solum, Sic & in substantia negotia
torum dum uadunt & uenitant inter emptionem & uendi
tionem minuitur. & in nouissimo nihil illi reman& nisi
solum peccatum; Ergo ostende nobis qui est negotiator.
Omnes enim homines negotiatores uidentur; Ecce & qui [illegible]
comparat boues ut species uendat; & qui operatur lignum.
comparat lignum ut utensilia uendat; & linteonarius con
paret

linteamina ut uendat; & fenerator mutuat pecuniā;
ut tollat usuras; & quomodo antiqui iudaei & apos
toli artificia laudauerunt; Quia magis sunt sine pec
cato sicut & paulus fuit sutor tabernaculorum & ipse
mandat dicens; Curent & nr̄is bonis operibus preesse.
& apostoli quidem sicut legimus piscatores fuerunt;
Ergo ostendam qui non est negotiator; ut qui secundum
regulam istam non fuerit; intellegas omīs negotiatores
esse; Id est quicumq; rem comparat; non ut ipsam rem
integram & inmutatam uendat; sed ut opus faciat ex ea;
ille non est negotiator; quia materiam operandi sibi con
parat; unde faciat opus; Ille non rem ipsam uend& cuius
aestimatio est in ea ipsa re. sed in artificio operis; illa non
est mercatio; Ut puta faber comparat ferrum; faciat
ferramentum; sed ferramentum illud non tantum ual&
quantum hab& ferrum; Sed secundum opus ferramta
adpra&iatur; Qui aūt comparat rem ut illam ipsam in
tegram & inmutatam dando lucr&ur; Ille est mercator
qui de templo dī eicitur; Unde super omīs mercatores plus
De usurariis. maledictus est usurarius; Si enim qui rem comparatam
uendit mercator est & maledictus; Quanto magis maledic
tior erit. qui non comparatam pecuniam sed a dō datā sibi dat
Secundo quia mercator dat rem ut iam non illā rep&at;
Iste autem postquam fenerauit; & suā iterum rep&it. & a
liena toll& cum suis; Adhuc dicit aliquis. qui agrum locat
ut agriam accipiat; aut domum. ut pensiones accipiat. Non est
similis ei qui pecuniam dat ad usuram; absit; Primū quidem

q̄uo pecunia non ad aliquem usum disposita est: sed ad p̄
tium emendi uel uendendi; secundo q(uonia)m si agrum hab&:
arat eum & fru ctum accepit ex eo, Similiter & qui
domum hab& usum mansionis capit ex ea ;
Ideo qui locat agrum uel domum usum suum dare uid&ur:
& pecuniam accipere: & quodammodo quasi commõta
re uid&ur lucrum cum lucro ; Pecuniam autem si re
positam in saccello teneas apud te: Nullum usum capis
ex ea ; Tertio ager uel domus utendo ue(te)rescit ;
Pecunia autem cum fuerit mutuata. nec minuitur nec ue
terescit ; & menses nummolariorum subuertit s:
Pecunias spiritaliter homines intelleguntur ;
Quasicut nummus hab& caragma caesaris: sic homo hab&
caragma d(e)i. & quemadmodum solidus qui non hab&
caragma caesaris reprobus est: Ita & homo qui non osten
dit in se imaginem d(e)i reprobus estimatur ;
Unde esaias dicebat ad hierusalem, Pecunia tua repba est;
Caupones tui miscent uino aquam. & c(eter)ae;
Ideo ergo mensas nummolariorum euertit. significans
quia in templo d(e)i non debent esse nummi: nisi spiritales ;
Id est qui d(e)i imaginem & non illi nummi. Id est non illi
homines qui terreni imaginem portant: id est diaboli ;
Nam sicut homo bonus in se imaginem d(e)i ostendit: sic & ho
mo malus imaginem diaboli hab&: Aut certe mensas spiri
taliter dicit scripturas nummolariorum. Id est sacerdo
tum; uere enim sacerdotum illorum scripturae euersae
sunt; Ut iam nemo eorum parcatur in eis: succedente

nouo testamento priori; & cathedras uendentium colū
bas loquens. & si non sermone. tamen ipso facto;
Quid faciunt in templo multe columbe uenales. ex quo
una columba gratuita descendit in templum corporis mei;
Non enim in sacrificio columbarum. postmodum placa
turum est dō templum. id est aecclesia. Sed in spū sc̄o
dixi uobis super prophetam, Non accipiam de domo tua
uitulos. neque de gregibus tuis hircos; Qm̄ meae sunt
omīs ferae siluarum iumenta in montibus & boues;
Cognoui omnia uolatilia caeli; Immola dō sacrificium lau
dis; Quia non hostias uolo. sed corda; Non sacrificia.
sed fidem; Item dixi uobis per eundem prophetam;
Adferte dn̄o gloriam & honorem, & si uere uultis in tēplo
di consistere. tollite hostias & introite in atria eius;
Tollite tauros de templo. quia unus taurus ē offerendus
pro grege uniuerso, De quo iacob dicebat accusans
leuitas. id est sacerdotes; quia in ira sua occiderunt hominē.
& in furore suo subneruauerunt taurum;
Tollite oues de templo. quō unus agnus occiditur,
Quō ergo prophetas admonuerat eos ut hostias de templo tol
lerent animalium. & corda sua contribulata & humiliata
offerent; Illi autem non abaudierunt. iste nunc tamquā
iratus super inoboedientiam eorum propria manu expellit.
Ostendens per haec quō ipse est qui & tunc per prophetas ammo
nuerat eos de hostiis expellendis. Scriptum est enim;
Domus mea domus orationis uocabitur. Uos autem fecis
tis eam speluncam latronum; Qm̄ haec lucerne taliū sacrifi

& erat docens cotidie in templo; ihs xps dns nr qui cum patre
uiuit & regnat dī. R

ciorum fecerunt domum orationis speluncam latronum;

CC XII.

Et accesserunt ad eum caeci & claudi in templo. & sanauit
eos; Ut quod illi uerbis clamabant! iste factis ostende
ret, Quasi testes uocis illorum sanauit caecos. Ut aspi
cientes uiderent & ipsi; Ut istorum inluminatio cor
poralis fieret illis spiritalis lucerna cordis,
Curauit claudos. ut claudicantes in fide currerent ad xpm;
ut meliores pedes accipiant illi uidentes quam isti acci
pientes;

CC XIII.

Videntes autem principes sacerdotum & scribae mirabi
lia quae fecit! & pueros clamantes in templo & dicentes;
Osanna filio dauid. indignati sunt & dixerunt;
Audis quid isti dicunt ∴ Et uos uidetis quae ego facio,
Illos loquentes adtenditis! & me facientem non considera
tis, Ego enim factis interpretor uoces illorum. quem
admodum columna in domo si steterit recta! accepto
pondere amplius confirmatur. Si autem modice obli
qua fuerit suscepto pondere. Non solum non confir
matur sed amplius uadit ad latus. Sic & cor hominis
si fuerit rectum uidens opera alicuius iusti. aut au
diens doctrinam sapientiae eius amplius confirmatur;
Si autem fuerit peruersum cor. uidens aut audiens! non so
lum non confirmatur! sed magis ad inuidiam excitatur. &
magis per uestitur, Hoc modo & sacerdotes uidentes sani
tates egrotantium puerorum! non solum non crediderunt
in xpm. sed magis excitati sunt contra eum dicentes;

Audistis quid isti dicunt. Utinam uos audieritis quid dicunt;
Haec enim sanitates egrotantium de uocib; clamantium
testimonium dant; Quia uera sunt quae dicuntur.
Item uoces clamantium de sanitatibus egrotantium testi
monium reddunt quia magna sunt quae fiunt,
Si sanitates egrotantium mentiuntur de xpo. interrogate
clamantium uoces, Si uoces clamantium mentiuntur.
interrogate egrotantium sanitates; Et ut quid quasi reũ
arguitis. quem tanti testes defendunt;
Si iuste clamant. consentite clamantibus et credite xpo;
Si autem iniuste reprehendite. magis illos iniuste dicentes;
Et ut quid xpm culpatis. qui enim inculpauit xps,
Si non intellegunt illi quid dicunt, Ihs autem dixit eis;
Utique numquam legistis. Ex ore infantium et lactantium
perfecisti laudem; Tamquam si dicat, Est o mea culpae.
quia isti clamant. numquid mea culpa est;
Qui a ante tot milia annos hoc futurum propheta predixit;
Si recordamur quomodo superius dixit;
Turba aũt quae precedebat et quae sequebatur clamabat;
Intellegimus quia infan dicebantur non a aetate sed simpli
citate cordis; Infantes autem lactantes nec intellegere aliquẽ
nec laudare possunt, Lactantes autem dicebantur,
quo quasi lactis suauitate. ita mirabilium delectatione excita
ti clamabant. sicut scriptum est, Sed exaltaui animã meã;
Sicut ablactatus super matrem suam; Lac enim dicitur opus
miraculorum, Panis autem doctrina perfecta iustitiae
sicut ait apostolus; Et uerbum meum et predicatio mea non

65

in persuasione sapientiae uerbi. sed in ostensione spiritus et uirtutis; Item post modicum sic dicit; Et ego non potui uobis loqui quasi spiritalibus. sed quasi carnalibus. quasi paruulis in christo; Lac uobis potum dedi non escam; Et omnis prima inductio fidei; Id est simplex doctrina lac dicitur;

Quo sicut lac sine labore. et sine opere dentium manducatur. et manducantem suauitate sua delectat. sic et mirabilia nullum laborem uidentibus ponunt. sed uidentes admiratione delectant. et ad fidem molliter inuitant,

Panis autem est perfectioris doctrina iustitiae. quam accipere non possunt. nisi exercitati sensus circa res spiritales. quo qui audit necesse habet intentis tractatibus quibusdam discutere et meditari. quasi quibusdam dentibus spiritalibus molere, Unde et lex ruminantia animalia uoluit esse munda, Illa enim esca doctrinae non tantum carnaliter suauis est. quantum spiritaliter utilis est ad salutem;

Sicut enim infanti si dederis fragmentum panis angustas habens fauces. offugatur magis quam nutritur. sic et homini imperfecto in fide et puero sensibus, Si altiora mysteria sapientiae uolueris dicere. angustam habens fidem et sensus. magis scandalizatur quam aedificatur;

Et quemadmodum uiro perfecto si dederis lac fauces quidem eius delectat. membra autem eius non confortat;

De pane enim scriptum est. Non de lacte. quia confirmat cor.

Si autem panem manducet non tantum fauces eius delectat. quantum prestat ei uirtutem, Sic et uiro perfecto in fide et maturo sensibus. si miracula ostenderis. delectatur quidem

aspectu: nihil autem proficit ei ad edificationem sensus: aut ad notitiam ueritatis, Sicut autem uerbum sapientiae exposueris ei et intentione delectatur et edificatur in fide,

CCXIIII.

Et relictis eis abiit foras extra ciuitatem in bethaniam et mansit ibi, Ut recedendo conpesceret: quos respondendo non potuit. Quia malitia non docetur sermonibus sed excitatur, Malum enim hominem melius locum dando potes uincere: quam respondendo, Nam si contendis inrationabilem ratione placere: et illum non placas et teipsum subuertis, Et mansit ibi: noluit manere in hierusalem,

De qua iam uoluntate recesserat: qui in mortem domini sui iam manus armatas tenebat se magis occisuram quam dominum,

Sed mansit apud lazarum et sorores eius. ut illic requiesceret corporaliter. ubi et spiritaliter repausabat;

Nam sanctorum uirorum est. non ibi quaerere mansionem ubi clariores sunt uiri. sed ubi fideliores, Nec gaudent ubi epulae largae sunt: sed ubi sanctitas florens. Mane autem reuertens in ciuitatem esuriit: non quasi homo cibum: sed quasi deus salutem humanam; Non quasi indigens quaerit nostram iustitiam: sed quasi misericors desiderat nostram salutem;

Si autem quasi homo esurisset cibum: numquam mane esurisset, sed ideo adhuc mane esuriit, quia semper esuriit: quia iustitiam esuriit: aut aliorum salutem, Merito ergo ueniens ad gentem iudaeam christus mane esuriebat. Cui per tot milia annos nullos iustitiae suae dederunt cibum,

Mane autem. id est initio duodecimae horae, de qua supra locuti

sumus, Uides ergo quia mutationes iste seculi huius,
& hore dicuntur & dies, & si consideres per singula sae
cula quasi & mane inuenis fieri & uespere;

Ecce factum est mane super adam quando creauit eum & de
dit ei mandatum iustitiae quasi lucem, Deinde magis
atque magis hominum iniquitates crescentes & uemente
iustitia quasi lux recessit ab eis, Iterum facta est alterum
mane quando dns ueniens ad noe propter reparationem
saeculi ad eum & ad filios eius; Posuit iustitiae testamen
tum quasi lumen, Iterum crescente hominum iniquitate
quasi nocte praeualente recessit ab eis sol, id est dns cum
luce iustitiae suae; Iterum reuertens reduxit tertium mane,

Elegens abraham & ostendens ei quasi lumen animae noti
tiā ueritatis. Ponens testamentum in eum circumcisionis
& fidei, Item praeualente iniquitate quasi nocte uenien
te recessit ab eis quando filii isrł secundum idola aegyp
tiorum uiuebant, Numquam enim adflixissent eos ae
gyptii si quantum ad primam faciem lux fuiss& in eis;

Cum rediens quartum mane apparuit moysi & educens isrł
de aegypto lucem legis ostendit eis. Item crescente iniqui
tate quasi nocte nouissime ducti sunt in captiuitatē filii
israhel; Reuestens iterum dns reduxit quintum mane
reuocans filios israhel de captiuitate restaurans plebem
per zorobabel & per iesum filium iosedech. Dec & lerore
parans legem per ezram proph&am, Iterum crescente
iniquitate quasi nocte ueniente subtraxit ab eis dns miseri
cordiam suam quasi lucem & facti sunt iterum sub gentiū
potestate;

Sexto autem mane reuersus est xp̄s ad iudeos & gentes,
& dedit eis seipsum manifestissimum lumen, & iam modo
sicut iudaeis crescente xp̄ianorum quasi nocte ueniente
recedit a nobis & auferet gratiae suae lumen a nobis;
Sicut ipse testatur dicens, Putas cum uenerit filius hominis
inueniet fidem super terram, Septimum autem lumen
daturus est nobis cum uenerit reddere singulis secundum
opera eorum, & quotienscumque peccata hominum
praeualentia excludunt a se misericordiam dī. Illud tēpus
nox dicitur, Quotienscumque autem misericordia dī prae
ualens non aspicit peccata nostra. Sed uisitat homines in
bono. dies dicitur uisitatio eius. Ut scias autem de nocte
quis sit ante xp̄i aduentum priorem dicit propheta;
Ad uesperum demorabitur fletus & in matutinum laetitia;
De nocte autem consummationis futurae ipse dn̄s dicit,
Cum sero factum esset uocauit operarios & dedit eis mercedem;
Ergo istos sex dies & noctes laborauit dn̄s, Uadens a nobis &
reuertens ad nos, Uadens propt̄ peccata nostra & rediens
propt̄ misericordiam suam; Cum autem factum fuerit septi
mum mane tunc requiescit septimo die, Quia post modū
hominib; sine successione peccatorum lux iustitiae est per
mansura; & semper sol xp̄s erit nobiscum, dicente apostolo;
Rapiemur in nubibus obuiam dn̄o in aere & sic semper cū
dn̄o erimus; Ideo ergo mane reuertens esurit quod mis
terium intellegitur ex tempore resurrectionis eius quan
do relicta est sinagoga & suscepta est ecclesia,.
Et uidens fici arborem unam secus uiam uenit ad eam & nihil in

uenit & mea. nisi folia tantum ; Arbor fici est sinagoga.
propter similitudinem multorum granorum. sub uno
cortice habitantium dicta est ; Quasi multorum hominū
fidelium habitantium in una domo sicut scriptum est ;
D s qui habitare facit unianimes in domo ; Denique uide ip
sa folia fici quomodo secundum similitudinem manus ob
mane formata sunt ; Folia autem uiriditatis sunt . species
tantummodo scitatis sunt in homine. aut sine fructu operū
uerba religiosa , Quicumque ergo homo religiosus.
id est arbor rationabilis profitetur se esse di & iustitiam
non operetur , Arbor est tantummodo folia sine fructu
portans quales sumus nos de quibus propheta & apostolus ;
Erunt inquid in nouissimis diebus homines seipsos amantes
cupidi pecuniarum. elati. superbi. parentibus inoboedi
entes uoluntatis suae amatores. magis quam dī ;
Speciem quidem pietatis habentes. uirtutem eius abnegan
tes. quos in finem maledicturus est dns. ut numquam ex illis
fructus nascatur ; Sicut maledixit iudaeis & aruerunt ;
Secus uiam autem est iuxta mundum. Ideo ergo nullum in
iudaeis fructum xps potuit inuenire. quia iuxta mundum
uiuentes erant. id est secundum mundum ; Mundus enim
uia est communis per quam omnes transeunt qui nascuntur.
sicut exposuimus in parabola seminantis , Quicumque homo
fidelis iuxta mundum uixerit , numquam potest in se iusti
tiae fructus tenere , Unde dicebat paulus ad timotheum ;
Nemo militans dō implicat se negotiis saecularibus. ut ei pla
ceat cui se probauit. Ut quid non potest fructus suos tenere.

Non hec de religiosis et non intellige [illegible]
sed [illegible] de [illegible]
[illegible] qui sunt [illegible]
[illegible] religione [illegible]

Transeuntes enim & retranseuntes demones uel ministri
ipsius per uiam. id est uagantes per mundum suum excu
tientes eos. Sicut enim inrationabilis terra quae secus uiam
posita est semper conculcatur & dura est. & semina doctrinae
in sulcos sensus sui non recepit. sed uolatiles sps rapiunt ea.
Sic & omnis arbor rationabilis iuxta uiam posita. numquam
potest esse fructifera. Id est homo secundum mundum uiuens.
numquam euadere a peccato ut sit iustus. Frequenter enim
transeuntes sps ipsas gemmas iustitiae. excutiunt de ramis
eius. antequam aperiantur in flores. Interdum autem ipsos flo
res iam apertos excutiunt. Interdum uero etiam poma ipsa for
mata deponunt. Rami enim sunt animae sensus ipsius de qui
bus omnia bona procedunt. Gemmae autem sunt bonae cogita
tiones coerentes sensibus. Aperti autem flores sunt bonae
uoluntates. Sicut enim ex gemmis flores procedunt. ita de bonis
cogitationibus nascitur bona uoluntas. Sicut autem flores
procedere non possunt nisi fuerit gemma. Sic bona uoluntas
nasci non potest. nisi praecesserit in homine cogitatio bona.
Bona enim cogitantes incipimus desiderare quae bona sunt.
Nam uoluntates bonae sic suaues sunt apud dm. quemadmodum
odoriferi flores. Unde Salomon dicebat. Fili serua te a cogita
tionibus quae sunt sine intellectu. Poma autem sunt perfec
ta opera iustitiae. Sicut enim ex floribus poma formantur. ita
ex bonis uoluntatibus opera perfecta nascuntur.
Sicut ante pomum flores procedunt. ita ante opus bonum bona
uoluntas. Omnis itaque homo qui iam ne cogitat aliquando
quae bona sunt. ipsas gemmas iustitiae de ramis. id est de sensibus

eius tines siue inter demones excusserunt, Qui autem cogitat quidem bona et proponit in corde suo facere quod bonum est, ut puta aut aelimosinas facere, aut ieiunare, aut continens esse; et iterum concupiscentia saeculi uictus aut ex quacumque occasione mutauerit uoluntatem suam. de illius sensu iam apertos flores daemones excusserunt;
Qui autem cogitauit bona et proposuit et perfecit quod proposuit. ille poma produxit; Quod si iterum peccauerit et propter peccata sequentia iustitiae opera priora perdiderit;
De illius sensibus iam perfecta poma daemones excusserunt;
Sicut difficile est arborem iuxta uiam positam fructus suos 3
usque ad maturitatem seruare, sic difficile est uirum fidelem iuxta istum mundum uiuentem, id est in actibus eius, iustitiam usque ad finem tenere, Recede de uia et planta te in loco secreto, ut nec mundus tecum habeat commune, nec tu cum mundo; Et ait illi; Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum; Non quia maledixit arborem, ideo fructus non dedit, sed quia non dabat maledixit ei, ut nec folia ipsa proferret, Id est non ideo iudaei perdiderunt iustitiam, quia eos deus dereliquid; Sed ideo eos dereliquit deus quia iustitiam non afferebant, Ut nec ipsa species pie-
tatis extet in eis, aut sermo; et uere sicut melius est ut nec sit 3
arbor quam ut sit quidem et fructum non faciat, sed melius est ut nec sit homo dei quam ut sit quidem et conuersationem non habeat secundum deum. Qui enim tuus non est si tibi non obaudit non doles. De illo autem grauiter doles qui tuus est et contempnit te et alius seruit, Sic deus non tantum de alieno

et aperte diabolo seruienti inuescitur. quantum de suo dia
boli facientem uoluntatem, Ideo in fine saeculi ipse dominus mit
tet operationem erroris in tales. sicut et cotidie fieri uide
mus ut credant mendatio qui non credunt ueritati. sed
consenserunt iniquitati. ut iudicentur omnes;
Non uult enim ut uel uideantur esse ipsius qui uere non sunt eius
Uxor meretrix melius est. ut necesit uiri sui. quam ut uisa
illius male ambulando excitet eum in zelum;
Et arefacta est ficulnea. et uidentes discipuli mirati sunt di
centes. quomodo continuo aruit ficulnea;
Mirati sunt quia sermo eius quasi flamma descendit ad radices
ipsius, Apostoli qui uidetis lazarum siccum et putridum
iterum reuiuentem ad uitam solo sermone;
Quid miramini si uideritis arborem sermone siccatam;
Qui enim potest uitam donare. ille potest et uitam auferre;
Qui autem uitam auferre non potest. nec uitam dare potest

CCXV

Respondens autem ihs ait illis, Amen dico uobis si habueritis
fidem et non haesitaueritis. non solum de ficulnea facietis.
sed et si monti huic dixeritis tolle te et iacta te in mare fiet;
Monti illi inuisibili qui arbores infructuosas producit.
ubi loca petrosa et aspera. ubi praecipitia pendentia. et
carnes non hominibus ad habitandum apte. sed bestiis. ubi
nulla est planities ad requiescendum in pace;
Sed ascensionibus et discensionibus plenus est; Quicumque enim
in diabolo stant. alii ascendunt. alii descendunt,
Qui mons est dictus. non propter altitudinem dignitatis sicut

angeli sci. sed propter inflationem superbiae. non prop
ter infirmitatem uirtutis. sed propt immobilem & incor
rigibilem malitiam suam; Tollite de medio scorum. ubi
fides. ubi spes. ubi caritas. ubi planities pacis. ubi spati
osi fontes doctorum. ubi prata florentia gratiarum.
ubi uolucres sci adsiduis uernantes canticis delectantes
& mittet eum in mare. id est in istum mundum ubi aquę
sunt salsę & non procedentes ad usum, Id est populi iniqui
non pficientes ad gloriam di. In quos omnia flumina dul
cia spiritalium gratiarum currunt. & salsitatem eorū
mutare non possunt; Sed magis illorum salsitas corrū
pit in se dulcedinem uenientium fluminum;
In mare huius mundi ibi semper dominantur tempestates.
& diuersorum spirituum periculosa certamina;
Sicut enim adsidua est in mari tempestas. sic in isto mundo
persecutio satanae; Ubi numquam est tranquillitas
sed semper ascendentibus & discendentibus undis. id est
temptationibus impellentibus & impulsis inuicem se per
cutiunt aquae. & inuicem se frangunt & confringun
tur; & inuicem se confringentes quendam inrationa
bilem sonum dant; Sic et ipsos homines occasionibus
huius mundi. & in ipso mundo nascentibus quasi undis
inuicem se comedunt & inpugnant. & ex se quasi insanas
pelagi uoces demittunt, Unde dicebat apostolus,
Omnis clamor & ira tollatur a nobis;
Mittite ergo in mare ubi sonus confusus. ubi instantia ae
terna. Ubi infatigabilis contentio undarum. ubi timor

est & semper mostis ludit imago ; CCXVI ;

Et omnia quaecumque petieritis in oratione credentes accipietis ; Initium quidem fidei d(eu)s donat. homines eam nutriunt & faciunt fortem, fidem autem facit abstinentia malorum & opus bonarum ; quantam magis te abstinueris a malo & neglegentius feceris bonum. tanto magis fidem infirmam habes ; CCXIIII.

Et cum uenissent in templum accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum & seniores populi dicentes ;

In qua potestate haec facis & quis tibi dedit hanc potestatem.

Quo ante unum diem uiderent sacerdotes xpm cum magna gloria introeuntem in templum? Ita ut populus undique uoce angelica proclamaret. Osanna filio dauid, qui ingrediebatur ut homo: laudabatur ut d(eu)s. Qui celabatur in carnae: demonstrabatur in uoce, quem malitia sacerdotum quasi hominem blasphemabat. hunc innocentia paruulorum quasi d(eu)m exaltabat ; Quanto autem ille glorificabatur: tanto sacerdotes inuidia torquebantur ;

& illius honor fiebat illis tormentum, Sic enim res est quando boni in sua uirtute laudantur: mali in sua uirtute uitiantur, Itaque non sufferentes in pectore suo inuidie stimulantis ardorem, proruperunt in uocem, In qua potestate hec facis.

De inuidia

O inuidia quae sibi semper est inimica. Nam qui inuidet sibi quidem ignominiam facit, Illi autem cui inuidet gloriam parit, Ipse enim uituperabilis inuenitur in sua inuidia: Ille autem laudabilis demonstratur in sua uirtute, Ergo inuidia sibi sol nociua est, alteru(m)

autem non solum non grauat; sed adhuc magis commendat;
Uenerunt ergo ad eum docentem; quasi ad peccantem
in templo. & dum non inueniunt culpam criminantur bene
factum dicentes, In qua potestate hec facis;
Corpus sanum aliquotiens fortiter percutitur; & non faci
le uulneratur, Corpus autem debile quod ab intus ta
citam hab& lesuram; &iam si modice tactum fuerit cici
us dissipatur; Sic & animal liber & integer non facile.
offenditur, Animal uero inuidia uulneratum; non solum
causa idonea; sed &iam leuis occasio excitat in dolorem;
Sic & sacerdotes iudaei inuidentes xpo, Dum istas cau
sas accusandi non inueniunt circa eum; &iam de bonis eius
turbantur. Dicentes, In qua potestate haec facis;
Cogitabant enim apud se in dolore; Nos fuimus columnae
templi; & ecce super illum recumbit tota aecclesia; & nos
inuenti sumus sine causa erecti; quia ministerium perdi
dimus & nomen uacuum possidemus.
Nos fuimus tacentium scripturarum quasi lingua uisibilis;
& ecce ille resonat in medio templo; & nos contempti tacuimus
quasi cythara dissipata, Nos fuimus patres populi. & ille
cotidie generat filios; Nos autem steriles sumus inuenti.
Ideo non ferentes dicebant, In qua potestate facis haec,
Dicendo. Quis tibi dedit hanc potestatem. Ostendunt illi
quantas esse personas qui dant hominibus potestatem;
Siue corporalem. siue spiritalem. quasi ita dicerent. de sacerdo
tali familia genitus non es. senatus tibi hoc non cessit.
caesar non donauit, Si autem credidissent quod omnis

potestas ex dō est. numquam interrogassent. quis tibi dedit hanc potestatem. Scientes quia omne datum perfectum desursum est a patre luminum. & quia nemo potest accipere aliquid. nisi datum fuerit ei de caelo;

Omnis homo secundum se aestimat alterum nec potest melius sentire de altero quam ipse sentit de se; Ecce fornicarius neminem existimat castum, Item castus non facile de fornicario suspicatur, Superbus neminem putat humilem,

Humilis neminem credit esse superbum, Sic qui non est ex dō sacerdos. nullius sacerdotium putat ex dō,

Unde autem putas fieri ut invicem se sacerdotes contempnant & persequantur. nisi quia per ambitionem facti sacerdotes. omnes tales aestimant quales sunt ipsi,

Sacerdos autem qui est secundum dm̄. omnem sacerdotem timet offendere. Quia omnes ex dō fieri arbitretur. quamvis ex hominibus sit factus, Ecce enim david quam manifestum fuit saulum non esse regem secundum dm̄ tamen frequenter sibi traditum nolebat occidere. dicens, Non mittam manus meas in unctum dn̄i, Item paulus cum maledixisset sacerdotem ananiam. & audisset quō erat sacerdos penitentia ductus respondit, Nesciebam frs quia princeps est sacerdotum;

Aut certe scientes sacerdotes quō multi quidem faciunt signa non ex potestate di. sed ex potestate contraria.

Sicut in multis exposuimus locis, Ideo blasphemantes interrogabant. In qua potestate facis haec. in spū di. aut in spū beelzebub. Sicut alibi blasphemantes eum dicebant de eo;

Hic non eicit demonia. nisi in beel zebub principe demoniorū;

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Respondens autem ihs dixit; Interrogabo uos unum uer
bum. quod si dixeritis mihi. et ego uobis dico
In qua potestate haec facio; Baptisma iohannes unde
erat. de caelo an ex hominibus; Sciens dns inconuestibilem
malitiam eorum. Proposuit eis questionem undique
catenatam, Non ut respondentes audiant; sed ut inpediti
non interrogent, Qui ipse praeceperat. nolite dare scã ca
nibus. et non decebat ut transgrederetur praeceptum qd
ipse proposuit; Deinde etiam si dixisset nihil proficeret qui
a non potest sentire quae lucis sunt tenebrosa uoluntas;
Quid proficit qui caeco aliquam pulchritudinem monstrat;
Caecitas autem spiritalis est malitia cordis, Sicut autem caecus
non potest aspicere in splendorem luminis; sic non potest
intellegere homo malignus misteria pietatis,
Sicut ergo cautus uenator bestiam conprehendere uolens;
Cum uiderit ex una parte illius precipitem locum ex altera parte
exilierit. aut in retiam incedat. aut in precipitium cadat;
Sic et dns illis simplici interrogatione laqueum posuit; ut si qui
dem dicerent De caelo in laqueum reprehensionis incurrerent;
Diceret enim eis, Quare ergo non credidistis ei;
Si autem dicerent de terra quasi in precipitium. sic in pericu
lum mortis incurrerent apud populum, Interrogantem
enim oportet dicere; Temptantem autem quaecumque modo
retundere; et obiectionis illius astutiam rationabili re
percussione confodere; et non ueritatis ei misteria publica
re; Sic enim et alibi dns diabolo fecit; Cum protulisset ad
uersus eum exemplum scripturae. quam non intellexerat dicens;

De te scriptum est? Quod angelis suis mandauit de te ut in
manibus tollant te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum;
Non ei dixit, Non sic intellegitur scriptura illa: sed sic: sed di
misit eum in ignorantia: et altero eum manifestiori confu
dit exemplo; Ut audaciam eius confunderet: et prophetiae
mysteria non reuelaret, Et respondentes dixerunt ihu;
Nescimus, Et ipse ait eis, Nec ego uobis dico; In qua potestate
haec facio; Non dixit: nec ego scio,
Uos scitis ut homines et denegatis ut mali; ego autem scio ut deus;
Et non dico quasi iustus indignis: Nam mendacia si non habent
quem decipiant. ipsa sibi mentiuntur, Sic et ueritas si non
inuenit quem saluet: ipsa se sibi conseruat inmaculatam

CCXIIII.

Quid autem uobis uidetur quos reos proponit in causa: ipsos et
iudices ponit. ut a nullo mereantur absolui. qui se ipsos condemp
nant, Magna est fiducia iustitiae. ubi causa aduersario
ipsi committitur. Sed de rei ueritatis exitum non timetur,
In parabolis figurat personas eorum; Ut quomodo non intel
legunt ipsi aduersus se sententiam dicent., Sic et aliquando
dauid cum in peccatum incidisset quasi in stuporem aliquem
somni uigilaritur, Nam quamuis peccauerat: tamen adhuc
dauid erat scissimus, Itaque nathan parabolarum retibus
conprehensum coegit: ut ipse aduersus se iudicium mortis
proferret, Et circumuentio quidem tunc talis: sed circum
uentionis exitus modo non talis, Ille enim conprehensus
ad paenitentiam flexus est; Isti autem magis ad malitiam
sunt excitati, Haec est enim proprietas bonorum hominum

&malorum, Bonus enim conprehensus in peccato gemescit quia peccauit; Malus autem conprehensus fremit; non qui a peccauit. sed quia conprehensus est in peccato;

Ut puta domesticum animal si aliquando tempore extra domum errando fuerit euagatum; Cum uenerit in manib; domini sui. quasi in recordationem naturae suae seductus. cito iterum mansuescit, Animal autem siluestre cum fuerit conprehensum; aut morsibus appetit aut calce repugnat;

Sic & malus homo correptus. non solum penitentiam non agit; sed adhuc aduersum corripientem magis inrescitur;

Quidam habuit duos filios; Quis ille; Deus qui omnes homines cre auit paterno affectu, qui cum sit natura dns; Tamen magis uult diligi quasi pater. quam timeri ut dns; Propterea in principio mandatorum legis; Non dixit, timebis dnm dnm tuum de toto corde tuo. sed diliges, Dilectio enim ab hominibus extergere non dni est. sed patris, Quos duos filios habuit; unum quidem genti um populum; Alterum iudaeorum, Quorum maior filius erat gentium populus; Minor autem populus iudaeorum;

Quo gentes quidem erant ex tempore noe; Iudaei autem ex abra ham, Et accedens ad primum dixit, fili uade operari in uineam meam hodie; Id est in tempore saeculi huius, quomodo loqui tur est filius suus. non in facie ut homo. sed in corde ut ds

Non in aurib; uerbum sonans; sed in sensib; suggerit intellectum

Quo autem sic loquitur ds; ipse significat dicens helie.

Descende in sareptha sidoniae & illic mandabo uiduę.

Non in sermone; sed in uultu, Nec enim legitur specialiter ei ds mandasse, Quis autem non intellegat dominum inuisibiliter in corde

eius loquitum , Quando enim uenit ad eam helias: illa
colligebat astellas ut sibi quidem & filiis suis; Non autem
ut heliae pararet. sed repente magnam misterium obtulit am
monenti. quod cum extrema dispensatione paruerit;
Quam enim modicam habebat farinam in capsa. sed magnam
fidem esuriebat; Uidua autem parcebat. quia in illa temp
tatione. horrea quidem defuerant. capsa autem exubera
bat, Ut impleretur quod fuerat scriptum,
Diuites egerunt & esurierunt inquirentes autem dominum non mi
nuentur omni bono; Quid est operari uineam domini? iustitiam
facere. Uineam enim iustitiam diximus super quam ge
neraliter quidem naturam omnium hominum deus planta
uit, specialiter autem dedit eam in libro iudaeis: cum diuer
sae uitae sunt. diuersae species iustitiarum in qua uinea
unusquisque secundum proprias uires aut paucas uites
operetur. aut multas, Nescio autem si totam uineam
quis hominum sufficiat operari, At ille dixit, Nolo,
Quomodo dixit nolo? in cogitatu, Qui enim habens intellectum
boni & mali: relinquit bonum & sequitur malum;
In cogitationibus suis contra dominum respondere uidetur. quia
nolo; Id est contra intellectum suum creatum sibi a deo; Nisi enim
dixerit in corde suo nolo. Non potest fieri ut aliquando peccet,
dicente propheta, Dixit iniustus ut delinquat in semet ipso;
Gentes enim a principio relinquentes deum & iustitiam eius;
& transeuntes ad diabolica & peccata in cogitationibus suis
respondisse uidentur, Nolumus facere iustitiam quam sci
mus ex nobis, Et respondens ad alterum ad alterum dixit similiter;

At ille respondens ait, Eo dn̄e! & non iuit, Iudaicus enim populus. id est filius minor interrogatus & per mon sen & per ihm. Quasi a dō per eos loquentes spospondit omnia se facturum quaecumque praeceperat dn̄s;

Postea autem auersi mentiti sunt dō: sicut dicit de illis pro pheta, filii alieni mentiti sunt mihi, Quis ex duobus fecit uoluntatem patris ∴ At illi responderunt, primus,

Vides quomodo sicut iam diximus supra adtexti parabole ueritatis. ipsi aduersus se sententiam protulerunt dicen tes; Priorem filium uoluntatem patris fecisse. id est po pulum gentium. quia melius est non promittere facere iustitiam dō. quam promittere & mentiri; Quorum iudi tium abundanter confirmans addidit dicens;

Amen dico uobis quod publicani & meretrices precedunt uos in regnum dī, Ac si dicat, Non solum populus gentium meli or est uobis iudaeis sicut iudicastis & ipsi,

Sed & iam publicani & meretrices qui sunt inter uos;

Manifestatur quae ut pessimam profitentes uitam precedunt uos in regnum dī, Quanto magis populus gentium: puto quod ex persona omnium uirorum peccatorum publica nus ponitur, & ex persona omnium mulierum peccatricū meretrix, Quo quamuis multa sint peccata in uiris & mulieribus. Praeter ista tamen precipue auaritia in ui ris abundat, fornicatio autem in mulieribus;

Puta mulier quamuis potest esse auara aut superba: ta men non facile per auaritiam aut superbiam peccat;

Ideoque facile in peccatum fornicationis incurrit.

Maxime quia hoc uitium facile ex uacantia & ex otio nascitur;
Nam qui sollicitudinibus animum hab& occupatum. non facile fornicationi operam dat, Nam definitio amoris: haec est animae uagantis passio, Vir autem qui in actibus rerum diuersarum est assidue. in auaritiae peccatum incurrit;
In fornicationem autem non facile. nisi forte multum sit lasciuus;
Nam occupatio uirilium sollicitudinum suggestionum uoluptates plerumque excludit; Unde proprium est hoc adolescentium nihil agentium; Nunc exponit causam propter quam publicani & meretrices praecedent eos dicens: Uenit ad uos iohannes in uia iustitiae & non credidistis ei: Publicani & meretrices crediderunt ei; Vos uidentes nec paenitentiam egistis propter ea credere ei, Residicat; & si non uenisset ad uos iohannes in uia iustitiae, sed tantum baptismum paenitentiae praedicasset uos quasi sacerdotes prudentes quasi iudices; Non personarum sed rerum debuentes ei credere. & si non quasi iusto tamen quasi iusta docenti;
Quid enim pertin& ad auditorem uita praedicatoris;
Si enim male uiuit illius est dampnum solius, Si enim bene doc& omnium audientium lucrum est, Nunc autem uenit ad uos in uia iustitiae. sic manifesta ut conuersatio eius Uenerabilis & angelica uita. & iam publicanorum & meretricum corda concuter&, & percussa pauore flecter& ad credendum. & uestra nec tetigit;
Uidetis quia iuste publicani & meretrices praecedunt uos in regnum di;
Considerent autem quomodo conuersatio bona praedicatoris praedicationi suae prestat uirtutem: ut & iam indomabilia dom& corda;
& ipsa quidem praedicatio iusta est & ipse qui praedicat iustus sic dicit;
Uos autem nec paenitentiam egistis quasi publicani & meretrices

credentes iohanni, illi fecerunt quod maius est.
Isti autem neque penitentiam egerunt quod est minus;
Numquid publicani et meretrices credentes in xpm.
Sine penitentia crediderunt, Nec enim possibile erat credere
in eum sine penitentia qui baptismum penitentiae praedicabat.
Quod ergo uult dicere. tale est; Debueratis quidem uos sacer
dotes quasi iustam scripturam habentes quasi populi precessores
ante populares credere iohanni. et omnes illi uestrum sequeren
tur exemplum; et non solum hoc non fecistis. sed nec postquam
uidistis publicanos et meretrices credentes. nec tunc confusi estis
aut conpuncti; Quia publicani autem et meretrices crediderunt
qui credere non sperebantur. Uos autem in duritia permansistis;
Quia uidebam in totius iustitiae sectatores. et nec tunc penitentiam
egistis ut crederetis. ut uel illorum exemplum sequeremini.
Quibus debueratis ipsi esse exemplum;
Numquid uos magis sine peccato eratis quam illi. ut illis credentibus
uos non crederetis. eius Non. sed magis contemptores di;
Magis superbi et uanae gloriae amatores et duri. qui nec praecedere
illos uoluistis in fide. nec sequi; Et uere magna confusio est
sacerdotum et omnium clericorum. quando laici inueniuntur
fideliores eis aut iustiores, Quomodo autem sit confusio esse
illos inferiores laicis. quos etiam aequales esse confusio est.
Per hanc ergo parabolam eis prophetat, quia gentes quidem
quasi meliores fuerant eligendę; Quae in primis quidem contu
maciam ostenderunt. Postea autem oboedientiam exhibue
runt. et iudaei quasi deteriores abiciendi. quia in primis
quidem confessi sunt oboedientiam. Postea autem inuenti sunt
contumaces;

Quia melius est apud dnm non promittere et facere . quam
promittere et mentiri , Tamen in figura rationem iudae-
orum et gentium . quam exposuimus multorum traditionē
loquentes aliquid mihi uidetur esse contrarium .
Si enim uere duo hi filii iudaei et gentes essent intellegendi .
Postquam sacerdotes interrogati responderunt .
Priorem filium patris uoluntatem fecisse ; Concludens xps
parabolam . sic debuit dicere ; Amen dico uobis quia gentes
praecedunt uos in regnum di , Quanto magis quia publicani
et meretrices praecedunt uos in regnum di .
Quod magis popularium hominum ostendit conditionem
quam gentium statum . Nisi forte intellegamus sicut iam
diximus supra ; Quia ex hac generationis causa publicanos in
troduxit . et meretrices . Pro eo ut dicat sic gentium populus
magis placens est dō quam uos . Ut etiam puplicani ipsi et me-
retrices acceptabiliores sint apud dnm . propt conuersationē
suam quam uos propter conuersationem uestiram mendacē ;
Si ergo placet propter hanc rationem traditio illa bene ;
Sin autem potest et altera esse traditio talis , .
Cum sacerdotes non discendi causa . sed terrendi interrogarent ;
In qua potestate facis haec ; Audierant enim frequenter
sicut exponit iohannes . quando enim dicebat ;
Ut unum proferam et de multis exemplum . Dixi uobis et non
credidistis , Opera quae ego facio in nomine patris mei ipsa
testificantur de me , Item si non facio opera patris mei no
lite credere mihi ; Quod si facio . et mihi non uultis credere
operibus credite . Ut sciatis et credatis quia ego in patre et pat
in me ;

Hoc non erat manifeste pronuntiare: quia potestate dī hęc
faciebat; Quo ergo hęc eo dicente ex populis multi in eum
crediderent, Sacerdotes autem iuxta quod non credide
rent: adhuc frequenter insurrexerant super eum,
Introducit parabolam duorum filiorum. ostendens eis per ea.
Quo meliores sunt populares. qui a principio secularem & carna
lem profitentur uitam. quam sacerdotes qui ab initio profi
tentur sedō seruire, Quo populares quidem uel satiati ac tur
bis suis malis. aliquando conpuncti conuertuntur ad dm̄. & in
cipiunt operari iustitiam dī, Sacerdotes autem inpoenitebi
les constituti. numquam desinunt peccare in dm̄,
Duos ergo filios dicit: laicorum conditionem: & ordinem sacer
dotum; Qui est prior filius: populus, Prior enim populus
creatus est: Deinde sacerdotes qui regerent populum,
Alioquin ante creati rectores quem regerent
Non enim populus propter sacerdotes creatus est. sed sacerdo
tes propter populum, Nam & mundum dš ante creauit:
& postea hominem qui regeret mundum,
Denique populus dī ex tempore abrahae coepit.
Sacerdotes autem ex tempore aaron; & dixit uni eorum;
Filii uade hodie operari in uineam. At ille respondens: nolo,
Postea autem penitentia motus abiit;
& accedens ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait;
Eo dñe: & non iuit, Nam quamuis omnes iudaei interrogati:
& per moisen: & per ihm̄: quasi a dō per eos loquente spopon
derunt: omnia se facturos quae praeceperat dš;
Tamen populares per hoc ipsum quod secularem suscipiunt uitā

De sacerdotibus et laicis

denegare uidentur oboedientiam deo, Sacerdotes autem
magis uidentur oboedientiam promittere deo;
Praecipue per hoc ipsum quod specialiter in ministerio dicon
stituuntur, Nam qui doctor populi constituitur, sine
dubio profitetur, talem se fore qualem esse oportet doctorem;
Sicut enim quicumque alteram profitetur artem et specialiter
non spondeat. tamen per hoc ipsum quod sitoriam profes
sus est artem, et argasterium huius artis aperuit,
Uidetur tacite omnibus spopondisse ut sine reprehensione
impleat qua professus est artem; Sic sacerdos et omnis clericus,
et si specialiter non promittat, tamen per hoc ipsum quod doc
tor constituitur aliorum, tacite promittere deo uidetur
in omnibus obauditurum se deo, Quaesit autem uinea uel
quomodo dominus loquatur ad homines, Diximus supra;
Quis ex duobus fecit uoluntatem patris, At illi responderunt
primus; et uerum est. Quia melior est laicus qui in pri
ma facie saecularem uitam profitetur, Reuera autem studet
spiritalem. quam sacerdos qui in prima quidem facie profitetur
uitam spiritalem. Reuera autem conplectitur uitam carnalem;
Et melior est laicus ante dominum paenitentiam agens. quam clericus per
manens in peccatis; Laicus enim in die iudicii stolam sacerdotum
accipiet. Ideo in chrismate omnes inunguntur in sacerdotio;
Sacerdos autem peccator spoliatur sacerdotii dignitatem quam
habuit, et erit inter infideles et hypocritas; dicente domino de malo
dispensatore, Si autem coeperit caedere seruos, manducare
et bibere cum ebriosis; Ueniet dominus eius die qua non sperat
et hora qua ignorat, et diuidet eum partemque eius cum

hypocritis ponet & infidelibus, Unde & modo si inuenis
rem: saecularis homo post peccatum facile ad penitentiam
uenit, Nam occupatus neglegentia saeculari: dum scrip
turis non satis adtendit. semper ei quae in scripturis pos
ta sunt noua uidentur, Ideoque cum audierit aliquid:
aut de gloria scorum: aut de pena peccatorum:
Quasi nouum aliquid audiens expauescit, Aut dum bona
concupiscit: aut mala timet conpunctus ad poenitentiam
cito decurrit, Nihil autem inpossibilius quam illum
fallere qui omnia scit: Et tamen contempnens bonum: dili
git malum; Omnia enim quaecumque sunt in scripturis
propter cotidianam meditationem:
Ante oculos inuilescunt & uilia aestimantur;
Nam quicquid illud terribile est usu: uilescit;
Praeterea clericus qui semper meditatur scripturas:
Aut omnino obseruaturus est & erit perfectus:
Aut si semel coeperit illas contempnere: numquam excita
tur in illis ut timeat, Quis aliquando uidit clericum
cito penitentiam agentem. Et si deprehensus humili
auerit se: Non ideo dolet quia peccauit. sed per confun
ditur quia perdidit gloriam suam,
Putas ne dns quasi crudelis clericis penitentiam denegauit
dicens:, Si sal infatuatum fuerit in quo condietur:
sed quasi naturalem rem esse considerans:
Quia non est qui doceat illum errantem. qui errantes alios
corrigebat, Ideo addidit & ait; Amen dico uobis quia
publicani & meretrices praecedunt uos in regnum di;

Id est non dico populares. qui secundum rationem uerbi
uitam suam dispensant. sed publicani & meretrices qui de
sideriis mundialibus & uoluptatibus carnalibus se ipsos man
cipauerunt. praecedunt uos in regnum dei;
Quia illi conuersi non desiderunt esse quod erant, Uos autem de
negatis in opere quod uidemini profiteri in uerbo;
Tamquam arbores folia sine fructu habentes non pascentes
dominum suum. sed deludentes, & uide ut quid non dixit;
Quia publicani & meretrices introibunt in regnum dei;
Uos autem repellimini longe, Aut quocumque alio uerbo sig
nificante non eos intreturos in regnum: sed ita precedunt
uos in regnum, Ubi enim alius precedit. & esse uidetur qui se
quatur; & si in secundo loco. tamen nihil ominus erit in regno;
Adhuc autem uide quia non dixit quasi de futuro precedent uos;
Secundum haec igitur uerba & sacerdotes significabantur
ingressuri in regnum dei: Id est credituri in christum;
Sed quia credentibus publicanis & meretricibus iohanni
& baptizatis ab eo sacerdotes aestimant esse iustos. Neque
credere uoluerunt ei; Post publicanos & meretrices intra
turi adnuntiantur: sicut & factum est. Post ascensum enim
domini multi eorum crediderunt in christum;
Sicut testantur actus apostolorum dicentes: & multa tur
ba sacerdotum obaudiebat fidei; & qui sunt publicani & me
retrices qui precesserunt eos in regnum: Matheus publicanus.
& zacheus princeps publicanorum. & ceteri publicani qui cum
ipsis & propter ipsos crediderunt in christum.
& quae meretrices quas exponunt euangelia; Quoniam publicani

& meretrices adhuc in hoc mundo crediderunt xpo de gente:
Sacerdotes autem post ascensum ipsius per apostolos credi-
derunt, Ergo propter misericordiam quidem dni ingres-
si sunt & ipsi in regnum; Propter elationem autem cor-
dis sui. post publicanos & meretrices ingressi sunt & ipsi
in regnum; Propter elationem autem cordis sui. post
publicanos & meretrices ingressi sunt; Ut fieret eis
pro poena superbiae. praecessio meretricum & publicano-
rum. Ut per hoc cognoscamus quia nihil sic impedit 3
fidem. quomodo elatio cordis, Unde dicebat ad eos.
Vos estis qui iustificatis uos ipsos. ds autem nouit corda
uestra. quia quod hominibus elatum est. abhomina-
tio est ante dm̄; CCXVIIII

Audite & aliam parabolam. Aesi dicat. Iterum uos uul-
nero. ut aliquando sentiatis dolorem. Nam aspera
medicina cicius sanat. Ubi tamen sanabilis morbus est;
Homo erat pater familias. homo nomine non natura. simili-
tudine non ueritate, Si quis ergo existimat xpm̄ hac cau-
sa. etiam animam habuisse humanam, quia dictus est ho-
mo audiat & dm̄ patrem hominem dictum;
Praescius enim. qm̄ propter appellationem humani nominis.
quasi homo purus fuerat blasphemandus, etiam dm̄ patrem
inuisibilem constitutum hominem appellauit;
Ut dum & pater homo dicitur. filius de hereticorum blas-
phemus liberetur, Pater familias cui caelum & terra qua-
si una est domus, Quia angelorum & hominum naturae
dns est, Beniuolentia pater, qui deo se patrem omni-
um.

uoluit dici: ut omnes considerantes bonitatem eius.
Non in specie eis seruiant quasi mali serui dn̄o. sed in ueritate
te quasi boni filii genitori; Qui plantauit uineam.
Quam uineam? quam de aegipto transtulit, Quomodo
illam plantauit, Quomodo uinitor studiosus. qui pri
mum om̄s in circuitu infructuosas siluas excidit. & sic post
ea plantat. Ne forte arbores lasciuantes dum huc & illuc p
longa spatia nemos suos exporrigunt. adhuc tenerum offu
cent malleolum, Sic d̄s gentes sine fructu iustitiae consti
tutas occidit. & sic conlocauit israhel. Ne forte gentes indisci
plinate dum in longum terminum suae dominationis ex
tendunt. adfligant populum dī nouicium,
Et sepem circumdedit ei. & torcolar fodit in ea. & aedificauit
turrem; Quid est sepis. Angeli in circuitu custodientes
populum dī. Ne in uineam xp̄i inuisibiles latrones inrum
pant; Angelos enim preesse hominibus & apostolus dicit,
Mulier potestatem deb& habere super caput propt angelos.
Item dn̄s; Amen dico uobis quod angeli eorum cotidie
uident faciem patris mei; Et in actibus dicitur ad puellā
nuntiantem de p&ro. ne forte angelus eius sit;
Quid est torcolar? aecclesia, Sicut enim area aecclesia
intellegitur, quia in eam per multam tribulationem &
uentilationem triticum separatur a paleis; Sic rationabili
ter & torcular eccl̄a est intellegenda. In qua om̄s fructus
uineae. id est opera seruorum dī & fides probata. ad dī glori
am tpens mittuntur, Eccl̄a autem torcular sit habens
in se uerbum dī. quo non delectatur natura carnalis;

Adquiescit ei contorta propter timorem iudicii uel amorem
premii. Ut non tantum ipsa eccla. torcular uideatur.
Quantum ipsum uerbum di quod traditum est in ea fossum;
Si enim uerbum noui testamenti quod leue est cruciat homi
nem contradicentem carnis naturae. Quanto magis uerbu
ueteris testamenti quod inportabile erat,
Ubi ergo uerbum di positum erat in lege modum uiuendi con
stituens, torcular erat fossum. Ubi autem de fide di pro
phetabatur; Turris erat aedificata;
Nam sicut in turre consistentes duo bona consequuntur & hos
tium inruptionem ipsi facile non patiuntur;
& hostes de turre facile conterunt. Sic & qui in fide xpi con
sistunt uel in lege di, & demones super illos inruere nequeunt.
& ab his spiritalibus bonorum operum sagittis facile uulnerent.
Aut ita sepamentum dedit eis. Custodia patrum iustorum.
qui tamquam murus factus est populus israhel.
Nam propter promissionem factam ad eos possidebantur a do & sepa
contra meritum suum, Sepamentis patrum suorum.
Torcular autem fodit in eo prophetas ex quibus quasi ex torcu
laribus gratia sci sps decurrebat ut mustum. ex quibus num
quam potati filii israhel, Musti admirabantur uirtutem,
Aedificauit autem turrem. legis fiduciam & altitudinem ex
qua sacerdotes uelut speculatores xpm specularentur uen
turum, & locauit eam colonis, Qui sunt coloni quibus
locatus est populus, id est uineae sacerdotes.
Plantatus est autem populus primum in abraham. quando in
primis loquutus est ad eum ds dicens, Exi de terra tua. & cog

natione tua · & c& cet; Exeo enim facta est uocatio semi
nis eius, Loquitur est autem colonis tempore moysi quan
do per legem constituti sunt sacerdotes & leuitę · & procura
tionem regendi populi susceperunt ad magnā gloriam suā ·
& ad grande periculum · Ad gloriam quidem si diligenter
tractauerint populum dī · periculum autem si negle
genter, Si enim ille p neglegentia deb& timere peri
culum qui procurationem suscipit terrenarum rerum
de manu hominis alicuius potentis; Quanto magis sacer
dotes qui de manu dī suscipiunt procurationem animarū
scārum, Plantatus legitur quidem populus in terra re
promisionis secundum quod scriptum est,
Vineam de aegipto transtulisti · eiecisti gentes & plantasti
eam, Sed in illam plantationem hic intellegere non opor
t&, Ne prius locatam eam colonis inueniamur exponere
quam plantatam; Quō audiuimus sacerdotes populum co
lere · Dm̄ autem reddere mercedem uitae;
Nemo sacerdos existim& qui iuste pro merito operum suo
rum accipit a dō mercedem · & non potius propter gratiā
& misericordiam dī, Non enim sacerdotes prestant dō docen
tes populum eius · sed dīs sacerdotibus committendo eis populū
suum in spū · Nos autem doctrinę mercedem adquirere non
poteramus · nisi nobis procuratio populi commissa fuiss&;
Ergo coloni sunt sacerdotes qui colentes populum quasi uineā
cum acutissimo ferro sermonis faciunt eos bonos fructus iusti
tiae dnō exhibere, Sicut autem duram terram ferrum emol
lit · sic uerbum duritiam cordis relaxat; Sicut rastro ferreo

erbę praedicatur euelluntur a uinea; sic & acro sermone ui
tia de populo resecantur; & sicut colonus quamuis de suo
munere obtulerit domino non sic eum placat. quomodo si de ui
nea eius redditus ei obtulerit. sic & sacerdos non tantum
propter suam iustitiam placet deo. quomodo si populum dei in
scitate docuerit. quam ipsius iustitia una est;

Cum autem adpropinquasset tempus fructuum: misit seruos
suos ad colonos ut acciperent de fructibus suis; & adprehen
dentes coloni seruos eius. unum ceciderunt: alium autem
occiderunt: alium uero lapidauerunt

Iterum misit alios seruos plures prioribus: & fecerunt illis si
militer; Nouissime autem misit ad eos filium suum dicens;
Uerebuntur filium meum, Seruos suos dicit prophetas;
quos per singulas generationes: misit ad populum iudae
orum, Considera quam per singulos gradus misericordiae
diuinę: malitia iudeorum crescebat,
& quomodo per singulos gradus iudaicę malitiae dei misericor
dia addebatur. & contra clementiam dei malignitas humana
certabat, Ecce qualis uis amicus alicuius fuerit homo. si se
mel ab illo fuerit passus iniuriam: quantumcumque frangitur
eius affectus; Si iterum passus fuerit: iterum magis minuitur;
& si iterum amplius minuitur: & si non minuitur amicitia eius
certe tamen non additur; Dei autem misericordia: quanto ma
gis a iudaeis offendebatur: tanto amplius addebatur in eis;
Ecce enim post tanta beneficia dei: sine amonitione domini debue
rant domino iustitiae suae tributa persoluere;
Tamen non reddentibus eis: misit paucos seruos; quibus occisis:

addidit bonitatem. cum debuiss& irasci: misit plures,
Item pluribus interfectis adeo inolauit & misit filium suum,
& hunc non quasi ad obnoxios poene sententiam baiulantem,
Sed patientiae ueniam post tot scelera: adhuc eis miseri
cordiae locum seruabat, Sic enim dicit, Forsitan filiū
meum uerebuntur, Ergo misit confundere illos non pu
nire, Non pro tantis iniuriis benigne dn̄o sufficiebat so
la uindicta pudoris, Cogitauit ergo apud se quamuis
neque contumeliare seruos meos debuerunt;
Quia qui seruis facit iniuriam: dn̄m exhonorat,
Tamen mitto filium meum: quia totum possid& in natura se,
Si amare eum uoluerint est quod am&ur, Propter me
solus est bonus., Si uoluerint eum timere est quod time
atur in eo. quia post me solus terribilis est.,
At illi uidentes filium dixerunt intra se, hic est heres;
Uenite occidamus eum: & optineamus hereditatem eius,
& ex omnib; operibus eius cognouerunt eum filiū esse dī;
hoc enim significat dicens, Ecce hic est heres,
Tamen postquam introiuit in templum. & om̄s uendentes
animalia quae ad sacrificium uendebantur. foras eiecit.
In quibus sacerdotes auari delectabantur; Tunc p̄ci
pue cogitauerunt eum occidere dicentes intra se;
Si populus istum habuerit dn̄m. necesse est ut dimittat
consu&udinem hostiarum quia ad nr̄m pertin& lucrū,
& adquiescat offerre sacrificium iustitiae quae ad gloriā
pertin& dī, & sic iam non erit populus iste possessio nr̄e
sed dī, Uidelic& non ad nr̄m questum pertinens,

Si autem occiderimus eum dum non est qui iustitiae fruc
tus a populo querit neglecta iustitia. sic semper tene
bit consuetudo offerendarum hostiarum; et sic fiet nostra
possessio ad nostrum pertinens lucrum, et hoc est quod dicit;
Et nostra erit hereditas, Haec cogitatio communis est omni
um sacerdotum carnalium. qui non sunt solliciti quomo
do populus uiuat sine peccato; Sed aspiciunt quod in ecclesia
conferetur, et hoc aestimant sacerdotii sui lucrum.
Et non solum sacerdotes. sed etiam omnes homines carnales.
hoc solum aestimant suum et hoc lucrum habere;
Sed de hac uita arbitrentur quod secundum carnem delectati
fuerint in hac uita; Quoniam autem uolentes ostendere quidam
filium semper fuisse. quemadmodum patrem cum dicimus
illis si filius est et natus est - et initium habet propositione
negatiua respondent; Non de proprietate filii dicit secun
dum carnem. quia post incarnationem dictus est filius
ex baptismo. sicut et ceteri sancti; Antea autem uerbum fuit
semper in patre quos dominus etiam ex hoc loco conuincit dicens,
Mittam filium meum; Quando ergo adhuc cogitabat de
transmittendo filio post prophetas. iam filius erat,
Deinde si eo modo dicitur filius sicut omnes sancti ad quos factum est
uerbum domini; Debuit autem et prophetas filios dicere sicut
Christum. aut et Christum seruum dicere. sicut ceteros prophe
tes, Et quare prophetas quidem seruos omnes hunc autem filium
solum appellauit; Et eiecerunt eum extra uineam;
Id est extra ciuitatem hierusalem; Et iudei suo consilio eie
cerunt eum. et deus suo consilio eum ordinauit,

Isti cogitabant ut crimen mortis eius extra ciuitatem
expellerent; Ds cogitabat ne iustus resurrectionis eius
ciuitatem scelerum saluaret, Id est ut iudeis quidem mo
reretur ad mortem; Gentib; autem resurgeret ad uitam.
Cum ergo uenerit dns. quid faciet colonis illis. Aiunt illi.
Malos male perdet, Non est illorum quod iuste iudicauer(unt)
sed ipsius causa, Et enim caritas ueritatis. quasi uiolentiam
illis fecit. ut ne possint eam celare. sicut solem in nubibus con
stituto, hoc quod est dies non est nubium permittentiũ
eum apparere super terram; Sed iustus solis quae per
transiens nubes etiam impedientibus eis apparet,
Sic iuste pronuntiauit iudeorum non placata sed apo riata (uel data)
malignitas. Errauerunt benedicendo. Non mendacem
quantum ad rem, Tunc mentiuntur quando dixerunt
ueritatem. Sunt in hoc saeculo ubi licet hominibus aliud senti
re in corde. et aliud dicere in sermone,
Tamen in ueritate xpi circumdantur homines et tenentur.
ut ipsi aduersum se iudices fiant, Putas quomodo in die
iudicii conuincendi sunt peccatores in suis peccatis. ita
ut nullum colorem excusationis inueniant. Ubi ipsa opera
statuuntur ante oculos peccatoris. dicente propheta;
Arguam te et statuam contra faciem tuam peccata tua.
Ubi animam ipse cogitationes cordis accusant,
Et e contra excitatur conscientia quasi domestica testis;
Dicente apostolo; Cogitationibus inuicem accusantibus
Aut etiam defendentibus in die cum iudicabit ds occta (ul) homi
num, Sic et sacerdotes uineae spiritalis cultores qui populũ

non ad dei gloriam exercebant: sed ad suum lucrum fructi-fic-abant.
Itaque eos dns suis parabolis circumclusit. ut ipsi se sua sententia con
dempnarent; Quis illum defendat qui se ipsum accusat.
Aut quis eum existimet innocentem. qui se ipsum pronuntiat
reum. Vae animae quae sibi defensionem conscientiae
non preparet in die iudicii, Datur enim nobis exemplum ut
per hoc iudicium consideremus futurum iudicium xpi;
Sciendum est enim quia lucas quidem euangelista sic dicit,
Adduxerunt eum extra uineam et occiderunt,
Cum uenerit ergo dns malos illos male perdet, Responderunt
sacerdotes: absit, Intellexerunt enim secundum lucam,
Ergo sacerdotes contradicunt sententiae xpi; Secundum ma
theum autem suscipiunt et confirmant, In prima quidem
facie uidentur esse contraria; Reuera autem non sunt con
traria. sed diuersae rationis sunt dicta,
Ille enim secundum responsionem sermonis eorum exposuit:
Iste autem secundum responsionem cordis, Nam uere uisibi
liter quidem in facie contradixerunt dicentes absit.
In corde autem et in conscientia susceperunt dicentes,
Malos male perdet, Quid est quod dicimus. Omnis homo et ma
lum cognoscit et bonum: et intellegit quid est iustum et iniustu;
Posuit enim ds quendam spm scientiae boni et mali in hominibus.
Ut quotienscumque peccamus ille in silentio quasi factum nrm
accusat. Et in conscientiae tacite ad animam loquatur dicens;
Malum est hoc. et hoc bonum est, Propterea si fecerit homo
malum et deprehensus fuerit in illo. uerbis quidem denegat
et excusat, Arbitrium autem conscientia eius recognoscit.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

&sibi ipsa discussa per spm confitetur quod fecit, Unde scriptum est; Incogitationibus impii interrogatio erit,
Ecce si seruum tuum deprehenderis in furto & uolueris eum castigare. uerbis quidem denegat; & si interrogeres eum utrum dignum est castigari. dicit non. Conscientia autem eius confitetur quia dignus est cędi, Sic ergo & sacerdotes mali conscii. uerbis quidem dixerunt. absit. Conscientia confessi sunt, quia malos male perdet, Frequenter autem scripturę. cogitationes cordis ita exponunt quasi dicta sermonis. sicut ait iob, Dicit impius dō. discede a me. uias tuas nosse nolo
Item propheta, & aduenam occiderunt & dixerunt.
Non uidebit dns nec intellegit ds iacob; Item salomon,
Omnis homo transgrediens in lecto suo dicit, Quis me uidet. parietes & tenebre circumdabunt me. quem uerebor.
Non memorabitur altissimus delictorum meorum.
Alioquin quomodo potest fieri. ut qui intellegerant contra se dictas esse parabolas. Ita ut uellent eum tenere consentirent sententiae. Denique quasi non adquiescentibus illis, Ideo introducit aliud testimonium scripturae dicens;
Numquam legistis. id est si parabolam meam non intellegitis uel istam scripturam non cognoscetis. Quod si adquiuerint confiteri dignos se esse poena. utique non erat necesse. Adhuc eis alium exemplum proferre,
Lapidem quem reprobauerunt aedificantes. hic factus est in caput anguli; Id est quare non intellegitis quia uos estis aedificatores. & quomodo non cogitatis in cuius ędificii angulo ponendus est ille lapis. numquid in uestro.

Unde reprobatur est, Sed in alio ergo aliud aedificium ē
futurum, si autem aliud aedificium est futurum;
Ergo uestra aedificatio contemnenda est;
Aedificatores enim sunt sacerdotes. qui generationem homi
num super generationem per doctrinam aedificantes.
Quasi lapides super lapides ponentes domum dī conponunt,
Sicut aedificatores nodosos lapides. & habentes tortuos
ferro dolant. Postea autem ponunt eos in aedificio. Alio
quin non dolati lapides lapidibus non coherunt, sic & ecclae
doctores. uitia hominum quasi nodos acutis increpationibus
primum circumcidere debent. & sic in aedificationem ecclae
conlocare, Alioquin uitiis manentibus xpianis. xpiani
concordare non possunt, Unde putas lites in ecclesia inimi
citias. altercationes inuicem. nisi propter auaritiam.
propter inuidiam. propter superbiam. propter uanos
honores. Tolle haec & nulla discordia inuenitur in xpianis,
Et sicut artifex ex omnibus lapidibus elegit meliores. & ponit
aforis in facie aedificii. Ceteros autem lapides qualescumq;
mittit abintus. sic ecclesia meliores xpianos elegit. &
ponit in facie ecclesiae; Id est alios facit sacerdotes. alios
diaconos. ceterosque ministros ecclae,
Ponit senes & uiduas scam uitam habentes. in ecclesia perma
nentes, Pon& continentes iuuenes & uirgines, Ceteri
autem si mediocres fuerint proficiunt in medio ecclesiae.
Id est aedificii. propter misericordiam dī,
Sicut ergo fortenni lapides nullum debent habere nodum aut
angulum. nec deb& esse alter lapis intus alter foris.

Q uasi sic fuerint! totum aedificium deturbant. Sic &
clerici senes & uiduae. Continentes & uirgines nullā
debent habere maculam! Neque in uerbo. neque in cogi
tatu. neque in facto. neque in opinione. quia ipsi sunt pul
critudo & iustus ecclesiae, & si mali fuerint totam deť
bant ecclesiam. Sicut enim lapides qui sunt intus in ae
dificationem nemo aspicit. sed foranos considerant omš!
S ic secularium hominum uita. neque sic considerantur
neque sic nocent aecclesiae; Nam quamuis populus sae
cularis sit. & indisciplinatus! tamen si isti boni fuerint!
tota aecclesia speciosa uidetur, Nam sicut forani lapides
intraneos intus se tenent & constringunt! sic totus populus
istorum meritis ac sanctitate saluatur, Lapis autem dicitur
xps! propter duas causas, Primum quia suis fundamentū
est forte, & neque aliquis seductionum. Aut inlece
brarum operum causa soluuntur. qui super eum consis
tunt. Neque tempestatibus persecutionum mouentur,
D einde quia inimicorum est magna confractio. Sicut enim
omnis res quae percutit lapidem. ipsa quidem conliditur.
lapidem autem non ledit. Sic & omnis qui xpianitatem a
git. se quidem corrumpit! xpianitatem autem non nocet.
Q uia ergo magnus est lapis xps! qui ceciderit super eum con
fringetur. Super quem autem ceciderit comminuet eum.
A liud est confringi. aliud est comminui, quod confringitur
aliquid remanet de eo cum fuerit fractum. quod autem
comminuitur minutatim quasi in puluerem conuertitur
& nihil inuenitur ex eo; quod enim super lapidem cadit!

Non lapis eum frangit. sed ipse se frangit ad lapidem ;
I. deo quod cadit super lapidem non in tantum se frangit secun
dum quod lapidis uirtus: sed in quantum fortiter ipse ceciderit, Fortiter autem cadet: quod cadet propter duas causas:
Aut propter pondus suum: aut propter altitudinem suam ;
Quod enim ponderosum est: et si de humili cadit fortiter cadit,
Quod autem de alto cadit: propter altitudinem spatii, et si
leue fuerit grauiter cadet , Super quem lapis cadit non
queritur graue fuit quod inuentum est subtus aut leue nec de
alto nec de humili ; Qui sunt qui super lapidem cadunt
Xpiani qui credentes in xpm stantes super ipsum quasi super
proprio fundamento , Si quis de istis peccauerit non eum
xps corrumpit. sed ipse se corrumpit. offendens in xpm ;
Et ideo xpianus peccans non tantum perit. quantum potest
perdere xps: Sed quantum ipse secundum opera sua perdiderit, Homo autem xpianus fortiter cadit in peccato. propter
duas causas; Aut propter magnitudinem peccati: aut propter
altitudinem dignitatis, Ut puta si sit clericus. aut continens
uidua: aut monachus: aut uirgo: id est qui se domino dedidit ,
Propter magnitudinem autem peccati s ut puta ,
Si quis homicidium fecerit: aut adulterium. aut aliquid de grauibus peccatis: ille talis. et si de humili cadit: id est: et si laicus
aut secularis: fortiter perit propter pondus peccati ;
De alto uero cadit ut puta e clericus ceterique spiritales personę illi et si pondus peccati non habent. id est et si grande peccatum non fecerint sed leue: Tamen fortiter pereunt
propter altitudinem dignitatis , Sicut enim quod de alto

cadit grandem sonum facit ut audiant omnes. Sic & quidem
alto gradu cadit ruina eius ubique auditur, Qui sunt super
quos lapis cadit? Iudei & gentes qui non crediderunt in xpm;
Ergo illi non secundum sua opera pereunt. Neque secundum suas
personas sed tantum pereunt quantum potest perdere xps;
Si uideris ergo infidelem hominem. ne dicas bonus est aut malus,
Iusta opera fecit aut iniusta. sed omnes aequaliter ad nihilum de
ducuntur; Ideo dicit propheta, Non sic impii non sic. sed
tamquam puluis quem proicit uentus a facie terrae;
Ideo non resurgunt impii in iudicio. neque peccatores in consilio
iustorum, Sicut uas quod leuiter cadit & leditur;
Est quidem uas sed ad usum non proficit; Quod autem dispersum
fuerit. nec uidetur esse uas. Sic xpianus peccator resur
git quidem. sed inter scos non ponitur, Infidelis autem nec
resurgit, quomodo autem resurgat super quem talis cecidit
lapis? Qui autem neque de alto honoris. neque de pondere
grauioris peccati ceciderit super xpm interdum nec ledi
tur. & si leditur non multum leditur.

CCXX

Et cum audissent principes sacerdotum & pharisei parabo
las eius. cognouerunt quod de ipsis diceret[ur], & querebant [tenere] temp
tare eum, Homo qui graue facit peccatum. dum non habet
amplius quod iam speret in dm̄ peione committit,
Dicente salomone, Cum uenerit impius in profundum malorum
contempnit; Sicut enim infirmus donec mediocriter habet
aliquam passionem. & sperat posse curari. seruat se a nociuis
escis, Si autem intellexerit insanabilem se esse iam non sibi
parcit,

Sic & homo donec mediocriter peccat & sperat salutem quan
tumcumque obseruat se a malo. Si autem grauiter pec
cando coeperit desperare. iam nihil dubitat facere. quasi
qui iam peccatis suis uicit in iudicium di̅;

Nesciens miser quia sicut in bono gradus sunt gloriarum & 3
unusquisque secundum mensuram boni sui accipit gloriā.

Sic & in malo gradus sunt poenarum. & unusquisque secun
dum mensuram mali sui accipi& poenam. Sicut enim in
finitus est ds̄ in retributione bonorum. sic infinitus est
in retributione malorum. Similiter & sacerdotes
omnibus malis repleti. qui iam in dm̄ sperare non poterant.

In ipsum dm̄ manus mittebant. non ignorantes eum esse fili
um di. sed sibi iam non parcentes. & mirum tibi uidetur
hoc; Uere omnis homo malus quantum uoluntatem suā
& manus mittit in dm̄ & occidit eum.

Quia enim dm̄ excitare ad iracundiam non dubitat. qui p̄
cepta eius occulcat. qui nomen eius contempnit,

Qui blasphemat. qui murmorat contra dm̄;

Qui turbato uultu aspicit contra caelum; qui inter suauitia
manus audacter subleuat contra eum,

Nonne si potentes fieri manus mitter& in dm̄. & occider& eum
ut iam licenter peccar&;

CCXXI.

Et respondens ihs̄ iterum dixit eis in parabolis dicens.
dn̄o deum ea proponente parabolam & dicentem,

Qm̄ iustitia di a iudaeis fuerat auferenda non sunt territi
sed magis exasperati. & uolebant manus mittere & tene
re eum;

Quod intellegens dns non tacuit sed peiorem iram di
per aliam parabolam adnuntiat eis esse uenturam,
Nam si illi qui timere debuerant non timuerunt. sed
magis exasperati sunt; Quanto magis xps tacere
non debuit. qui timere non poterat; Illos enim malitia
Cap. 22m. fecit esse audaces. istum autem potestas;
Dnica. xx. Simile factū est regnum caelorum homini regi qui fecit nupti
as filio suo, Homo rex dicitur. ds pater qui numquā
humanam formam suscepit. Ut intellegamus quia no
men hominis preiudicium; Non fecit diuinę naturę
sed propt causam parabolę, Homo dicitur,
Non quia pars aliqua hominis erat in eo, Non de homine
dō; Ideo quando audis in scripturis filium di hominem
dici; Quanto magis necessarium fuit. ut homo diceretur
unigenitus dī di filius. cum non esset homo purus qui hu
manam naturam suscepit, Qnm autem nuptias nomina
uimus. utile est ut breuiter ostendamus prout dant
nobis sensum scripturae. Quomodo animę fideles hodie
ille xpo iungende sunt interim nunc desponsatae;
Omne bonum uiua substantia est & uita est. uita autē xps,
Omne aūt malum sine substantia est & nihil est, Itaque quic
quid uiuum creatum est super terram ex uita uiuit.,
Nec enim potest esse aliquid uiuum in quo non sit sps uitae,
Ex malo autem nulla res esse potest, cum enim ipsum malū
nihil sit; Quomodo potest facere rem aliquam esse. tamen
perdere potest. sed non ipsum malum perderem,
Sed derē illa in qua est malum subtrahit se bonum propt inha

bitans malum in ea. & sic bona recedente res uad&
ad nihilum, Ergo res in qua solum bonum est. uiuax
est & inmortalis est, In qua autem & bonum & malũ
habitat. Uiuit quidem tamen pro tempore uiuit
propter inhabitans bonum; Moritur autem propt̃
inhabitans malum, & est res mortalis sicut homo,
Homo autem ideo ex bono & ex malo creatus est;
Ut contempto malo sequatur bonum. & pro hoc habe-
at electionis mercedem, Quod si contempto bono
secutus fuerit malum: suscipi& eum aeternus interitus;
Si autem dimisso malo secutus fuerit bonum in morte natu
re carnis eius soluitur ab omni malo; & cum resurrec
tio fuerit facta scõrum. tunc accipi& eum sola uita quod
est xp̃s: & mortalitatem eius. in suam inmortalitatem
absorb&; & sicut ait paulus, Ut mortale hoc absorbe
atur a uita, Ut tunc adimpleatur misterium quod
interpr&atur apostolus, & erunt inquid duo in car
ne una. Xp̃s enim cum anima. quasi unus sp̃s factus
habitauit in carne uniuersa secundum quod dictum est.
Qui adiungit se dño unus sp̃s est, Nunc autem quasi modicas
arras futuri coniungii sp̃s sc̃m accipimus: tunc autem
ipsum xp̃m plenius in nobis habebimus,
Et misit seruos suos uocare ad nuptias inuitatos, ergo quan
do misit seruos suos iam inuitati erant;
Primum ergo dicamus. quid est ipsum conuiuium. secun
do quando sunt inuitati; Tertio quando coepit preparare
conuiuium, & quando misit inuitatores ad prandium est. : quid

doctrina iustitiae & uerba caelestium mysteriorum
de filio di uenturo. Quae omnia manducans homo
id est audiens eos adquirit sibi uitam aeternam ;
Multas enim propri&ates hab& sermo ad escam, sicut enim
qui dimittit in os suum fragmentum panis. aut qualemcumque
que cibum primum molit eum dentib; & ita dimittit in
stomachum : sic & cum audimus omne uerbum necesse est
eum meditari in ore sensus. & quasi quibusdam dentibus :
Id est tractatibus molere & uidere, quid est quod dicit :
aut unde dicit : aut propter quam rem dicit ;
Nam quemadmodum qualemcumque cibum nisi mastica
uerimus dentib; non sentimus saporem eius. ita & uerbum
quod audimus. nisi masticauerimus eum tractantes in
nobis non possumus intellegere uirtutem uerbi illius,
Nam & manna quae dabatur in heremo. figuram habens
uerbi. Ideo dicebatur manna quod interpretatur hebra
ice quid est hoc. ut quotienscumque audiuimus uerbum
admoneat nos ipsum nomen requirere,
Quid est hoc quod audiuimus. & sicut cibum cum masticaue
rimus dimittimus in stomachum, Ita & uerbum postquam
bene tractauerimus commendamus eum memoriae quasi
3 stomacho, Nam quemadmodum non prodest cibus
nisi cum fuerit masticatus & in stomachum discenderit.
sic non proficit ad salutem uerbum nisi cum fuerit intellectum.
& memoriae traditum, Nam sicut cib; nihil prodest si
manducamus & iterum uomimus eum de stomacho.
Si nihil in nobis prodest uerbum quod audimus & obliuiscimur

illud, Cibus qui in stomacho stat ille confortat;
& sermo qui in memoria manet ille saluat,
Unde et apud iudeos. Illa animalia sunt munda. que reuo
cant et ruminant; Omne ergo animal illud est mun
dum quod masticat et tradit utero. et iterum reuocat
et ruminat; Et homo ille est scs qui audiens uerbum trac
tat. et cum intellexerit memoriae quasi utero tradit;
& iterum de memoria quasi de utero reuocat et ruminat.
Id est retractat. Ille autem homo inmundus est ante dm̄.
qui non recordatur aliquando nec retractat quod au
dit; Qui ergo manducat de spiritali conuiuio impletur spū.
dilatatur sensibus. nutritur in ueritate. pinguescit in fide,
& sic ingrediens ad interiora uoluntatis dī. et manens in eis
adquirit sibi uitam aeternam,
Qui autem ab hoc conuiuio uerbi longe factus euacuatur spū.
angustatur sensibus. deficit a ueritate. distillat a fide.
et sic ingrediens ab omnibus uoluntatibus dī nouissime
cadet in mortem. Quando sunt inuitati in tempore abrahe. : q̄ndo inuitatis
quando dixit ad eum dš, Exi de terra tua & cognatione
tua et ueni in terram quam tibi monstrabo. & omnem ter
ram quamcumque tetigeris pedibus tuis tibi dabo illā.
et semini tuo in aeternum, Quam terram,
Terram orientalem. fluentem lac et melle, quod uerum
non est de terra illa iudea, Qm̄ illa terra numquam
lac fluxit et mel. sed terra rationabilis quam xp̄s suscepit,
De illius incarnatione lac et mel processerunt,
Lac enim opus est miraculorum, qm̄ et sine labore de nau

&cum suauitate comeditur per quod rudes fidei quasi
pueri sustentantur; Mel autem eloquia doctrinae
dicuntur. sicut ait propheta, Quam dulcia faucibus
meis eloquia tua super mel & fauum ori meo;
Ergo xp̄i incarnatio promittebatur quia lacte miracu-
lorum. & mel[ile] doctrinae nutriturus fuerat gentes
rudes in fide, Vide ergo quō exeo iam ostendebat dn̄s.
Q[uo]n[ia]m non aliter iudaei poterant xp̄o credere: nisi relinque-
rent iudaismum, Quod est exi de cognatione tua & cor
pus circumcisionis. quod est exi de terra tua, ergo exeo iā
iudaismum relinquendus ostendebatur. Non solum
autem iudaei. sed nullus homo potest lac & mel man-
manducare xp̄i: Nisi cognationem suam & terram re-
linquat sicut scriptum est, Nisi qui reliquerit patrē
& matrem & cetera, Item qui uult meus esse discipulus
3 abneget semet ipsum, Relinquid ergo cognationem suā
non qui contempnit eam: sed qui amplius diligit dm̄ quam
parentes, Relinquid terram suam qui carnis suae non
sequitur uoluptatem, qui autem concupiscentias carnis ex
ercet terram corporis sui exercet. sicut cain,
Qui uero & sic manducat legit mirabilia aut eloquia xp̄i,
Quando coepit hoc conuiuium praeparare ex tempore moysi!
Quando lex dn̄i data est inreprehensibilis conuertens ani
mas; Quando testimonium dn̄i fidele sapientiam prestans
paruulis; Quando iustitiae dn̄i rectae laetificantes corda!
Quando praecepta dn̄i uerba iustificata in semet ipsa:!
Quando ex decem speciebus confectus est cibus decalogi salutaris;

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Sicut enim regale prandium multis ciborum speciebus
ornatur. Ita et hoc conuiuium scripturarum diuersis
iustitiarum speciebus est decoratum; Ex eo etiam tempo
re inuitatores exierunt prophetae. qui homines ad nup
tias futuri sponsi uocarent. Id est ad fidem xpi prophetan
tes eis de ipso, At illi noluerunt uenire,
Item misit alios seruos dicens; Dicite inuitatis. ecce pran
dium meum paraui. tauri mei et saginata occisa. et omnia
iam parata uenite ad nuptias, qui sunt alii serui. apostoli;
Quis illos (quid dixit) misit, In uias gentium ne abieritis. — quis illo misit
et in ciuitates samaritanorum ne intraueritis. sed poti
us ite ad oues perditas domus israhel,
Euntes autem dicite; Adpropinquauit regnum caelo
rum, hoc est quod dicit; Prandium meum paraui.
Id est ex omni lege et ex omnibus prophetis scripturarum
mensam ordinauit, Qui sunt tauri et saginata occisa.
Prophetae qui occisi sunt pro salute populi sui occiduntur.
quando occiduntur. Docet et nos apostolus dicens;
Ego autem inpendar et superinpendar. et ipse inpendar
pro animabus uestris, Item alibi: Ego enim iam libor, ho
minis libatio. aliqui pro aliquo offertur,
Deo ergo immolandus fuerat paulus pro populo quem
docebat; sic et prophetae occisi sunt. unusquisque pro
salute populi quem docebat, et quamuis mors prophetarum
sustentabat quidem ex parte salutem humanam;
Non tamen plene saluare poterat totum mundum,
Ideo nouissime immolatus est agnus. qui totius mundi rea
tum

innocentia sua detergeret. Propterea et in diebus sceno
phegiae quae interpretatur fixio tabernaculi diversae
hostiae occidebantur et agnus. Si ergo et agnum oc-
cisum intellegimus figuram xp̄i; Consequenter et ce
teras hostias intellegimus praecedentium scōrum oc
cisiones. Sed et xp̄s de figura scōrum suorum immola
tione dicebat. Holocausta medullata offeram tibi
cum incenso et arietibus; offeram tibi boves cum hircis.
Nec enim xp̄s aliquando huius modi animalia obtulit.
Obtulit autem rationabiles arietes. Id est principes o
vium xp̄ianorum; Obtulit boves rationabilem ter
ram colentes; Obtulit etiam hircos ex gentibus qui pro
nomine xp̄i sunt passi. Haec autem diximus ut ostenda
mus tauros et saginata occisa intellegi scōs occisos;
Omnes ergo prophetae et xp̄s ideo occisi sunt, ut hoc spiritale
tabernaculum firmiter figeretur;
Denique sicut uiscere agni idē eloquia xp̄i. idem homines
non manducaverant, nisi postquam occisus est.
Nam post mortem eius evangelia eius praedicaverunt et
credunt in eū homines cotidie et nutriuntur. Sic et uis
cere prophetarum. Id est eloquia non sunt ante suscep
ta nisi postquam occisi sunt; Quis audivit aut quis cre
didit verbis esaie viventis. Si enim suscepissent ser
mones eius, numquam eum serrassent. Sed postquam
occisus est, tunc postmodum iudei susceperunt eum
legere in sinagogis suis. Quis hieremiae verba suscepit
viventis. Si enim suscepissent verba eius numquā

eum post multas iniurias lapidassent; sed postquam occi
sus est postea consecrauerunt prophetias ipsius et coeperunt
legere in conuentu. Et sic inuenies actum in omnibus pro
phetis. qui a uiuentes eos nemo coluit. sed post mortem,
unde et xps dicit; Qui aedificatis sepulchra prophetarum
et dicitis, Si fuissemus in diebus patrum nostrorum.
non fuissemus participes eorum in sanguine prophetarum;
Sicut enim nullus uiuentis animalis uiscera manducat.
ita uiuentium prophetarum sermones nemo suscepit. sed
post mortem ipsorum. Saginati autem gratia adipleni,
ideo autem dixit, et saginata et tauros. non quia tauri non fu
erunt saginati. sed quia omnes saginati non fuerunt tauri.
Ex prophetis enim omnibus quidam tantummodo pro
phetae fuerunt. Quidam autem prophetae et sacerdo
tes sicut hieremias. sicut hiezechiel. sicut filius ioiade.
Ergo saginata dicit prophetas tantummodo qui fuerunt
spiritu sancto repleti. Tauros autem qui et prophetae fuerunt
et sacerdotes. Sicut enim tauri duces sunt gregis. ita et
sacerdotes sunt principes populi, quendam autem legi di RQ
centem. Tauros hic dici martires. Tunc primis pro xpo
occisos. Apostolis adhuc uiuentibus. Saginata autem
paruulos spiritu sancto. Pinguificatos. quorum omnium inter
fectiones multas spiritalium gaudiorum epulas prebuerunt
et nuptias xpi adornauerunt. Et omnia iam parata,
Quicquid quaeritur ad salutem. totum iam adimpletum est.
in scripturis, qui ignarus est inueniet ibi quod discat,
Qui contumax est et peccator. inueniet ibi futuri iudicii fla
gella

Qui tam&: qui laborat inuenit ibi glorias promissionis uitae perpetuę: quas manducando amplius excitetur ad opus; Qui pusillanimus est & infirmus inuenit ibi mediocres iustitiae cibos: qui & si pinguem animam non faciunt: tamen mori non permittunt; Qui magnanimus est & fidelis, inuenit sibi spiritales escas continentioris uitae: qui perducunt eum prope ad angelorum naturam;

Qui per cursus a diabolo uulneratus est in peccatis: inuenit ibi medicinales cibos qui eum per pęnitentiam reparent ad salutem, Ut quid ibi scriptum est Achar propter furtum linguę aureę lapidatur: nisi ut habeant fures quod timeant? Ut quid filii israhel fornicati cum filiabus moabitarum percussi referuntur in beelphegor: ut habeant fornicatores quod perhorrescant, Ut quid concupitores carnis castigati sunt in deserto: ut ne modo delicias concupiscat,

Ut quid dauid arguit nathan & suscepit: ut adulteri & homicidę pęnitentiae remedium non disperent,

Raab meretrix sanctificata est. ut meretricibus spes daretur;

Nihil ergo minus est in conuiuio hoc quod necessarium habet salus humana; At illi neglexerunt & abierunt alius in uillam suam: alius in negotiationem suam;

Omnis actus quod agit homo in hoc mundo duplex est. Aut uilla est. aut negotiatio; & quod labore quidem manuum nostrarum facimus exercentes terram. Aut aliquod opus terrenum. Puta agrum. uel uineam. uel ortum. uel opus ligni. aut ferri: Uillam colere debemus: id est terram,

Quod autem non labore manuum nostrarum. sed alius lucrum con

sequimur; Puta honores agere. aut militiae permanere
alicui. Aut mercari omne hoc negotiatio appellatur,
Duobus ergo uerbis omne opus humanum conclusit. siue
honestum: siue inhonestum, Honestum est quidem uillę
culturę; Sicut ait salomon, Ne oderis rusticam operati
onem. & agriculturam ab altissimo creatam,
& apostolus ortatur, Rogo autem uos fratres studium habere
quiete & negotii proprii. & operandis manibus uestris.
& nullius desiderium sit in uobis ad eos qui foris sunt.
Inhonestum est autem apud dominum opus negotiationis. siue dig
nitatis. siue militiae. Unde nihil ante a iudei tenebant,
Propter quod qui non cognouit negotiationes intrat in reg
num caelorum; O miserrimus mundus & miseri qui eum
secuntur; super homines mundialia opera excluserunt a
uita. Sed forte dicis. & uillam colere peccatum est.
& si quidem inpedimentum est. fit peccatum, Non ergo ipsa
uillę cultura peccatum est. sed tu preferendo eam deo facis
eam esse peccatum, Opera enim nostra autentica operati sunt
iustitiae, Opera enim carnalia super operationes dicuntur
non opere. Quia iustitia ad uitam nos trahit pertin& uertem.
Opus autem terrenum non ad uitam, sed ad sustentationem
uitae huius temporalis, Ideo ergo opus iustitiae adtente fa
cere debemus. Opus autem terrenum transitorię;
Si ergo honestum opus sequendo debitum honorem non red
diderint homines deo. talem iram merentur; Putas quali
ira sunt digni qui a non opera. id est negotiationes sequendo
conueniunt ad dominum. Aut ita uilla est mundus iste circa

quem homines amatores mundi occupantur questib;
eius. quasi uillę cuiusdam reditibus delectati.
Negotiatio autem praedicatio legis. & procuratio templi quā
auari sacerdotes quasi negotiationem aestimant;
Quando lucrosam & non dispensationem diuini operis hone
rosam; Ergo per occupationem uillę populares signifi
cat homines. quos mundi delectatio sepēncuit a xpō,
Per occupationem autem negotiationis sacerdotes ceteros
que ministros templi significauit. Quos lucri obtentu ue
menter a ministeria legis & templi, auaritia separauit
a fide, Non dixit malignati sunt. sed neglexerunt,
Quia non omnes iudaei crucifixerunt xpm. aut consenserū
in morte ipsius; quidam secularibus negotiis occupati non ue
nerunt ad xpm. nec audierunt doctrinam ipsius nec ui
derunt mirabilia eius. ideo non crediderunt in eum,
Qui ergo odio aut inuidia crucifixerunt xpm. illi maligni sunt;
Qui autē negotiis inpediti non crediderunt illi neglexisse dicunt
non malignati, Nā sunt quidam homines qui possunt & audi
re & credere. sed sollicitudo necessarium rerum & delectatio
mundi sepēnt eos a dō. quos dns terram spinosam appellat;
Reliqui uero tenuerunt seruos eius & contumelia affectos oc
ciderunt, De sua morte tacet & quod iam in priori parabola dixe
rat. sed ostendit mortem discipulorum suorum. quos post ascen
sionem ipsius occiderunt iudaei; Maxime sacerdotes stepha
num lapidantes. in iacobi morte gaudentes; Item iacobū
alfei lapidantes. propter quę omnia hierusalem destruc
ta est a romanis. Ideo dicit, Audiens autē rex iratus est.

& misit exercitum suum & perdidit homicidas illos: & ciui
tatem eorum succendit, Romanus exercitus dicitur exer
citus di: quia dn̄i est terrae & plenitudo eius, Nec enim ue
nissent romani in hierusalem: nisi dn̄s excitass& eos,
Quidam autem exercitum angelos dicit, Ciuitatem pro ciui
bus ponit ac si dicat, Misit angelos suos cum illos misit in ig
nem aeternum; Et dixit seruis suis, Ite ad exitus uiarum
& quoscumque inueneritis uocate ad nuptias,
Manifestum est quidem quia post contemtam contumaciam iu
deorum: de uocatione gentium dicit, quod dicit; Ite ad exitus ui
arum, Propter ea requirimus quae sunt istae uiae ad quarū
exitus mitti& xp̄s discipulos suos, Puto ergo quoniam sicut gene
ralis & publica uia est xp̄s qui ducit ad uitam, & uiae dicuntur
omnes prophetae. omnes apostoli; Haec enim omnes uiae
ducunt ad xp̄m: xp̄s autem ad patrem: sic generalis & publica
uia est. diabolus qui ducit ad mortem. & uiae sunt omnes
professiones mundi istius ut puta professio philosophię. una
est uia. professio militiae, Altera est uia mundiales dignitates,
Altera est uia mundi professio ludorum, Quanta sunt diuersita
tes actuum in hoc mundo: tantae sunt uię quae omnes uię
ducunt ad diabolum. generalem uiam perditionis;
Ideo ergo dicit, Ite ad exitus uiarum, Ut cuiuslib& conditi
onis homines uocent ad fidem, Ad huc sicut castitas uia est
quae ducit ad xp̄m. misericordia c&eraeque uirtutes: sic for
nicatio uia est quae ducit ad diabolum, Auaritia c&eraeq;
species male, Iub& ergo ut cuiuscumq; conuersationis homi
nes inuenerint ad fidem. quoscumque siue seruos siue liberos;

Ds enim corporalem seruitutem non contempnit; nec corporalem elegit libertatem, Omnis qui diaboli sequit uoluntatem seruus est & si sit liber, Qui autem ob aliud dō ille uere ingenuus est & si fuerit seruus,

Ingenuitatem enim spiritalem honestat corporalis libertas,

Seruitutem enim non di dispositio. sed humana uiolentia introduxit; Omnis enim homo liber creatus est. quem ds in libero arbitrio posuit. nisi ipse se fecerit seruum;

& sicut non est distantia in natura creationis hominum; sicu sit differentia in uocatione salutis eorum;

Omns siue barbaros siue sapientes qnm potens est dī gratia barbaros mente corrigere ad rationabilem intellectum; qui cor nabuchodonosor ad feralem sensum mutauit; aut iterum feralem sensum eius ad humanum intellectū reduxit; Omnes siue bonos siue malos. boni ne pereant; mali ut inexcusabiles fiant. Nemo propt ignorantiam non excus&ur, Omis uideant lumen ut appareant qui amant tenebras & qui lumen; Qui enim filius est tenebrarum. & si compellas eum non accedit ad lumen; Qui autem filius luminis. nec si repellas eum recedit a lumine;

FINIT LIBER PRIMUS

INCIPIT LIBER SECUNDUS EIUSDEM HOMELIAE ET EIUSDEM EUANGELISTAE; CCXXII.

Intrauit autem rex ut uideret discumbentes, Intrauit ds. non quia est aliquid ubi non est; sed ubi uult aspicere; ibi sit praesens. ubi iam non uult. absens uid&ur;

Dies enim aspectionis est. dies iudicii; quando uisitaturus est

xpianos; qui super mensam scripturarum recum
bunt: idest requiescunt in fide earum & caelestibus
epulantur doctrinis. Aut dies resurrectionis est: dies
tēptationis. quando dignatur temptare ecclesiam
suam. ut uideat qui hab& fidem & opera digna xpi uo
cationem, Nuptiale uestimentum est: fides uera
quae est per ihm xpm & iustitia eius;
De qua ait apostolus, Expoliate uos ueterem hominem cum
actibus eius qui corrumpitur secundum concupis cen
tiam erroris; Uestientes uos nouum. qui secundum dm
creatus est. in iustitia & scitate ueritatis;
Quod dicit in iustitia: ad conuersationem pertin&,
Quod autē dicit in scitate ueritatis: ad fidei ueritatem;
Uestimenta ergo ueteris hominis sunt pannosa sordida ope
re carnis corruptabilia & inmunda,
Uestimenta autem noui hominis sunt fortia & decore. o
pere sps incorruptabilia & scā, Quemadmodum si ali
quis cum nigra ueste inueniatur in nuptiis: sordidat glori
am nuptiarum, Ita & qui opera habet tenebrosa: & inter
xpianos quasi unus ex eis conuersatur: ipsi xpianitati facit
iniuriam, Homo itaque aut secundum locum elegat
uestem: aut secundum uestem elegat locum;
Idest aut secundum opera elegat professionem. faciat opera.
qui uult esse xpi: opera faciat xpi,
Qui autem non uult opera xpi facere. ne ueniat ad xpm,
Alioquin audi& in die iudicii, Amice quomodo huc uenisti
non habens uestem nuptialem, & obmutescit;

Hic enim abscondimus opera nostra. & inuicem corda nostra celamus; In illo autem die nihil est quid respondeamus. ubi cęlum & terra & aquae. sol & luna. dies & noctes. & totus mundus stabit aduersum nos in testimonium peccatorum nostrorum; & si omnia taceant. tamen ipse cogitationes nostrae & ipsa opera specialiter stabunt ante oculos nostros accusantes nos ante dm̄. Dicente apostolo; Cogitationibus inuicem accusantibus. aut etiam defendentibus. in die quando iudicauit ds̄ occulta hominum per ihm̄ xpm̄ dnm̄ nostrum;

Tunc dixit rex ministris; Ligate ei manus & pedes & mittite eum in tenebras exteriores; Sicut est differentia gloriarum in sci̅s secundum opera dicente apostolo:

Stella enim a stella differt in gloria. ita & resurrectio mortuorum. sic differentia est tormentorum in peccatoribus; Sunt enim primę tenebrę. & exteriores. & nouissimi lacus, ex eo enim quod non dixit:

Ingressus est rex ut remuneraret amicos. nec ita congregauit rex omnes qui uenerunt ad nuptias. Datur suspitio ęstimandi ne forte non dicat hoc de eum dicta iudicii;

Adhuc autem quia non dixit. mittite eum in tenebras inferiores. Ut eas tenebras inferiora loca

Inferni aestimemus. sicut ibi. & eripuisti animam meam ex inferno inferiori. Sed ita dicit. In tenebras exteriores, Ergo quotienscumque temptat aecclesiam suam & uentilat uentilabro iudicii ingreditur ad eam ut uideat discumbentes, qui sunt aut quales sunt. si digni sunt caelesti

bus nuptiis & conuiuio illo diuino; & si inuenerit aliquē
non habentem uestem nuptialem; secundum ea quae di
ximus. interrogat eum in cogitationibus impii interro
gatio erit. & interrogat eum, Opera ista quae agis. xp̄i
ani hominis non sunt, ut quid factus es xp̄ianus. si haec o
pera diligebas ~ ita ut non habeant quod respondeant
contra conscientiam suam, Hunc ergo talem cum uiderit
in ęcclesia xp̄s iube& ministros suos. id est aliquos sp̄s
seductionum, Nam mala per malos spiritus reddit.
qualis fuit sp̄s erroris quem misit dn̄s ut seducat achab. sicut
scriptum est in tertio regnorum libro. uel qualis est
illa operatio erroris quam dabit eis dn̄s. qui caritatem ueri
tatis non acceperunt. ut credant mendatio & ligant ma
nus hominis. id est opera eius. Quae sunt animę manus.
quae homines recte tollunt ad mandata dī, Ligant & pe
des eius. id est motus animę eius. quibus anima sol& incede
re & transire. non de loco ad locum. sed de malo ad bonum.
uel de bono ad malum, Id est in obligant. & ebriant. & inuol
uunt opera eius. ut quomodo nesciat sic in laqueum perditio
nis incurrat, & adprehendentes[pi] eum per ipsa opera eius.
per ipsa consilia eius, Mittunt eum in tenebras. id est in
errores. uel gentilium. uel iudęorum. uel heresium. 3
& forsitan propinquiores tenebrę gentilium;
Exteriores autem iudaeorum. plus autem exteriores her&i
corum. quoniam gentales ueritatem spernunt quam non audie
runt, Iudaei autem quam non crediderunt,
Her&ici autem quam audierunt & didicerunt, ipsarū quoque

heresicarum tenebrarum. Quaedam sunt prope luce ueritatis. Alii autem longius a ueritate. & ideo nigriores; Alii autem amplius longe. & ideo pressiores & exteriores.

Id est in hereses peruersissimas. Ibi erit fletus & stridor dentium ; sederit; Ergo modo mittuntur in illas tenebras mali. Postea patientur fletus & stridor dentium ;

Tunc abierunt & consilium acceperunt ut eum caperent in sermone; Omnis malitia confunditur quidem malo quotiens ratione ueritatis. corrigitur autem numquam. maxime eorum qui proposito malo & non ignorantia peccant;

Haec enim sacerdotes postquam terrerentur dominum non potuerunt dicentes, In qua potestate facis hec. postquam parabolarum ratione constricti suo iudicio ipsi se reos fecerunt dicentes. malos male perdet. Nemine contra eos dante testimonium. nisi conscientia sola. Numquid conpunxit eos timor peccati. Numquid conpescuit eos uel confidentio libertatis, Sed quid; Abierunt & consilium acceperunt ut eum caperent in sermone, quemadmodum si aliquis claudere uoluerit aque currentis meatum. si hac exclusa fuerit aqua uiolentia aliunde sibi semitam rumpit. sic eorum malignitas ex una parte confusa. alium sibi aditum adinuenit, Sicut enim non potest fieri ut ligna mittendo extinguas incendium. sic non potest fieri ut rationem dicendo places hominem malum ;

Sicut ignis quanto amplius ligna susceperit. in maiore flamma erigitur. sic anima mala quanto magis ueritatem audierit. eo amplius in malitia excitatur ; Abierunt ergo

& consilium acceperunt, Quo abierunt: ad herodia
nos, Nam ex eo quod non dicit consiliata sunt: sed consili
um acceperunt, & quo pariter cum herodianis fuerunt.
Apparet quia cum illis eius modi circumuentionis consilium
tractauerunt, Hominis colonus cuius terram possidet.
illius auxilio opus habet, qui iustitiam tenet. nullius patro
cinio indiget nisi di; qui in diaboli iniquitatibus ambulat:
diaboli adiutorium necessarium habet,
Colonus enim di: diaboli auxilium non requirit,
Colonus autem diaboli auxilium di & si querit non inuenit,
Uidisti aliquando euntem ad furtum: dm orare ut bene pro
speretur in furto. aut qui uadit ad fornicationem: Num
quid signum crucis ponit sibi in fronte: ut non conprehen
datur in crimine, Quod si fecerit non solum non adiuuatur.
sed adhuc amplius treditur; Quia nescit iustitia di patro
cinium non dare criminibus;, sic & isti christum expugnare
cupientes: conuenienter non ad seruos di uiros religiosos
sed ad gentiles. Id est ad herodianos se contulerunt;
Quale consilium: tales & consiliatores, Quis autem poterat
dare consilium contra xpm: nisi diabolus qui erat
aduersarius xpi, Concitabant enim apud se sacerdotes.
Si nos soli euntes interrogauerimus xpm. quam uis dixerit
quia non licet dare caesari tributum. tamen nemo nobis
credit dicentibus contra eum, Iam enim omnes sciunt.
quia inimici sumus eius, Inimicorum autem testimoniu
in iudicio: & si uerum fuerit. quasi suspectum reprobatur,
Sed nec per se ipsos xpm interrogare uolebant. quia in
magna

sus pectione inimicitiae fuerant apud xpm. ne forte
quasi suspecti circumuenire eum non possint ;
Nam inimicus manifestus melior est. quam amicus fictus;
Ille dum timetur: facile uitatur. Iste dum n̄ cognoscitur
praeualet; Miserunt ergo discipulos suos quasi adhuc
minus cognitos & minus suspectos. ut aut absconditi &
facile deciperent eum. aut deprehensi minus erubesce
rent apud eum, Nam consilio malo deprehenso. tanto
minor nascitur confusio. quantum fuerit persona deterior,
Sed discipuli illi magistris suis aetate minores erant:
malitia autem pares, nam & pulli serpentium statura
breuiores sunt. ueneno autem aequales: & catuli luporum
adhuc teneri constituti: & si uenationem adtenere non
possunt: iam tamen in sanguine gaudent & morsibus
ludunt; Magister. scimus quia uerax es. & uiam dī in
ueritate doces, Magistrum eum uocant. & ueracem
magistrum. ut quasi honoratus & laudatus. ut ministe
rium sui cordis simpliciter eis aperiat. tamquam uolens
eos habere discipulos, haec est enim hipocritarum pri
ma potentia: simulatio laudatio, Laudant enim quos per
dere uolunt. ut per dilectationem laudis paulatim corda
hominum ad simplicitatem benigne confessionis inclinent,
Uelut si quis taurum ualidum quem uiribus non potest
subiugare. uinculo flectere. mollibus manibus nodosam
eius fricat ceruicem. ut quem uirtute tenere non potuit:
per blandimentum conprehendat. Sic & isti catenam sub
dole laudis portantes in ore. & gladium malitiae abscondentes

in corde. Taurum ecclesiasticę gregis dolo laudis conpre
hendere festinabant, De quo tauro prophetabat iacob.
iam tunc increpabit leui filium suum. quia de leui nascituri
sacerdotes interfecturi fuerant xpm;
Simeon et leui fratres consummauerunt iniquitates suas,
In cogitationes eorum non ueniat anima mea. et in consilio
eorum non cadant precordia mea. quia in ira sua occiderunt
uirum. et in furore suo subneruauerunt taurum;
De talibus dicit propheta, Molliti sunt sermones eorum super
oleum. et ipsi sunt iacula, Quid tibi uidetur. licet censum da
re an non. Non est iustum ut serui summi regis terrenis re
gibus seruiamus, Si enim indignum est ut ex duobus regib;
homo alterius alteri obsequatur et iniuriam faciet suo si sub
iaceat alieno. Quanto magis indignu est ut cultores di hu
manarum potestate grauamina cognoscamus;
Cognita autem nequitia eorum ihs. Non secundum sermones
eorum pacificus blande respondit. sed secundum conscientiã
eorum crudelem et asperam dixit. quia dns plerumque ad a
nimam loquitur non ad corpus. uoluntatibus respondit non uer
bis. Hypocritae quid me temptatis. ostendite mihi nomisma
census. At illi obtulerunt ei denarium; dicit eis,
Hypocritae. ut quod ab eo audierunt in aure. apud se ipsos in
uenirent in corde, Ut considerantes eum humanorum
cordium cognitorem quod facere cogitabant. perficere
non audebant, Vide ergo quo pharisei quidem blandieban
tur ut perderent. ihs autem confundebat ut saluaret,
Quia utilior est homini dns iratus. quam homo propitius;

& ait eis; Cuius est imago haec & superscriptio; dicunt ei;
Caesaris; Tunc dicit eis, Reddite ergo quae sunt caesaris
caesari. & quae sunt di do, Imago di non est in aurę depicta.
sed in hominibus figurata, Nomisma caesaris aurū est;
Nomisma di homo, In solidis caesar uidetur: in hominib;
ds agnoscitur, Ideo diuitias uestras caesari date, Do aut
conscientiae uestrae solam innocentiam reseruate ubi ds
uidetur; Caesaris enim imaginem manus artificis sculpsit:
& corruptabilibus litteris adnotauit, Di autem imaginē
in homine diuina manus mea: decem uiuis apicibus demons
trauit: quibus illis quinque sensibus carnalibus: & quinque sen
sibus spiritalibus per quos consideremus & adprehendimus quę
sunt utilia sicut ds;
IN illa die accesserunt ad eum saducei. qui dicunt non esse resur
rectionem, In qua die: quando recedebant pharisei: &
accedebant saducei, Recedebant saducei: & iterum accede
bant pharisei, Unus dies est & multa certamina,
Frequentabant enim super eum tali forte consilio ut quis ante
conprehendere eum posset. Si certe eum ratione superare
non possunt. uel per ipsa frequentia subuerterent sensum
ipsius: Quemadmodum si inter plures hostes inueniatur unus
fortis pugnator. dum singulis uiribus eum superare non possunt;
Circumueniunt eum omnes ut quod uirtute non poterant ipsa
multitudine conuertant eum in fugam.
O stulti si quis corruptabili fonte utatur. Adsidue magis
fontis illius uena largatur: & maiorem aquam infundit
& illi de fonte uiuo aquam salientem in uitam aeternam;

Audiebant sermones et putabant eum plurimi interrogan
do siccare; Circumdabant eum ergo quasi plures canes
garruli unum leonem, De his enim dixit per pphāā,
Quo circumdederunt me canes multi: et uere tamquam in
rationabiles canum latratus: sic erat uxor saduceorum,
Uideamus consilium inimici quod per saduceos operabatur.
Diabolus semper enim aduersarius xpi. qui semper sibi thro
num dni usurpabat, testante prophetā,
Super stellas caeli ponam tribunal meum: et ero similis al
tissimo, Ab initio mox creatus est homo temptauit unius di
notitiam obscurare. et culturam multorum deorum in
ducere dicens ad euam; Eritis sicut dii scientes bonum et
malum, Sicut enim omne malum non a perfecto malo
incipit: sed paulatim in primis. sic et istum audax malum
primum leuiter et latenter inspirauit Id est persuasit
ut coleret sed interim mentionem fecit,
Quia sunt dii: qui debeant coli, Adhuc non erat multitu
do hominum pessimorum in quibus seminaretur falla
cia deorum multorum, Namque isti diaboli homines mali
sunt, Nec enim potest aliquod malum seminare in mun
do: nisi per suos ministros quun scis non inuenit locum,
Crescente itaque numero hominum malorum cre. uit
et iustus erroris. et manauit usque ad dies abrahe. quem
dns suscitauit ut tam per eum quam per eius familiam di
notitia in mundo. tamquam lucerna luceret in tenebris;
Uidit itaque quia iustitiam di omnino extinguere non potu
it. aliam adinuentionem excogitauit erroris. ut et si cognos
ceretur,

tamen nullus n̄ audiat praeceptas ipsius ;· Nam dn̄s cuius

prȩceptum nullus obtemper& cum sit dn̄s esse dn̄s non uid&ur.

quia nomen hab& tantummodo non potestatem ,

Q uid ergo introduxit heresem saducȩorum qui dicerent

non esse resurrectionem mortuorum · quae res omnium

propositum faciende iustitiae frangit , Nam omnis rē

aut actu: siue corporali · siue spiritali agendi iustus · spe est fu

turę , Qui enim arat ! arat ut met&at , Qui pugnat ! pugnat

ut uincat , Nam cum sit ita difficile in hoc mundo seruare

iustitiae scitatē · Quis contentus erit aduersus se ipsum coti

die luctamina exercere · nisi ad spem resurrectionis & solu

ta est tota obseruantia pi&atis , Numquid saducei crede

bant coniugia esse post mortem. absit;

Q uomodo enim coniugia credent fieri · cum quando ipsa

resurrectionem negabant ! sed ad defensionem erroris

sui putabant se inuenisse accutissimam rationem hoc

modo apud se dicentes ; Sicut non est possibile ut ea muli

er quȩ fuit septem uirorum sit unius uxor priuata aut

omnium communis · sic non est possibile ut fiat resurrec

tio mortuorum ,

R espondens autem ih̄s ait eis , Erratis nescientes scripturas

neque uirtutem dī , In resurrectione enī neque nubent !

neque uxores ducent · sed sunt sicut angeli in caelo ;

S tulti qui saeculum illum huic sȩculo similem estimabant ,

I n hoc sȩculo quia morimur ideo nascimur · qui nascimur

ideo uxores ducimus ut quod moriendo minuitur ! nascen

do suppleatur , Tolle moriendi necessitatem & nascendi

utilitas superflua inuenitur, Tollenascendi utilitatem.
& nubendi causa soluta est; Nam iste mundus carnis est.
ille autem animarum, Sicut anima in hoc seculo pere
grinata est. ita caro in illa extranea est, In isto mundo.
anima carni subiecta est. Quantum ad passiones huma
nas. in illo autem caro animę unaquęque res in sua pa
tria fortior est & dominatur, Si ergo anima clausa po
tens in hoc seculo infirmo & terreno corporis subdita.
sic subdita est. ut nihil pene spiritaliter sapere aut age
re possit secundum suam naturam. quanto magis cum
in illo seculo caro infirma & uilis dignitate animę. & po
tentia coeperit esse subiecta, Nihil poterit carnale sapere
aut agere secundum suam naturam,

Nam hoc ipsum modicum quod in hoc saeculo in corpore
constituta anima spiritaliter sapit, Nimia potestas
animae hoc sibi uindicat extra ordinem. Quia domina eg
o carnis est in hoc mundo, Quemadmodum diues peregre
profectus. si in hospitio applicuerit pauperis alicuius.
quamuis non potest iubere in domo quod uult. quia hospis
est. tamen magnam sibi fiduciam agendi aliquid uindi
cat quia potens est, Sic & anima peregrina in hoc reg
no carnis ingressa quamuis non omnia spiritaliter age
re potest secundum se quia extranea est in hoc mundo.
tamen aliquid spiritale uindicat & in carne. quia nimium
potens est, & e contrario sicut pauper peregre est. secundo
quia pauper est. sic & caro cum in illud saeculum resuscita
ta migrauerit. nihil omnino poterit sibi carnale defendere,

Primum quia extranea est in sęculo spiritali; secundo quia infirma est carnis naturę, & hęc diximus secundum rationem mortalem, Alioquin in resurrectione mutanda est ipsa carnis naturę, ut nihil carnis habeat in se, nisi forte tantum modo formam; sicut scriptum est;

Seminatur corpus animale; surgit corpus spiritale,

Respondit ihs & ait; Erratis nescientes scripturas neque uirtutem dei, In resurrectione enim neque nubent neque uxores ducent; sed sunt sicut angeli in caelo;

Quare cum de ieiuniis aut de elemosinis ceterisque uirtutibus spiritalibus locutus fuisset, Numquam angelorum similitudinem introduxit, nisi cum dissoluto uiri & mulieris coniugio loquitur dicens; Neque nubent neque uxores ducent. sed sunt sicut angeli in caelo; Quo sicut omnes actus carnales opera sunt animalium Precipue tamen actus libidinis opus est animalium,

Sic & omnis quidem uirtutes spiritales res sunt angelice;

Precipue tamen castitas res est angelica, per hoc enim solum singulariter homines angelis simulantur; & uincitur naturę uirtutibus. Ideo dicit; Neque nubent neque uxores ducent sed sunt sicut angeli in caelo; Sicut enim quando hoc agimus quod animalia habent nobiscum commune; animalia nos esse profitemur; sic quando illud agimus quod est extra naturam carnalem

Naturam carnis egredimur & angelis coequamur;

Sed quia primum quidem & naturale est animalium ut non sint unius masculi uel unius feminę lege contenta;

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Proprium autem & naturale est angelorum omnino se
paratos esse ab usu libidinis. qui unius masculi aut uni
us feminę lege contentus est. media tamen & conditionē
& est homo: Id est neque angelus neque animal;
Angelus quidem non est quia nec est separatur ab usu libi
dinis, Animal autem non: quia unius legis contentus
n̄ est, Qui autem omnino separatur ab usu libidinis: sup
greditur humanam naturam: qui media est. & ad condi
tionem transit angelicam, Sed uideamus nunc: qua
ratione diximus: quod omnis quidem actus carnalis
opus est animalis. Pręcipue tamen libidinosus: & per
omnem actum carnalem: homo animalibus similis inue
nitur, Maxime autem per usum libidinis: quō omnia
quidem carnalium sensuum opus non solum ad malum
proficit. sed etiam ad bonum, Est enim & secundum dm̄
uidere. & audire. & odorari: & gustare. & tangere,
Quotienscumque enim aspicimus multiformes species rerū:
audiuimus uarios sonos uocum: Odoramus diuersas
flagrationes odorum. gustamus innumerabiles suaui
tates gustuum: Palpamus qualitates rerum innu
meras: De operibus potentem tiae dī diiudicamus
ut cognoscamus & colecmus eius modi creationis auctorē,
Ideo si tollimus a nobis usum sensuum illorum propter ma
lum quod fecit ex illis: impeditur & iam bonum quod fieri
sol& per eos: tantummodo sensus ille libidinis semper
in malo est & numquam in bono, Propterea si repellam̄
a nobis libidinis usum: nullum bonum impeditur ex illo;

Nec enim aliquod bonum est quod generetur ex illo. nisi sola natiuitas carnis. quia ipsa generatur ex mala ;

Ideo autem disposita est ut ex corruptione nascatur ;

Quod et ipsa post modicum est corrumpenda. Sic enim non est dignum ut quod est aeternum ex corruptione nascatur. sic non est dignum. ut quod ex corruptione nascatur sit aeternum , Quia caro et sanguis. regnum dei non possidebunt. Neque corruptio incorruptelam possidebit, Item dicit iohannes, Dedit eis potestatem filios dei fieri, Qui non ex carne. neque ex sanguine. neque ex uoluntate uiri. sed ex deo nati sunt.

Item alia ratione. quos secundum istos sensus carnales quos habet caro. habet et e contrario anima spiritaliter. et audit. et odoratur. et gustat. et tangit.

Sicut in multis exposuimus locis, Unde et decachordos cythara dicitur homo, Solus autem libidinis sensus inter animam et carnem non est communis. sed solus carnis proprius et priuatus, Propterea omnis actus carnales qui sunt ex quinque sensibus carnalibus. homo animalibus similis inuenitur, Maxime autem ex usu libidinis quia ad solam pertinet carnis naturam ;

Nescitis scripturam. neque uirtutem dei, Sapienter primum arguit neglegentiam eorum quia non legebant,

Secundo ignorantiam quia non cognoscebant deum. quia ex diligentia lectionum nascitur scientia dei,

Ignorantia autem neglegentiae filia est, Si enim nec omnes qui legunt cognoscunt deum. quomodo cognoscat

quinonlegit. Quodautemdiximus nonomnislegentes
cognoscereueritatemdi. Tuncest, sinolentesinuenire
legant, Quienimlegensdedō uultinuenire dm̄. festin&
uiueredignedō. &ipsaconuersatioeius bonafit. quasila
padislumen anteoculoscordiseius uiamueritatisaperi
ens, Quiautem nonfestinat uiueredignedō. legensnon
dm̄ querit adsalutemsuam. sedscientiamdi adgloriam
uanam; Ideo &sisemperlegat. numquaminuenit,
Sicut necphilosophiinuenerunt quiipsamcausam quaere
bant, Putassacerdotessadduceorum nonlegebantscriptu
ras? sedcognoscerenonpoterant dm̄ ineis. quianolebant
uiueredignedō, Necenimpoterant bonauerbadocere.
quosmala operadocebant, Talisestenimscripturanolen
ti uiueresecundumdm̄; quemadmodum si aliquisagrico
lę nonhabenti uoluntatem pugnandi exponatbellicam
disciplinam, &econtraria uirobellatorinolenticole
reterram agriculturam exponat: sitotadie audiatuerba
expositionisillius. nihilintellegere autconprehendere
potest. quianechab& desiderium disciplinęillius;
Ubicumque enimfuerit desideriumhominis. illicdirigitur
&sensusipsius, Ideo adillud quidemquoddixit;
Nescitis uirtutemdi. hocretulit dicens; Inresurrectione
enim nequenubent. nequeuxores ducent,
Adilludautem quoddicit; Nescitis scripturas. exemplum
protulit dicens; Egosumdsabraham. ds isaac. dsiacob;
Sienim abraham &isaac. &iacob. simorientesperissent
numquam diceret&ur dseorumesse quianonerant;

Diximus supra cum de manu extensa hominis arida tracta-
taremus: quia calom̄niatoribus primum oportet in ma-
liqua questione auctoritatem scripturae proferre: dein-
de rationem exponere. non prius rationem. postea aucto-
ritatem et causae huius tibi tradidimus rationem quia et
ibi sic fecit xp̄s, Hic autem interrogantibus sadduceis et per
ignorantiam aliquid aestimantibus. sic ei prius rationem
exposuit dicens; In resurrectione enim neque nubent
neque uxores ducent: sed sunt sicut angeli in caelo;
Deinde protulit scripturę auctoritatem dicentis;
Ego sum d̄s abraham: et d̄s isaac: et d̄s iacob; ut et non calom̄-
niatoribus prius auctoritatem scripturę proferamus.
postea rationem reddamus, Interrogantibus autem quo-
cumque proposito: prius rationem exponamus. postea
auctoritatem confirmemus: quo calomniatores conuince-
re oportet. interrogatores autem docere;
Quo calomniator et si intellegit rationem consentire ra-
tioni non quiescit, fratribus autem rationem solam expo-
nere sufficiat questionis ex qua positum habent propter
quod et audit ex ratione credunt, Item uide quomodo
infirmior sit iudęorum congressio contra xp̄m;
Prima cum terrore et potestate, In qua potestate facis hęc.
Secunda cum dolo. non enim terrent. sed ad circumueniunt
laudibus. quae congressio et si non minus. periculosior est
priore tamen minus terribilis est,
Contra illam necessaria erat fortitudo animę et constantia
cordis, Contra istam autem. acuta sapientia;

In testio uero loco neque tum terrore neque tum dolo: sed
ex presumptione ignaui, Satisfecerant enim sibi sad
ducei. ita esse sicut putabant. & cum idoneo argumento
aestimauerunt se uincere xp̄m resurrectionem ad
nuntiantem. Quia a duabus praecedentibus facilior ē;
Hominem enim putantem se aliquid scire cum nesciat
facile est uiro scientia conuenire, Contra tales enim ne
cessaria est sola scientia scripturarum,
Haec autem diximus ut per seruos diaboli actusque eorum
hebitudinem ipsius diaboli describamus. quō & omnis
operatio inimici talis est, In primis grauis & insufferi
bilis est impetus eius. Quod si quis forti animo sustenuerit
eum. in secundo inuenit eum infirmiorem. & in tertio
magis infirmiorem; quanto plus repercussus fuerit ma
gis frigescit & deficit, Unde puto in persecutionibus xp̄i
anis. si in primis quando conprehenduntur non denega
uerint territi. nulli poterunt postea uinci doloribus
quia diabolus non tantum habet in se uirtutes quantum
errores ∴ CCXXIIII ∴
Farisei autem audientes quod silentium inposuit sa ducei ihs
con uenerunt in unū, Frequenter iudaei diuersis interro
gationibus xp̄m temptantes. sibi quidem adquesierunt
interitum. nobis autem prouiderunt salutem;
Nam uerba xp̄i illis profecerunt ad confusionem. nobis autem
ad aedificationem. Quo responsis eius uincebantur & non pla
cebantur, Nam malitia frequenter quidem uincitur.
numquam autem placatur, Farisei sunt omnes qui contu

ueritatem contendunt. qui non ueritatem defendere cupi
entes certant; sed subuertere festinantes, Qui enim pro ueri
tate contendunt. cognita ueritate consentit ueritati; qui
autem contra ueritatem non consentit ueritati manifestę;
Quo prius non pro ueritate. sed contra ueritatem certabat;
Audi ergo homo fidelis qui contra hereticum libenter conten
dis. si farisei uicti placati non sunt. et tu certando contra he
reticum potes eum placare cum uiceris;
Si autem farisei uicti quidem sunt. placati autem non sunt,
Quomodo tu poteris eos placare cum uiceris. numquid fortior
Christo es. ut quos ille non placauit tu places; Debuerint qui
dem timere sadduceorum exemplum. ut ne similiter
interrogantes confundantur. sed ardens malitia dum se sa
tiare festinat. non aspicit exitum rei. ut tantummodo alte
ri noceat. nec sibi pacem. nisi neminem ante eos uicisset
forsitan in istantione sperare posse eum uincere a quo nul
lus est uictus; Nunc autem uidentes quomodo quotquot eum
interrogare ausi sunt. omnes uicti recesserunt,
Quid aestimandi sunt isti. numquid fortiores quam ceteri
quiuelut omnibus uincere possint. sed inpudentiores quam
omnes. qui confusis omnibus ante se similiter erubescere
non timuerunt, Conuenerunt in unum et interroga
uit eum unus legis doctor, Conuenerunt ut multitudi
ne uincerent. quem ratione superare non poterant; a ue
ritate nudos se esse professi sunt. qui multitudine se armaue
runt, Dicebant enim apud se; unus loquatur pro omnibus.
et omnes loquamur pro uno, Ut si quidem uicerit omnes uidea

mur uictores, si autem uictus fuerit uel solus uideatur -
confusus , O farisei qui omnia propter homines cogitatis
& facitis . Primum quidem uementes cum uno . uincen
di estis per unum , Tamen pone quia uno uicto homines
non intellegunt . omnes uos esse uictos ,
N umquid conscientiae uestrae non sentiunt se esse confusos .
L eue est enim consolatio . qui in se ipso confusus est quod ab
aliis ignoretur , Magister quod est magnum manda 3
tum in lege , Magistrum uocat . cuius non uult esse discipu
lus , Simplicissimus interrogator . & malignissimus in
sidiator , De magno mandato interrogat . qui nec minimum
obseruat , Ille enim deb& interrogare de maiore iustitia
qui iam minorem conpleuit , Dn̄s autem sic eum re
prehendit ut interrogationis eius fictam conscientiam .
statim primo responso percuter& dicens ,
D iliges dn̄m dm̄ tuum in toto corde tuo , Id est non sicut tu
qui deuotionem ostendis in ore . & fraudem meditaris in cor
de , Magnum autem & minimum mandatum dicimus .
quantum ad dignitatem mandatorum . non quantum ad u
tilitatem . Alioquin utilitas omnium mandatorum una
est . & omnia mandata quasi unum uidentur esse mandatū .
quia ita sibi coherent . ut alterum sine altero esse non possit ,
U t puta si interroge& te aliquis in aedificatione domorum . quae
pars est melior . dicis fundamentum . sed quemadmodum ae
dificatio non potest esse . nisi fuerit fundamentum . ita nec
fundamentum esse potest . nisi aedificatio cuius fundamentū
dicatur , Ergo fundamentum aedificatione dignosius est

non utilius: sic & caput dignosius est quam membra . ta
men nec membra sine capite . nec caput sine membris! sic dig
niores sunt sacerdotes quam populus: Non tamen utiliores
quia nec populus sine sacerdotibus: nec sacerdotes sine popu
lo esse possunt: ita & dignosius est hoc mandatum .
Diligis dnm dm tuum ex toto corde tuo . quam illud . non occides .
non concupisces: Tamen utilitas una est , Nam qui diligit
dnm ille non occidit aut concupiscit , qui autem occidit aut con
cupiscit . non diligit dnm dm suum . . esse autem minor amanda
ta dns manifestat dicens ; Si quis unum ex minimis istis man
datis soluerit & docuerit sic homines: minimus uocabitur
in regno caelorum , Diligis inquit non times quia diligere
maius est quam timere , minoratio enim culture dī
habet timorem : perfectio autem dilectionem , dicente
iohanne , Perfecta dilectio . foras mittit timorem ,
Donec enim homo timet dnm non eum diligit , cum autem
diligere coeperit iam non eum tantummodo timet sed etiam
amplius diligit , Timere enim seruorum est: diligere
autem filiorum , Timor sub necessitate est: dilectio in liber
tate , Qui in timore seruit dō: poenam quidem euadit .
mercedem autem iustitiae non habet quia inuitus fecit
bonum propter timorem , Non uult ergo dī ut timeatur
ab hominibus quasi dns: sed ut diligatur quasi pater . quia ad
optionis spm donauit hominibus , Nam si consideremus
ab initio creati hominis causam: intellegimus quia dī magis
se patrem uoluit esse hominum quam dnm ; ;
Non enim dixit tantummodo faciam hominem: sed faciam

hominem secundum imaginem & similitudinem nrām;
Similare autem filius conuenit ad patres suos non etiam ser
uis ad dominos suos, Quid est diligere dm̄ ex toto corde: ut
cor tuum non sit inclinatum ad nullius rei dilectionem am
plius quam di· nec delecteris quasi speciem mundi amplius
quam di, Non honoribus non in auro uel argento: non
in possessionibus aut uineis: Non in animalibus aut man
cipiis: non in ornamentis aut uestibus. Non in filiis aut
parentibus aut amicis. sed hec omnia existimes tibi esse in
dō. ut pro his omnibus dm̄ ames, Si autem in aliquo horū
amor cordis tui fuerit occupatus. iam ex toto corde non amas
dm̄, Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem:
pro tanta parte minus est ad dm̄; Ecce si uir habeat uxorē
quomodo cognoscitur uxoris plana dilectio: uxor nemi
nem debet sapientiorem putare quam uirum suum; &
si sit alter sapientior. tamen illa sapientiorem esse alterum
intellegere non debet, Uxor neminem fortiorem debet pu
tare quam uirum suum; & si sit alter fortior: tamen illa
intellegere non debet alterum fortiorem;
Uxor neminem formosiorem putare non debet quā uirū suū;
& si sit alter formosior: tamen coram oculis eius alter formo
sior non debet apparere, Perfectum enim odium. & per
fectus amor rerum indicio cognoscitur. ut puta. si perfecte
odias aliquem. qualiacumque fuerint apud illum om̄a
tibi displicent. siue quae dicit: siue quae agit. & si bona sint
tamen tibi mala uidentur; sic & si perfecte aliquem amas quę
cumque sunt apud eum placent tibi. siue quae loquitur. siue
quae agit;

3

& si mala sunt, tamen tibi bona uidentur, Ergo ut uxor si ui
dens aliquem dixerit quam sapiens uir. utinam uir meus
talis esset; Iam amor eius minus habet aliquid de perfec
to amore, si uidens aliquem dixerit quam formosus homo.
utinam uir meus talis esset; Iam amor eius minus habet
aliquid de perfecto amore; et pro quanta parte amplius
aliquid laudauerit in altero uiro quam in suo. tanto dilec
tio eius minor est ad uirum suum; Sic ergo et anima
omnis xpiana. quae sponsa est xpi. Ita debet diligere dnm
ut nihil sit in mundo quod amplius amet quam eum;
Pro quanta autem parte plus aliquid amauerit pro tanta
parte minus amat dnm, Quid est in tota anima diligere dnm?
Id est certissimum animum habere in ueritate. et firmum in
fide esse, Alius est enim amor cordis. et alius amor animae;
Amor cordis quodammodo carnalis est. ut etiam carnaliter
dnm amemus. quod facere non possumus. nisi recesserimus
ab amore mundi aliarum rerum; Sicut enim casta mu
lier quae uirum suum amat. nullum alium amat. si aut
alterum amauerit, iam non amat uirum suum. ita et homo
si dnm amat mundum non amat. Si autem mundum a
mauerit. iam dnm ex corde non amat, Ergo cordis amor
non intellegitur. sed sentitur in corde. quia quodammodo
carnalis est, Amor autem animae non sentitur in corde.
sed intellegitur quia amor animae iudicium est;
Puta quod didicisti unum dnm ex quo omnia et unum dnm per
quem omnia, Si iterum intellectus tuus alicuius doctrinae
seductione percussus. coeperit dubitare de substantia di.

in tota anima non diligis dm̄, Item qui putant incan
tationes aliquid posse. aut auguria aliquid intellegere.
aut diuinationes aliquid nuntiare. ille non in tota anima
diligit dm̄; Qui autem diligit dm̄. qui omne bonum cre
dit apud dm̄: & omne bonum credit esse dm̄: extra dm̄
non credit esse bonum. qui omnem iustitiam & sapienti
am credit esse dm̄: & extra dm̄ neque sapientiam aliquā
credit esse neque iustitiam, Qui credit dm̄ facere. &
sine dō nihil fieri posse: ille tota anima diligit dm̄;
Quid est in tota anima [mente] diligere dm̄? id est ut omnis sensus tui
qui pertinent ad mentem dō uacent, cuius intellectus dō
ministret: cuius sapientia circum dm̄ est: cuius cogita
tio ea quae di sunt tractat. cuius memoria quae bona sunt
recordatur. tota mente diligit dm̄,
Sicut ait apostolus, Psallam spū psallam & mente,
Cuius autem aut intellectus quae sunt di non intellegit:
aut non secundum dm̄ sapit: aut scientia illius uana est &
saecularis: aut recordatio eius non est bona: aut cogitati
o displicens dō: ille non in tota mente diligit dm̄;
Hoc est primum & maximum mandatum. secundum
autem simile est huic; Diliges proximum tuum sicut
teipsum, Uide cur xp̄s non ad interrogata respondere;
Ille enim interrogauit quod est mandatum magnum;
Puta dixit; Diliges dnm̄; si uoluit & alterum mandatū
introducere. debuit minimum dicere non secundum;
Secundum autem ad primum respicit;
Sed inde quid uoluit ostendere. diliges dnm̄. & primum

magnum est. diligis autem proximum magnum
quidem est: primum autem non est; & ideo dixit.
simile non est; Considera ergo misterium. qui est pro
ximus noster xp̄s qui suscipiens carnem nostram fac
tus est proximus nobis. sicut in parabola illa xp̄s osten
dit cum dixiss& farisęis, & quis est meus proximus
Introducit hominem a latronibus uulneratum. & a sacer
dote despectum. a samaritano autem receptum: qui est
ipse xp̄s, Ergo primum mandatum est & magnum dn̄m
patrem diligere: secundum autem & simile filium di di
ligere: Id est cognoscere; Ergo filius dī magnus sic
pater; Quicquid enim pater potest & filius potest;
Pater enim diligit filium: & om̄ia dedit in manu eius: sed
quia om̄ia filius patre dante potest sicut pater.
Ideo pater & magnus d̄s & primus, Filius autem magnus d̄s
quidem non tamen primus sicut ait apostolus;
Expectantes aduentum magni dī & saluatoris ihū xp̄i;
Ut autem simpliciter intellegamus proximum nr̄m omnē
hominem esse fidelem; Qui hominem amat fidelem simi
le est. sicut qui dn̄m amat: quia imago dī est homo;
Sicut rex in imagine sua honoratur uel contempnitur: sic
& d̄s in homine uel diligitur uel oditur,
Non potest hominem odire qui dn̄m amat. Nec potest dn̄m
amare qui hominem odit; Sicut ait iohannes apostolus;
Qui dicit se diligere dn̄m & non diligit fratrem suum mentitur;
Si enim fratrem quem uides non diligis: dn̄m quem non ui
des quomodo potes diligere. Qui honorat regem & contempnit

imaginem eius· Aut quis honorificat imaginem! & aucto
rem contempnit imaginis· Aut ita quo farisei sciebant
quidem quod esset magnum mandatum in lege·
Sed temptantes interrogabant· uolens eis ostendere quia
non sufficiebat eis solius di patris agnitio ad salutem;
Non solum dixit diliges dnm dm tuum in toto corde tuo &
in tota anima tua! sed addidit; diliges proximum tuū
sicut teipsum, Quippe erat alioquin si ad solam interro
gationem eorum respondisset sufficere dicere·
Diliges dnm dm tuum. & non addere & proximum tuum
sicut teipsum. secundum quod & alibi dicit,
Haec est uita aeterna ut cognoscant te solum dm uerum &
quem misisti ihm xpm, Et uide quia non dixit,
Cognosces dnm dm tuum. sed diliges! Quo cognoscere unū dm!
pene proprium est humanae naturae, Diligere autem eū
religiosi cordis & recti; Et quicumque dilexerit dm ex corde·
non est possibile ut non perueniat ad filii eius agnitionem
Id est proximi; Ipsa enim dilectio di quae in eo habetur in
luminans eum praestat ei ducatum· ut post patrem cognos
cat & filium, In his duobus mandatis uniuersa lex pendit
& prophetae, Qui proximum suum diligit. nec occidit.
nec mentitur illi quem diligit. nec falsum testimonium
dicit de eo quem diligit. Nec concupiscit rem illius quem di
ligit. nec mulierem eius inuadit· sicut odium omne malū
suggerit. sic dilectio omne bonum,
Unde ait apostolus, Et fidem quae per caritatem operatur!
Aut ita! quod de patre & de filio omnis prophetarum & legis pro

dicatio existebat; Per quos prophetas agnoscens. quis
proximum suum. hoc est filium dei. ad primum et magnum
mandatum perueniebat ut diligeret dominum deum melius cog
noscens eum per ipsum CCXXV ;

Congregatis autem phariseis interrogauit eos ihs;
Quid uobis uidetur de xpo cuius filius est. Responderunt.
Dauid; Et dixit eis; Quomodo ergo dauid in spu dnm uo
cat eum. si filius eius est. Iudaei existimantes hominem
xpm temptabant; nec enim temptassent eum si eum dei filium
credidissent, Uolens ergo eis xps ostendere qui cognos
cebat fallaciam cordis eorum. et quia non erat homo qui
temptabatur. sed ds quem nemo potest temptare nec dicere
poterat manifeste ueritatem dicere nec tacere;
Dicere enim non poterat ne malorum occasionem blasphe
miae inuenientes iudaei amplius insanirent;
Tacere autem non poterat ueritatem. quia ad hoc uenerat
ut ueritatem nuntiaret, Ideo talem interrogationem eis
proposuit ut eo tacente ipsa interrogatio eius ostenderet
eis qui uocat, Numquid poterat dns eius esse qui ex eo fue
rat nasciturus. Puto autem hanc interrogationem non
solum contra phariseos. sed etiam contra hereticos posuit;
Nam secundum carnem uere filius erat dauid. Dns autem
secundum diuinitatem; Si ergo xps secundum carnem
dicitur xps. aut secundum carnem iustus est. sedere ad pa
trem. sicut heretici putant. aequalitatem mendatium
conponere festinantes. numquam xps dauid filium esse
se denegaret, Nam uobis filius potest esse qui post nos futu

rus est. Dominus autem esse non potest nisi aut qui nobiscum aut
ante nos est. Christus ergo secundum carnem post David est. se
cundum deitatem autem ante David. ergo illum significa
bat dominum suum. illum significabat iubendum sedere qui iam
tunc erat id est unigenitus dei. CCXXVI.

Et nemo poterat respondere ei verbum neque ausus est
quisquam ex illa hora eum amplius interrogare;
Confusio multorum facta fuerat disciplina cunctorum;
Nam et si credimus quod omnia ibi secundum providentiam
dei agebantur et discebantur intellegimus quod non
illis desinentibus interrogare Christus desiit docere. sed quia
Christus desierat eos. iam ulterius ausi esse eum interrogare;
Nam qui mari terminum posuit. ipse audaciae diaboli adver
sarii agentis quando voluerit tunc finem ponit.

CCXXVII.

Tunc Iesus locutus est ad turbas et ad discipulos suos dicens; — Cap. 23.
Super cathedram Moysi sederunt scribae et pharisei;
Omnia ergo quaecumque dixerint vobis servare servate et facite
Secundum facta vero eorum ne faciatis;
Postquam dominus impios sacerdotes superbe irruentes qua
si feras bestias quodam venabulo acutissime respon
sionis prostravit et incorrigibilem condicionem eo
rum ostendit, Nam laici delinquentes facile emen
dantur, Clerici autem si semel evaserint inemenda
biles sunt, Tunc convertit sermonem suum ad aposto
los et ad populum dicens, Super cathedram Moysi
sederunt scribae et pharisei. ut illorum confusio ad istorum

fieret disciplinam , Infructuosum namque est uerbū
in quo sic alter confundatur ut alter non erudiatur ;
Nam & ds non propter malos castigationem super terrā
transmittit . sed propter bonos , Scit enim quia malos
flagella non corrigunt . sed malos castigat ut corrigat bo
nos ; Quia bonitas nisi ammonitas fuerit . per neglegenti
am euanescat ; Sic & xp̄s . numquid non potuit eorum in
terrogationes contēpnere . sed uoluit indignos indigne
docere . ut dignos digne aedificaret ;
Sicut in secularibus in eo quod alter pauperescit . alter di
tatur . & nisi alter discenderit . alter non ascendit ;
Sic & in spiritalibus in eo quod alter confunditur . alius eru
datur , Quid ergo dicit de sacerdotibus super cathedrā
moysi sederunt scribę & pharisęi , Id est multi sacerdo
tes & pauci sacerdotes . multi in nomine . pauci in opere ;
Videte ergo quomodo sedeatis super eam . quia non cathedra facit
sacerdotem . sed sacerdos cathedram , Non locus scificat
ut hominem . sed homo locum , Non omnis sacerdos scs
est . sed omnis scs sacerdos , Qui bene sederit super cathedram .
honorem accepit ab illa ; Qui male sederit iniuriam facit ca
thedrae , Ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen
adquirit non dignitatem ; In iudicio enim sedis . siquidem
bene uixeris & bene docueris . omnium iudex es ,
Si autem bene docueris & male uixeris tuus solius ;
Nam bene uiuendo & bene docendo populum instruis .
Quomodo debeat uiuere , Bene autem docendo & male uiuendo
quomodo te debeat condempnare , Ad populum autem in quid .

Omnia quaecumque dixerint uobis seruare seruate [& facite]; secun
dum facta uero eorum nolite facere, Id est uos qui sede
tis in aecclesia quasi iudices sacerdotum & non auditores;
Aliena discutientes & propria non considerantes;
Iudicate de sacerdotibus sicut uos omnes audistis & non
omnes facitis quod auditis, Sic & sacerdotes omnes docent
sed non omnes faciunt quod docent, Nam in omnibus digni
tas quidem diuersa est; omnium autem natura una est;
Homines enim ab initio creati sunt propter se; postea or
dinati sunt, Propterea ergo natura eorum ipsorum est
ordinatio autem uestra, Si bene uixerint eorum est
lucrum. si bene docuerint uestrum;
Accipite ergo quod urum est & nolite discutere quod alie
num est, Sicut enim sacerdotes etiam infideles docent
propter fideles. melius iudicantes propter bonos etiam
malos fouere. quam propter malos etiam [bonos] malos negle
gere, Sic ergo & uos propter bonos sacerdotes etiam
malos honorate. ne propter malos etiam bonos contem
natis, Melius est enim malis iniusta prestare quam
bonis iusta subtrahere, Frequenter enim & de homine
malo bona doctrina procedit, Ecce enim & uilis terra
praetiosum aurum producit, Numquid propter terram
uilem praetiosum contemnitur; sed aurum elegitur &
terra relinquitur;. sic & uos doctrinam accipite & mo
res relinquite, Nam [illegible] apibus herbę necessaria
non sunt. sed flores herbarum, Flores colligunt sed her
bas relinquunt, sic & uos flores doctrinę colligite & con

uersationem relinquite: ut quasi inutilis herba arescat;
Fidem praedicant: & infideliter agunt, Pacem aliis dant:
& sibi non habent, Ueritatem laudant: & mendacia di
ligunt, Auaritiam castigant: & auaritias exercent;
Quia scire bonum & malum in natura positum est: facere
autem in uoluntate; Ideo bene dicere omnium est:
bene autem facere paucorum est; Legi aliquem sic in
terpr&antem hunc locum quõ in quid super cathedram;
Id est in honore & gradu in quo fuerat moyses. rerum pau
latim adpeius redactu constituti sunt contra meritum
suum. scribę & pharisęi indigne. qui legem proph&an
tem dexpo uenturo praedicabant quidem aliis: ipsi autē
non receperunt praesentem,
Proptē hoc hortabatur populum audire legem quam prę
dicabant & facere: id est credere in xpm. praedicatū
a lege. & non imitari scribas & phariseos incredulos prae
dicantes in lege de xpo. & non credentes in eum,
& reddit causam ut quid praedicabant quidem in lege xpm
uenturum & non credebant in eum: quia omnia opera sua
faciunt ut ab hominibus uideantur, Id est quia uere non
praedicabant xpm uenturum: desiderantes ipsius xpi ad
uentum quem praedicabant. sed proptē hoc solum ut prędi
catores & traditores esse legis ab hominibus uiderentur,;
Similem propositum habent omis qui iustitiam di docent &
non faciunt, Quia non docent uere ipsam iustitiam di
amantes quam docent: Sed propter hoc solum ut docto
res esse iustitiae di ab hominibus uideantur; Nūquā

audistis aliquem de consummatione mundi & de futu
ro xpi iudicio eleganter tractantem scripturas. & si
consideres uitam eius intellegis, Quia sicut latro non
desiderat faciem aspicere iudicis terreni. sic nec ille desi
derat xpi uenire iudicium;

CCXXVIII

Alligant autem onera grauia & inpostabilia & inpo
nunt super humeros hominum. digito autem suo nolunt
mouere ea, Quantum ad pharisaeos quidem & scribas.
de quibus loquitur, Onera grauia & inpostabilia dicit;
Legis mandata maxima. quae dederat eis dns propter r
peccatum uituli adorati. quae scribe & pharisei doce
bant suadentes populo secundum mandata uiuere legis.
& non uenire ad facilem & delectabilem gratiam xpi;
De quibus onerosis mandatis. & dns supradicebat exor
tans populum iudeorum, Venite ad me qui laboratis
& onerati estis & ego uobis requiem dabo,
Et petrus in actibus apostolorum dicit, & uos quid tempta
tis dm & uultis inponere iugum super ceruicem aposto
lorum. quod neque nos. neque patris nri potuimus por
tare & per gratiam xpi credimus salui fieri;
Qui onera legis quibusdam rationibus fabulosis comm
dantes auditoribus. quasi uinculis super humeros cordis
eorum alligabant. ut quasi rationis uinculo constricti.
non reicerent ea a se, Ipsi autem nec ex modica parte
ea implebant, Id est non modicam pleno opere sed
nec modico tactu. hoc est digito, Secundum consequen

tiam autem tales sunt. & iam nunc sacerdotes qui om
nem iustitiam populo mandant. & ipsi nec modicam ser
uant, Uidelic& non ut facientes sint iusti sed ut dicentes
appareant iusti; Tales sunt & qui graue pondus uenien
tibus ad penitentiam ponunt; Quia dicunt & non faci
unt: & sic dum pena penitentiae praesentis fugitur,
C ontemnitur pena peccati futuri: si enim fascem super hu
meros adolescentis quam non potest baiolare posueris,
N ecesse hab& ut aut fascem eiciat. aut sub pondere con
fringatur, Sic & homini cui graue pondus penitentiae
ponis. necesse est ut aut penitentiam reiciat aut suscipi
ens dum sufferre non potest. scandalizatus amplius
pecc&; Deinde & si erramus modicam penitentiam
inponentes. nonne melius est propter misericordiam
dare rationem quam propter crudelitatem;
U bi pater familias largus est dispensator non deb& esse tenax;
S i ds benignus. ut qui sacerdos eius austerus uis apparere.
ser. circa tuam uitam esto austerus. circa aliorum autem
benignus, Audiant te homines parua mandantem & grauia
uia facientem, Talis est autem sacerdos qui sibi indulg&
& alios exig& quemadmodum malus descriptor tributum
ciuitate. qui pauperes ledit. & honorat potentes;

CCXXVIIII.

Omnia autem opera sua faciunt. ut ab hominibus uideantur;
Postquam supradictis sacerdotum & phariseorum & sadduceo
rum contentionibus uexatus est, In suis responsionibus
non est auditus conuertens se sicut diximus docuit tales doc

tores audiendos esse non imitandos, Nunc autem uult
ostendere causam. propter quam non poterant credere
xpo; hoc est quia omnia faciunt ut ab hominibus ui
deantur, Inpossibile est enim ut credat xpo aecclesia
praedicanti qui gloriam hominum concupiscit terrenā;
Sicut ipse alibi dicit, Quomodo potestis credere gloriam
quaerentes abinuicem & gloriam quae a solo dō est
non queritis. In omni re ex ipsa re nascitur quod exterminat
rem. ut puta in ligno ex ipso ligno nascitur uermis qui ex
terminat lignum. ex uestimento nascitur tinea que comme
dit uestimentum; Ex holeribus nascitur uermis qui ho
lera uniuersa corrumpit, sic & in spiritalibus ex ipso pro
posito eorum spiritali accepit occasionem inimicus;
Unde eis & iam texit quia a se ipso nihil agere potest: nisi oc
casionem ex nobis acceperit, Ideo unumquemque homi
nem secundum conditionem & statum quem inuenerit
circa eum sic adgreditur contra eum;
Ut puta inter bellatores nascitur de uirtute contentio. indigna
toris. de ambitione honoris surgit inuidia, Inter diuites
de adquisitione fit zelus. quid dicam inter ipsos temeli
cos qui exercent uana ludibria, De ipsis ludibriis sibim
uicem aduersantur, Ut qui peius deridetur. melior
aestimetur, Ideo & sacerdotes qui posita sunt ad orna
mentum populi aedificationem scitatis. ex ipso minis
terio eorum accepit colorem diabolus. & corrumpit bonū
misterium eorum ut hoc ipsud bonum dum propter ho
mines fit fiat malum, Tolle ergo hoc uitium de clero ut

neuellent hominibus apparere. & sine labore omnia
uitia resecantur; Ex hoc uitio nascitur. ut neuellint in
ter se meliorem habere sicut iudei xp̄m,
Non enim nescientes eum di filium esse occiderunt. sed ha
bere eum talem non sustinentes sicut proph& at de illis
salomon; Uenite circumueniamus iustum quia in
utilis est nobis & inproperat nobis peccata legis. & hoc
nascitur ut clerici peccantes difficile penitentiam a
gant, Erubescit enim aliquando reus uideri qui semp
fuerit iudex; Dilatant enim filacteria sua. & mag
nificant fimbriam uestimentorum suorum ;
Puto quod illorum tunc scribarum & phariseorum exem
plo & nunc multi aliqua nomina hebraica angeloz
confingunt & scrib & alligant quae non intellegentes
linguam hebraicam quasi m& uenda uidentur ;
Si ergo & uana sunt quales illi fuerunt. quo p song illorum
de mundo recesserunt, Non mores de hominibus nr̄is
temporibus exponentes. de illis uidemur exponere ;
Ergo sacerdotes ex eo quod ab hominibus uolunt uideri
iusti. filacteria alligant circa collum. quidam aliquā
partem euangelii scriptam, Dic sacerdos insipiens.
nonne cotidie euangelium in aecclesia legitur & audi
tur ab omnibus. cui ergo in auribus posita euangelia
nihil prosunt. quomodo eum possunt circa collum sus
pensa saluare? Deinde ubi est uirtus euangelii in figu
ris litterarum aut intellectu sensuum?
Si in figuris bene circa collum suspendis. si intellectu

ergo melius in corde posita prosunt quam circa collum
suspensa; Alii autem quisitiores esse ostendere uo
lunt pastem fimbrię. ut capillorum suorum alligant
& suspendunt, O impietas maiorem sc̄itatem in suis
uestimentis ostendere uolentes quasi in corpore xp̄i;
Ut qui corpus eius manducans sanatus non fuerit. fim
brie eius scitate salue&ur; Ut disperans de misericor
dia dī confidat in uestimbrito hominis;
Et quid paulus non dabat sudoria sua & semicentia sua
ut saluarentur infirmi; & iam antequam dī notitia
in hominibus ess&: erat ratio ut per sc̄itatem hominū
dī potentia cognoscer&ur, Nunc autem insania est
nam postquam dī potentiam cognouimus. quid necessa
rium est ut hominum potentiam cognoscamus;
Nam qui necessarium hab& ut dn̄o ostendat per sc̄itatē
suam & hoc facit sine dubio. se festinat ostendere & non
dm̄, Alius autem sic interpr&atur hunc locum.
quia per obseruationes ut quid dierum dilatant
uerba sua quasi filacteria. & extendunt populo ea adsi
duę praedicantes. quasi conseruatoria salutis eorum quę
lia erant de quibus xp̄s dicebat; Sine causa autem colun
me docentes doctrinas & mandata hominum. fimbrias
autem uestimentorum magnificatas dicit super eminen
tias eorundem mandatorum magnificatas;
Quando enim minimas illas & superfluas obseruationes
iustitiarum suarum laudabant quasi eximias & ualde
dō placentes. fimbrias uestimentorum suorū magnifica
bant;

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Amant enim primum recubitum in conuiuiis, et cetera;
Haec si spiritaliter intellegantur aedificant, si uero corpo
raliter non solum non aedificant sed adhuc magis destru
unt, Quomodo pro genere aliquem esse cor delactantem.
Audies laudibilius esse in ultimo loco discumbere;
Discumbet post omnes et non solum iactantiam cordis non
dimittit. sed adhuc aliam iactantiam humilitatis adquirit,
Ut qui uult uideri iustus: etiam humilis uideatur ab aliis,
Quanti sunt enim superbi qui corpore quidem in nouissimo
recumbunt. cordis autem elatione uidentur sibi in cornu
recumbere, et quanti sunt humiles in cornu recumbentes
et conscientia se existimant in ultimo esse;
Uide ergo dominus spiritus est non ad carnem loquitur: sed ad spiritum.
caro enim spiritum non intellegit, dicente apostolo;
Siquis spiritalis est inter uos cognoscat quae scribo uobis. quia
domini mandata sunt, Si ergo spiritus ad spiritum ducit. spiritaliter non
carnaliter dicit, Non enim tantum curat deus ubi corpus
hominis iaceat. sed in qua parte mens conscientiae sit conlo
cata, Ergo quid iubet nos dominus in ultimo loco recumbere:
non solum ut corpore in nouissimo iaceamus: sed etiam anima
ut nouissimos nos esse omnium iudicemus;
Sine causa loco se humiliat qui corde se praefert, Unde non
uituperat eos qui in primo loco recumbunt: sed eos qui amant
primos discubitos. ad uoluntatem uituperationem refe
rens non ad factum; Et salutationes in foro: primas sa
lutationes. Non solum in tempore: sed etiam in uoce,
Non solum in uoce: sed etiam in corpore, Non solum in corpore:

sed etiam in loco; Id est non solum exigunt ut priores illos salutemus: sed etiam cum uoce clamantes;

Haue rabbi — Non solum hoc: sed etiam ut flexis capitibus et in publico ad genua eorum nos incuruemus. Et uocari ab hominibus rabbi; Id est uocari uolunt non esse. nomen adpetunt et officium neglegunt; Quomodo ergo potest esse magister qui discipulum non habet;

Da ergo operam et inuenies fructum. Adquire discipulum et esto magister; CCXXX

Vos autem nolite uocari rabbi. ne quod deo debetur uobis praesumatis, Nolite et alios uocare rabbi. ne diuinum honorem hominibus defferatis. Unus est enim magister uester omnium qui omnes homines naturaliter docet, Si enim homo hominem erudiret: omnes homines discerent qui habent doctores;

Nunc autem quia non homo docet sed deus: multi quidem docentur: pauci autem discunt; Homo enim homini non intellectum praestat docendo: sed a deo praestitum per ammonitionem exercet; Doctrina enim cotis. cotis habet officium sicut cotis non facit ferrum sed acuit: et sicut sine causa sensatus inducitur: maxime uos qui spiritales estis quomodo uocatis uobis terrenum magistrum. numquid carnalis doctrina disciplinam generat spiritalem; Scriptum est enim;

Beatus homo quem tu erudieris domine: et de lege tua docueris eum; Et patrem nolite uocare uobis super terram. qui non estis filii terreni, Ex eo enim caelestem te professus es. ex quo patrem tibi uocasti de caelo dicens, Pater noster

quies in caelis, & ex quo caelestem te esse professus es patrem
uocando dm̄; Turpe est ut iterum te profitearis terrenū
patrem tibi uocando super terram; Ecce enim in arbore
quamuis ramum producat. tamen omnium ramorum
una dicitur radix. sic & in mundo quamuis homo hominem
generet. tamen unus est pater qui omnes creauit;
Nam & nos filii frs sumus patrum nostrorum. quia non ab ip
sis nati sumus sed per ipsos; Id est non initium uitae ex
eis habemus. sed transitum uitae per eos accipimus;

CCXXXI.

Qui autem exaltauerit se humiliabitur & qui se humiliaue
rit exaltabitur, In conuiuio enim hoc nuptiali. id est
in hoc uocatione di̅; Primos discubitos sibi defendebant
iudei. humilitate autem facti sunt post gentes nouissimi.
& gentes quia contra meritum suum se uocatos intellegebant
facti sunt ante iudeos. quia illi quidem erant in tempore
primi, Isti quidem indignati. quia non prima uocatio
est consideranda. sed dignior, Illi autem ad prandium
mediocre inuitati sunt, Isti autem ad cenam magnam illo
rum inuitatores prophetę fuerunt; Istarum autem ipse
filius qui erat causa conuiuii. Istorum dilectio apud dm̄
ex patribus erat. istarum autem ex fide ipsarum;
Ideo alibi tangens iudeos dicebat, Tu autem cum uocatus
fueris ad nuptias. id est ad nuptias xp̄i; noli recumbere
in loco priori;

CCXXXII

Vae uobis scribe & pharisei hipocrite. quia comeditis domos
uiduarum, Sexus mulierum incautus & mollis est. In 3
cautus quidem quia non omnia quae uidet aut audit cum sa
pientia & ratione considerat, Mollis autem quia facile
flectitur uel de malo ad bonum uel de bono ad malum;
Uirilis autem sexus cautior est & durior,
Cautior quidem quia omnia quae uidet discutit rationi,
Durior autem quia de malo facile inclinatur ad bonum. uel de
bono facile reuocatur ad malum. dum sequitur rationem;
Ideo ergo durior quia rationabilior, Haec autem premisi
mus ut ostendamus mulieres incautas, Propterea in r
postores sci circa mulieres facile se constringunt;
Quia nec intellegere imposturas eorum facile possunt muli
eres cum sint incaute; & ad dilectionem eorum relegio
nis gratia facile inclinantur cum sint molles corde ma
xime tamen permanent in uiduis mulieribus propter
duas causas, Primum quia uirata mulier nec facile deci
pitur. habens consiliatorem uirum,
Deinde nec facile de facultatibus suis aliquid eis dat; Cum sit in
potestate uiri. uiduae autem & facile decipiuntur. non haben
tes consiliatorem uirum. & facile de rebus suis talibus prestant.
cum sint nullius potestati subiecte, Propterea ergo dominus
iudaicos sacerdotes confundit. xpianos monet ut non cum
uiduis mulieribus amplius permanerent, quam cum ea& eyr
quia & si uoluntas permanendi mala non fuerit, tamen
suspitio est mala, Uae uobis qui deuoratis domos ui
duarum occasione longa orantes. quia uartiam uestram

religionis colore depingitis, & quasi diabolo xpi arma
prestatis ut ametur iniquitas dum pietas gestimetur;
Qui longis orationibus quasi magnis retibus uiduarum
facultates piscatis, Primum quidem pro eo quod estis
iniqui, Alterum pro eo quod figmentum adsumitis sci
tatis; ✕ CCXXXIII ✕ ✕
Vae uobis scribe & pharisei hipocrite quia clauditis reg
num caelorum, Uult enim dns ostendere sacerdotes
iudeorum. Omnia auaritiae causa facere qui per scrip
turas quidem xpi cognoscebant aduentum;
Considerabant autem quod si xps creditus fuiss& consu
&udo sacrificiorum offerendorum fuerat extinguenda;
& sacrificium iustitiae ualiturum sicut de utroque proph&a
testatur dicens, Adferte dno gloriam & honorem. tollite
hostias & introite in atria eius, Ideo peruersa interpr&a
tione ante conspectum populi claudebant ianuam legis &
proph&arum quide aduentu xpi manifestissime erant
loquuti; Ut a fide xpi homines separarent timentes ne
forte credito xpo. ipsi sacrificiorum oblationibus frauda
rentur, Magis enim cupiebant ut lege manente in usu
essent sacrificia quibus ipsi ditabantur non dr. quam lege
cessante sacrificia iustitiae uenire in usum quibus dr de
lectabatur & homines iustificabantur,
Regnum enim caelorum dicuntur scriptu re. quia in illis
insertum est regnum celo rum,
✝ Ianua earum intellec tus earum. Aut regnum est beati
tudo caelestis, Ianua autem eius scriptura per quam intro

itur in eam, Clauicularii autem sunt sacerdotes qui
bus creditum est uerbum docendi. & interpr&andi
scripturas, Clauis autem uerbum est scientiae scrip
turarum per quam aperitur hominibus ianua
ueritatis, Adapertio autem est interpr&atio ueri;
Uide quia non dixit, Uae uobis qui non aperitis regnū
caelorum. sed quia clauditis; Ergo non sunt scripturę
clausę sed obscurę quidem ut cum labore inueniantur
Propterea dicit p&rus in epistola sua de scripturarum ob
scuritate. quia non sicut uoluit homo loquutus est sps.
sed sicut uoluit sps ita loquutus est homo ;
Ratio autem obscuritatis multiplex est. tamen satis fac
tionis causas dicamus duas; Primum quia ds uoluit a
lios esse doctores. alios discipulos, Si autem omnes
omnia scirent. doctor necessarius non erit,
& ideo ess& rerum ordo confusus. Nā ad eos quidem
quos uoluit esse doctores, Sicut dr per esaiam,
Loquimini, loquimini sacerdotes in cordibus populi.
Ad eos autem quos uoluit discendo cognoscere misteria
ueritatis, Sic dicit in cantico; Interroga patrem tuum
& dic& tibi. presbiteros tuos & adnuntiabunt tibi;
& sicut sacerdotes nisi omnem ueritatem manifestauerint
in populo. dabunt rationem in die iudicii,
Sicut dicit dns ad hiezechiel, Ecce speculatorem te posui
domui israhel, Si non dixeris impio ut a uiis suis pra
uis discedat. ipse quidem in suis peccatis morietur.
Animam autem eius de manu tua requiram; Sicut & popu
lus

asacerdotibus nisi dedicerit & cognouerit ueritatem
dabit rationem in die iudicii; Sic enim dicit sapientia
ad populum, Extendebam sermones meos & non audie
batis, Ideo & ego uestram perditionem ridebo;
Sicut enim pater familias cellarium aut uestiarium suum
non hab& expositum cunctis. sed alios quidem hab& in domo
qui dant. alios autem qui accipiunt. sic & in domo dei,
Alii sunt qui docent. alii qui discunt; Deinde obscurata est no
titia ueritatis. ne non tam utilis inueniatur quam contemptibilis, Contemptibilis est si ab illis intellegatur: a quibus nec
amatur nec custoditur, Non ergo abscondita est in scriptu
ris ueritas sed obscura. non ut inueniant qui querunt
eam. sed ut non uideant eam qui querere eam noluit.
Ut ad illorum quidem gloriam pertineant qui in
inueniunt eam; Quia desiderauerunt eam & quę
sierunt & [illegible] inuenerunt, Ad illorum autem con
depnationem qui a non inuenerunt eam. quia nec desi
derauerunt eam nec quesierunt nec inuenerunt. Nec po
test eis esse excusatio condempnationis ignorantia ueritatis qui
bus fuit in[illegible]ueniendi facultas si fuiss& quaerendi uoluntas;
Nam & si ueritas salus & uita est cognoscentium se magis de
b&ur quęri quam querere, Quomodo claudebant scrip
turas sacerdotes aliud pro alio interpr&antes,
Ut puta dicit esaias; Ipse dominus ueni& & saluabit nos,
Tunc aperiantur oculi cęcorum & aures surdorum. & lin
gua mutorum dissesta erit, Haec signa erant aduentus
Christi. quando ergo dominus mutum sanauit & surdum,

Iudei peruersa adinuentionem dicebant, hic non eicit demonia: nisi in beel zebub principem demoniorum. ut auerterent populum a fide ipsius. Aut certe claudebant ianuam ueritatis quando posuerunt decretum. ut si quis eum diceret filium dei fieret extra sinagogam. Sicut et modo heretici sacerdotes claudunt ianuam ueritatis;

Sicut enim quos si manifesta fuerit ueritas ecclesia non est, et ipsi de sacerdotali dignitate ad humilitatem ueniunt popularem, Ideo quando legunt in populo suo tale aliquid,

Qui me misit maior me est. et peruersa interpretatione cludunt ianuam ueritatis dicentes. secundum dispensationem carnis dicitur minor. et nec ipsi intrent in ueritatem scripturarum propter auaritiam. Quid ergo ignorantis populus excusabilis erit? absit,

Si enim uestimenta empturus giras unum negotiatorem et alterum. et ubi meliores uestes inueneris et pretio uiliore illic conparas, et non oportet populum circuire omnes doctores et inquirere ubi sincera ueritas uenundatur;

et ubi corrupta non omnium confessiones cognoscere et ueriorem elegere non est uestrum, Dicit enim apostolus;

Omnia probate quod bonum est tenete,

Aut si propter utilitatem aliquam uel necessitatem mundialem proficisci uolueris ad aliquem locum cuius uiam ignoras. numquid propter ignorantiam uiae discedis a profectione proposita. non. sed experiris nunc illam et quos interroges quaeris! et cum inueneris rogas promittas, et siue lis scripturarum ingredi ueritatem!

non p&eres orationibus; non quęres in scripturis; non
pulsares bonis operibus; non interrogares sacerdotes;
Nunc istos nunc illos qui ueri sunt clauicularii scripturarū
qui falsi; sed ista non fiunt. quia uerbum dī non creditur.
quia nec p̄missio beatitudinis eius desideratur. nec iudicium
comminationes eius tim&ur; Uae uobis scribę & phari
sei hypocritę qui circuitis mare & aridam ut faciatis u
num prosilitum. & cum fuerit factus facitis eum filium
gehennę duplo quam uos estis; Judaei enim ubicumque
uidebant gentiles proposita questione de ueritate unius
dī. & de uanitate idolorum facile disputantes uincebant,
Nec enim labior est contra uanitatem idolorum proma
nifestam unius dī dicere ueritatem, Cum ille qui dicit
magis adiub&ur ab ea quam adiub& eam. tamen cor
rigebant eum fortę. sed non propt̄ gloriam dī. ut addi
tis cultoribus honor&ur, Neque propter misericor
diam uolentes eum saluare quem docebant. sed aut propt̄
auaritiam ut additis in sinagoga iudeis sacrificiorum ad
der&ur oblatio, Aut propt̄ uanam gloriam. ut hoc ip
sum uideantur gentilem potuisse corrigere. sicut &
nunc faciunt her&ici sacerdotes. aut promissionibus cor
rumpunt. aut ministrent propt̄ gloriam dī;
Neque de ignorantia hominum dolentes. sed ut propter a
uaritiam aut gloriam uanam ut uideantur aliquos
potuisse corrigere, Alioquin qui propt̄ dm̄ aliquem
uult corrigere. aut qui propter uanitatem ex ipsis actib;
docentibus ostenditur, Qui enim ipse in scitate conuersat̄

cognosce , Quo errantem propter dm̄ corrigere uult.
Si autem ipse in malis uersatur · quomodo alterum prop
ter dm̄ corrigere uellit ad bonum · numquid magis mi
sericors potest aliquis alteri esse quam sibi · Aut qui se ip
sum mergit in gurgitem peccatorum · quomodo alterū
uellit de peccatis eripere ; Facitis eum filium gehennę
duplo quam uos estis, & qui forte sub cultura idolorum
constitutus uel propter alios homines iustitiam serua
bat factus sub dō , Malorum magistrorum prouocatus
exemplo fit peior magistris · & sic impietas discipulorū
imputatur magistris, Aut sic omnis gentalis in simplo
est filius gehenne · quia idolorum est cultor idem iu
dei in simplo erant filii gehennę quia non credebant
xpm̄ , Quicumque ergo ex gentibus adiungebatur
iudeis non iustificabatur · nec enim iustificatur a
liquis per fidem xpi · maxime post aduentum ipsius
sed adhuc instruebatur exemplo scribarum & pharise
orum discere a xpo & blasphemare eum quem ad
modum & illi & sic fiebat duplo filius gehennę ;
Primum quia idolorum fuerat cultor. Deinde quia
factus fuerat blasphemator xpi & in fector sicut &
nunc qui transit ad hereses duplo fit filius gehennę ;
Primum quidem quia ueritatem quam tenebat reliquid;
Deinde quia factus est aduersarius ueritatis ;
Qui enim in erroribus natus est & in erroribus est filius
gehennę , qui autem natus in ueritate propter aliquā
causam mundialem ad perfidiam migrat duplo fit

filius gehennę, Vae uobis duces caeci qui dicitis quicū
que iurauerit per templum nihil est, Quicumque iu
rauerit per aurum templi debet, Templum est uel
altare ad gloriam dī pertinet et ad hominum spiritali
um salutem, Aurum autem quod in templo est uel do
num quod est super altare ad gloriam quidem dī perti
nent. et ipsa tamen aurum uel domum magis ad delecta
tionem hominum et ad utilitatem sacerdotum offertur
super altare, Iudaei ergo aurum quod ipsi dilectabantur
et dona quibus ipsi pascebantur sanctiora dicebant esse
quā ipsum templum et altare. Ut homines promptiores
fierent ad offerenda dona quam ad preces fundendas in tē
plo; aut iustitias faciendas, Multa enim et nunc xpiani
sic insipienter intellegunt, Ecce enim si aliqua fuerit.
causa modicum uidetur facere qui iurat per dm̄;
Qui autem iurat per euangelium maius aliquid fecisse
uidetur. quibus similiter dicendum est his. Stulti;
Scripturae propter dm̄ scā sunt. non dš propter scripturas,
Maior est ergo dš qui scificat euangelium quam euangeliū
quod scificatur a dō; ꝁ ꝁ ꝁ

Vae uobis scribę et pha ꝁ CC XXXIIII ꝁ
risei qui decimatis mentam et anetum et ciminum et re
liquistis quae grauiora sunt legis Iudicium et misericor
diam et fidem, quō scribarum et phariseorum ad quos lo
quebatur; Quidam erant sacerdotes quidam autem po
pulares. non est incongruum ut duplicem huius loci fa
ciamus tradictionem. Ut una quidem pertineat ad po

pulares qui decimas dant, Alteri autem ad sacerdotes
qui decimas accipiunt; & enim ipse sermo dubius est
quem dicit. Uae uobis qui decimatis, Nam & qui acci
pit decimas recte decimare dicitur. & qui dat;
Scribae ergo & pharisei minimorum holerum decimas
dabant. ut per hoc uidentes eos dicerent omnes;
Putas quomodo omnium rerum suarum decimas offer
re non praetermittunt. ut etiam contemptibilium ho
lerum decimas dare non neglegant, Putas quomodo
secundum omnia dī praecepta uita eorum est consum
mata. ut ne in modicis his neglegere adquiescant quod
non erat uerum, Nam minimorum quidem rerum
decimas offerebant ostendenda relegionis gratia;
In iudiciis autem erant iniusti. In fratribus sine mise
ricordia. in dm̄ semper increduli,
Quas simulationes eorum arguens dicit dn̄s. & adiungit;
Ypochritae liquantes culicem. camelum autem glut
tientes; Quo amodicas quidem delicias se abstinebant qui
fieri solent ex decimis non oblatis, magna autem mala
alacriter committebant. qualia sunt iniustum iudiciū
iudicare. In proximos suos odia exercere. in dm̄ incre
dulas esse, In causam autem scribarum & fariseorum illo
rum cadunt multi, & nunc qui uidentur quidem eccle
siam honorare. pauperes consolare In iudicio autem
sedentes. aut secundum personarum acceptionē iudicant.
aut secundum differentiam munerum inter seipsos.
lites cotidianas exercent odia sine fine preponentes

semper auaritiam caritati. In fide autem semper infir
mi sunt, inter xpianos & hereticos, Nullam differentiā
arbitrentur. Sicut & meretrix mulier adulterū id
ipsum putat & uirum, & ipsi ergo hipocritę sunt & culi
cem liquant modicum repellentes peccatum & camelū
gluttiunt maxima & pessima committentes;
Nunc ueniamus ad sacerdotes. Scimus quia seruare iusti
tiam & facere misericordiam, & habere fidem propter
suam gloriam ds̄ mandauit; Decimas autem offerre propt̄
utilitatem sacerdotum. Ut sacerdotes quidem populo
in spiritalibus obsequantur. Populi aūt in carnalibus sacer
dotibus subministrent, sacerdotes ergo auaritia pleni;
Si quis de populo decimas non obtulisset ita eum corripie
bant quasi magnum crimen fecisset. Quia decimam alicu
ius rei uel minime non obtulissent, Si quis autem in
populo aut peccabat aut alterum ledebat. aut aliquid
tale faciebat. nemo curabat corripere eum quasi nullā
culpam fecisset quī in dm̄ peccabat. & de suo lucro sollici
te agebant. De gloria autem dī & salute hominum ne
glegebant, Ideo dicit eis; Uae uobis qui decimas etiam
rerum minutarum exigitis a populo; non autem mon&is;
Sic enī & modo fit; Ecce enim eps̄ si debitum honoris non
acceperit a presbitero. aut presbiter si non acceperit a di
acono. aut diaconus a lectore. irascitur & turbatur;
Si autem uiderit aut eps̄ presbiterum aut presbiter diaco
num circa obsequium ęcclesiae non permanentem aut
alias peccantem in dm̄; neque irascitur ei. neque curat;

Quia omnes de suo quidem honore sollicita sunt. De honore
autem dei nullus. & positiones quisque suas secundum dignita
tem suam uigilanter aspiciunt & defendunt / & secundum
dignitatem suam curam inpendere circa obsequium eccle
siae non addunt, Si populus decimas non obtulerit. mur
murant omnes; & si peccantem populum uiderit. nemo
murmorat contra eos, Quam conpendiose in tribus his
conplexus est. & conditiones hominum & quae necessaria
sunt ad salutem, Omnes enim homines aut iudices sunt
siue spiritales siue mundiales aut sub iudicibus sunt.
& omnibus generaliter hominibus. tam iudicibus quam
his qui iudicantur. Duo haec necessaria sunt ad salutem
fides uera. & opera bona, Dicens ergo iudicium. tetigit
eos qui iudicant. siue mundiales iudices qui p(rae)sunt mun
do. siue spiritales qui president ecclesiis. ut iustum iu
dicium iudicent, Haec est enim eorum prima iustitia.
& si uere aut iudices mundiales loquuntur iustitiam.
aut iudices spiritales. si uere alloquuntur iustitiam in ec
clesia per hoc ostenditur. si iustum iudicium iudicaue
rint; Dicente propheta; Si uere utique iustitiam lo
quimini iusta iudicate filii hominum;

Si autem non iudicauerint iustum iudicium. non in ueritate
loquuntur iustitiam. sed in labiis tantum; dicens autem
fidem. ammonet omnes in fide uera dei;

Dicens uero misericordiam. conuersationem bonam omnibus
predicauit, Nam siue abstinentia a malis. siue opus bonarum
rerum misericordiam conseruant, Nam et in non facere

homini quae pati non uult. & facere quae fieri sibi uult utrumque misericordia est ;

CCXXXV

Duces caeci liquantes culicem camelum autem glutientes ;

Omnes ergo sacerdotes qui propter non oblatas populi decimas curant & docent populum & corripiunt. & alia peiora eorum peccata uidentes tacent ; Ipsi sunt qui docent populum gluttire ; Id est a modico quidem peccato se abstinere. maiora autem committere, Uae uobis scribe & pharisei ypocritae qui emundatis quod foris est calicis & paropsidis, quo in specie calicis & parapsidis homines dicat, manifestum est ex eo quod addit ; Abintus autem plene estis rapina & iniquitate, Iudei enim quotienscumque ingressuri erant in templum aut sacrificia oblaturi. aut per dies festos & seipsos & uestimenta sua & utensilia lauabant. & a peccatis nemo se ipsum purgabat cum deus corporis neque munditiam laudet. neque sordes condempnet,

Pone tamen quia deus odit sordes corporum. & rerum & uasorum,

Si ergo rerum sordes odit. actiuis aut non uiuis necesse est ut ipso usu sordidentur ; Quanto magis deus sordes conscientiae horret. quam si uolumus semper mundam seruamus,

Non ergo uasa lauanda sunt aquis. sed conscientia precibus,

Farisee caece munda prius quod intus est calicis & parapsidis. ut faciat id quod foris est mundum, Non ergo sensibilis caecitas abintus mundatus a foris. & si mundatus non fuerit sordidatur, & si numquam tetigerit aquam mundus est ante deum, Si autem peccauerit & si toto pelago & cunctis fluminibus

se lauerit · sordidus & niger est ante dn̄m ;

CCXXXVI ·

Vae uobis scribę quia similes estis sepulcris dealbatis ;
Merito iustorum corpora templa dicuntur · Quia ani
ma in corpore iusti dominatur & regnat · quasi dn̄s in tēplo ,
Uel certe quia ipse dn̄s in corporibus habitat iustis ,
Corpora autem peccatorum sepulchra dicuntur mortuorū ·
quia anima mortua est in corpore peccatoris ;
Nec enim uiuens putanda est · quia nihil uiuum aut spiri
tale agit in corpore ; Uel quia mors ipsa in corporibus
habitat peccatorum , Sicut ergo sepulchrum quamdiu
quidem clausum est pulcrum uidetur a foris · si uero fue
rit apertum horribile est ; sic & simulatores bonorum quā
diu quidem non cognoscuntur laudabiles sunt ;
Cum autem cogniti fuerint inueniuntur abhominabiles ·
Dic ypochrita si bonum est esse malum · ut quid nobis appa
rere non uis quod es ; Si autem melius est bonum esse ·
ut quid non uis esse quod uis apparere ; Turpius est esse qđ
turpius est uideri ; Quod autem formonsum est apparere ·
formonsius est esse , Ergo aut esto quod appares aut appa
rere quod es , Quia manifestum malum a sapientibus non
facile reprehenditur · dum insania aestimatur ;

CCXXXVII

Vae uobis scribę & pharisei ypochritę · qui aedificatis sepulchra
prophetarum & ornatis monumenta iustorum ;
Omne bonum quod fit propter dn̄m in omnibus rebus aequalit̄
obseruatur , Ubi autem non omnibus rebus ęqualiter obser
uatur bonū ·

illud propter homines fit / Sicut res ipsa presens de
monstrat ; Ecce enim qui mastriria aedificant ! eccle
sias ornant . bonum opus facere uidentur ,
Sed & si quidem & aliam iustitiam di custodiunt · si de bonis
eorum pauperes gaudent · si aliorum bona per uiolen
tiam non faciunt sua · scito quia ad gloriam di aedificant ;
Si autem alias iustitias di non seruant · si de bonis eorum
pauperes numquam gaudent · si aliorum bona faciunt sua /
Aut per uiolentiam · aut p fraudem ; Quis tam insensatus ē ·
ut non intellegat quia non ad gloriam di faciunt aedifi
cia illa / sed propter aestimationem humanam ! & iuste
aedificant mastriria ; Ubi pauperes uiolentiam passi
ab eis interpellent contra eos ., Non enim gaudent mastri
res quando ex illis pecuniis honorantur ! In quibus paupe
res plorant ; qualis est illa iustitia numerare mortuos /
& spoliare uiuentes ! de sanguine miserorum tollere &
dō offerre ! illud non est dō offerre · sed uelle uiolentiae suae
socium facere dnm , Ut si obligatam sibi pecuniam de peccato
libenter accipere & consentiat in peccato ;
Uis domum di aedificare da fidelibus pauperibus unde uiuant ·
& aedificasti rationabilem domum di , In aedificiis enim
homines habitant · ds autem in hominibus scis ,
Quales ergo illi sunt qui homines spoliant & aedificia mastri
rum faciunt ; habitationes hominum conponunt ! & habi
tationes di disturbant , An ergo ex antiquis temporibus
mos iste in hominibus habebatur , Dicebant enim apud se ;
Si bene fecerimus pauperibus · quis illud uidet ! & si uiderint

nonmulti uident . & si multi uiderint . pro tempo
re uident , Transit enim tempus . & transit cum
tempore benefacti memoria , Nonne ergo me
lius aedificia faciamus quae omnes aspiciunt .
Non solum in hoc tempore . sed etiam in posterum ,
Nam quamdiu aedificium pestin& . tamdiu aedifican
tis memoria nominatur ; O insipiens homo
quid tibi prodest post mortem ista memoria . si ubi est
extorqueris . & ubi non est laudaris ;
Ergo dum iudaeos castigat dn̄s . xpianos doc& ,
Quos si iuxta alia bona aedificia sancta fuerint . homo ad
detrimentum est nobis . Si autem sine aliis bonis o
peribus . passio est gloriae saecularis ;
Uae uobis scribae & pharisei hipochritae quia aedificatis
& ornatis monumenta iustorum .. qui considerat
consequentiam . Tunc phariseorum hipochrisin
& modo intelleg& . quia haec non solum illis dixit pha
riseis . sed & omnibus post modum nascituris ;
Nam si ad illos solos dixiss& . haec dicta fuissent tantum
etiam scripta . nunc autem & dicta sunt & scripta sunt ,
dicta fidelic& propter illos . scripta autem propter istos ,
Nam & si patres iudaeorum mortui sunt . tamen filii eo
rum uiuunt . qui prophetas quidem & martyres colunt .
Filios autem prophetarum & martyrum persequuntur ,
Mortuorum sanctorum cultores . & uiuorum persequutores ,
Si non trinitatem eiusdem substantiae confitentes mar
tyres passi sunt . quare eos quasi sanctos colunt . qui unum

ingenitum & unũ unigenitum & unum spm̃ crediderunt;

Si autem martyres colunt qui uerã confessi sunt fidem. Quare persecuntur eos qui fidem prophetarum & martyrum confitentur;

Pharisei ergo heretici sunt. quia de uera fide praecisi sunt, Pharisei enim praecisi intelleguntur,

Ipsi sunt qui martyria aedificant prophetarum & martyrum nomina eorum colunt. & praecepta blasphemant, Memoriam honorant. & fidem condemnant; & dicitis, Si fuissemus in diebus patrum nr̃orum non fuissemus socii eorum in sanguine prophetarum; Semp̃ iudei praeteritorum scõrum cultores fuerunt & praesentium contemtores, magis aũt & persecutores inimici uiuentium. & amici mortuorũ.

Non enim sustinentes increpationes prophetarum suorum persequebantur eos & occidebant, nam uolentibus male uiuere. semper contraria uidetur ẽẽ correptio, dicente salomone, Argue sapientẽ & amabit te, Insipientem & adiciet odisse,

Postea autem nascentes filii intellegentes culpas patrum suorum & ideo quasi demonstrare innocentiam prophetarum dolentes aedificabant monumenta eorũ; & ipsi tamen similiter persequebantur. & interficiebant suos prophetas increpantes esse peccata, quia alter alterius culpam cito intellegit suam autem difficile. quia homo in causa alterius tranquillum cor habet. in sua autem turbatum, Perturbatio autem cordis

non permittit hominem considerare quod bonū
est. Si ergo per singulas generationes iudaei cole
bant illos quasi sc̄os. Quos patres eorum quasi ma
los occiderant. Hoc autem fiebat non ut unaquaeque
generatio suam innocentiam ostenderet. sed ut inui
cem se domestico filiorum iudicio condemnarent.
Quis enim potest aestimare innocentes quia filius suus
quasi rei damnantur. Sic et iudaei qui fuerunt in tē
pore xp̄i. prophetas quidem colebant. et dn̄m perseque
bantur. Seruos honorabant. et dn̄m condemnabant;
Nam eandem consuetudinem omnium malorum homi
num xp̄s exponit. Nam iudaei corripiuntur. sed pe
ne in omnibus hominibus malum hoc inuenitur.
Ut alios quidem culpent errantes. et ipsi in eosdem cur
rant errores. Ecce si tu audias aliquem de antiquis
episcopis quia ille nescio qui sic peccantem populum
libere increpabat. sic personas diuitum non aspicie
bat. sed unicuique uera dicebat. statim conlaudans
eum. et beatificas. et dicis. Quia talis debet in populo
esse doctor. et si audias quia aliquis exiit increpans
et fecit illi iniuriam. uituperans dicis. Quare illum
non sustinuit increpantem. ego si essem et me aliquis
pro mea culpa corriperet. non solum non irascerer.
sed magis gauderem. Sicut autem familia sine flagel
lo non regitur. sic et populus sine increpationibus non
gubernatur; Et ecce si quis de istis doctoribus uoluit
te increpare propter tuum peccatum. et dicere tibi

quod uerum est. statim irasceris & blasphemas,
sic & iudaei suos quidem prophetas non sustinebant;
Antiquos autem quasi sanctos colebant, Non ergo ille est bo
nus qui malum reprehendere potest & bonum laudare
sed qui reprehensus in malo bono animo suscepit repre
hensionem, & in alterius causas facile possumus omnes
iusti iudices esse, Ille autem uere est bonus & iustus &
sapiens qui sibi ipse iudex fieri potest, Cum audieris aliquem
beatificantem antiquos doctores. proba illum qualis est
circa suos doctores, Si enim illos sustinet & honorat cum qui
bus uiuit sine dubio & illos honoraturus fuerat si cum
illis uixisset; Si autem suos contemnit uere & illos con
tempturus fuerat. si cum illis uixisset,
Non omnis correptio similis est ceteris temptationibus,
Sicut omnis ergo temptatio fideles quidem aedificat magis.
infideles autem amplius destruit. Sic & omnis incre
patio disciplinae. religiosum hominem & timentem
meliorem facit. Inreligiosum autem & malum
conturbat. & ad deterius ire conpellit,
Sicut ergo uas figuli igne probatur. sic bonum cor in cre
patione cognoscitur; & dicitis, Si in diebus patrum
nostrorum fuissemus non essemus socii eorum in sanguine
prophetarum; Non quia iudaei specialiter aut omni
no talia loquebantur. sed quia talia cogitabant &
faciebant. cogitationibus suis haec loquebantur & factis;
Quando enim colebant filii quos patres occiderant.
Condempnare uidebantur homicidia patrum suorum & se

ab eorum consortio separare; Sic et heretici quando
colent prophetas et apostolos et martyres qui a patri
bus eorum id est iudaeis uel a gentilibus persecutionem
passi sunt et occisi. Condempnare uidentur acta pa
trum suorum. id est iudaeorum atque gentilium. et di
cere, Quia si fuissemus in diebus illorum. non fuis
semus socii eorum in sanguine prophetarum et martyr
rum, Itaque testimonium redditis uobis. quia filii
estis eorum qui occiderunt prophetas; Naturae re
gulam dicit. Quia non potest fieri ut de bonis paren
tibus mali nascantur, Aut de malis boni. Sed qua
les fuerint patres. tales erunt et nati; Quia sicut arbor
in fructu cognoscitur. et fructus per arborem demon
stratur. sic parentes cognoscuntur in filiis. et filii per
parentes, Nonne hoc ante xpm per prophetam praedixit;
Quod deus in generatione iusta est; Item generatio rec
torum benedicetur; Ergo testimonia de filiis moris
parentum, Quod si pater fuerit bonus et mater mala
aut mater fuerit bona. aut pater malus. interdum
filii patrem secuntur, Interdum matrem. inter
dum omnes patrem. interdum omnes matrem. tamen
frequentius est ut nati patrem sequantur,
Si autem ambo fuerint aequales aliquando fit ut de bo
nis paren tibus mali exeant filii. aut de malis boni.
sed raro; Ecce enim regula est humanae naturae
ut omnis homo nascatur duos oculos habens et quinos
digitos, Aliquando tamen ut manifestentur opera
dei;

Nascitur homo ut sex digitos habens . aut oculos om
nino non habens . Sicut in euangelio scriptum est ;
Sicut ergo illic extra regulam naturae raro euenit .
ut deformis nascatur ; Sic & hoc extra regulam na
turae raro procedit . ut dissimilis nascatur filius
parentibus suis , Tu itaque iuuenis quando uxorē
ducere uis . aut si puella nuptiis tradatur . noli quae
rere diuitem sed bene moratam . Quia mores
boni diuitias frequenter adquirunt . Diuitiae aut.
mores nūquam fecerunt . & gloriosior est pauper
tas fidelium . quam diuitiae peccatorum .
Noli quaerere speciem . quia scriptum est ; Sicut
in aures aureae in naribus porci . ita mulieris male
moratae species . Quia in speciae meretrices placent
moribus autem matronę . Cū autem requiris quid
necessarium habens matronę mores discere ;
Considera quales habeat parentes . & sine labore cog
nouisti de illa , Si ergo ambo fuerint boni fiducialiter
pone pedem tuum in domum illius , Si autem ambo fu
erint mali . fuge familiam illam , Crede enim
testimonio xpi quia uerum est & non mentitur ,
Si autem dissimiles fuerint parentes . dubium habes euen
tum . quomodo nauta qui in mare tradidit animā
suam . nesciens utrum pereat aut eua[illegible]dat . aut
ita non . quia de iustis parentibus ius[illegible]ti nascantur ,
Aut de iniquis . secundum ea quae diximus . sed de pa
rentib; iustis iusti nascantur , Propter hoc ipsum quod

similes sunt parentibus suis · sibi ipsi testimonium p(er)-
hibent quia filii sunt eorum ✗ Si autem nascuntur de ini-
quis iustus · per hoc ipsum quod dissimiles sunt parentib(us)
suis · quia non sunt filii eorum · Secundum hec ergo &
heretici ipsi sibi testimonium dant · quod filii sunt iude-
orum atque gentilium · qui persecuti sunt prophetas & apos
tolos & martyres · quomodo eadem ipsa opera fa
cientes in xpianos · quae fecerunt iudei atque gentiles
in prophetas & apostolos & martyres · Numquid
prophete aut apostoli ad martyres persequentes uo
lebant aliquem fieri suum · Nuquid terroribus carna
libus aut promissionib(us) mundialibus aliquem credere
suadebant · Nec enim est fides quae ex necessitate timo
ris procedit · Aut desiderio muneris alicuius terreni ·
sed benedicentes & melius uiuentes · ut & uerbis docerent
& factis · Non minas proponebant carnales · sed futurū
dni iudicium exponebant · Non mundialia bona · sed reg
na celestia hominibus promittebant · Si hec faciunt
heretici · uere filii sunt prophetarum & apostolorum &
martyrum qui ita fecerunt · Si autem alios persequuntur
alios terrent · Alius promittunt · aliorum bona diripiunt ·
Alius donant · sine dubio ipsi de se testimonium dant · quia
filii non sunt prophetarum & apostolorum & martyrū ·
Et uos implete mensuram patrū · r · ccxxxuiii · k · r ·
uestrorum · prophetat illis · ut quemadmodum patres
eorum interfecerunt prophetas · sic & ipsi interficiant
xpm & apostolos ceterosq(ue) scos · Non iubet illos ita faciant

quod facturi erant si non iussisset. sed ostendit eis
quia sciebat quod essent facturi. Ut puta si contingit
aliquem litiges aduersarium & scis quod aliquid cogi
tat contra te dicis illi, Fac mihi quod es facturus
non iubes illum ut faciat. sed ostendis te intellegere
quod cogitat facere; Sic & dns ad iudam dicebat,
Quod facis faccitius, & quam bene dixit impl&e & non
sup impl&e. quantu ad ueritatem excesserunt men
suram patrum suorum; Illi enim homines occiderunt
isti dnm crucifixerunt, Illi ministros isti regem,
Sed quia uoluntate sua descendit in mortem. Non inputat
illis sue mortis peccatum. Sicut in cruce p&ebat pro illis.
Pater ignosce eis quia nesciunt quid faciunt. Inputat aute
illis apostolorum mortem c&erorumque scorum qui
nolentes occisi sunt; Ideo dicat. Impl&e & non super impl&e
Nam benigni & iusti iudicis est suas iniurias contepnere
& aliorum iniurias uindicare. Qui aute suas uindicat
quamuis iuste uindic&, Numquam tamen iudex iustus
esse putabatur; Consequenter her&icis dicitur hoc
Quando enim uides her&icos tres per omnia aequales
dicentes eiusdem substantiae eiusdem auctoritatis
sine principio omnes non aliqua parte distantes a se.
non mireris. implent enim mensuram patrum suoru
gentilium. quo & illi similiter multos deos colebant,
Quando uides eos tres unum dnm dicentes & ipsum esse dnm
patrem. ipsum dnm filium. ipsum dnm spm scm.
Non mireris iudeorum enim patrum suorum. implent

mensuram, Sic enim & illi unum dm̄ patrem cole
bant. filium non confitentes dm̄ post patrem,
Quando uides eos dicentes quia filius dei ipsa patris substan
tia processit. Sicut & oms̄ filius corporales de corpore
patris. & actum carnale. adplicantes spū inpassibili
& inuisibili. & indefluxibili. Cognosce quia mensurā
implent patrum suorum gentilium, & illi enim tales
deos colebant. qui secundum carnē generabantur & ge
nerabant, Quando uideris eos dicentes. purū hominē
ex anima & corpore. sed dm̄ in corpore solo. Scito q̄uo
implent mensuram iudęorum patrum suorum,
Nā & illi hominem se crucifixisse dicebant ad apostl.
Ecce enim impleuistis hierusalem doctrinā uestram.
& uultis inducere super nos sanguinem huius hom
nis, Si enim homo purus est passus. dimitto. quia nos
mors hominis non dis saluabit. sed dico. Iudei tale pec
catum fecerunt. quale fecit qui hominem occidit non dm̄,
Quando uides eos persequentes & facientes om̄a quae dixi
mus. non mireris. implent enim mensuram iudęorū
& gentalium patrum suorum, Serpentes. genimina
uiperarum. quomodo fugietis a iudicio gehennę. sicut
serpentes prae omnibus animalibus astutiores sunt.
& astutia eorum non est in bono sed in malo,
Hoc enim aspiciunt quomodo aliquē mordeant. & cū
momorderint. quomodo se occultent. Sic & homines
hipocritę austutiores sunt cęteris hominibus simpliciter
uiuentibus, sed in angustiis suis cogitant quomodo aliquē
lędant,

&cum leserint. ita simpliciter ambulant quasi
qui neminem nocuerunt. Genimina uiperarũ
superius diximus de iudeis. quo per singulas gene
rationes inuicem sua facta condẽpnabant & semp
per parentes reprehendebant a filiis suis. Item
filii reprehendebantur a patribus suis. Ideo ergo
eos uipere similauit. quo talis est uiperarum na
tura quando conceperint in utero matris nati eorũ
rumpunt uterum matris. & sic procedunt. Item
ipsi nati quando conceperint sic patiuntur a suis & u
ra. sicut ergo uipere semper parentes comedunt
& comeduntur apud illos. Sic & iudei semp patres con
demnant. & condẽpnantur a filiis suis. quomodo
fugietis a iudicio gehenne. Numquid sepulcra scõ
rum aedificantes. an potius a malitia corda uestra
mundantes. Numquid sic iudicat ds. quomodo iudi
cat homo. homo hominẽ iudicat in opere. ds autẽ
in corde. Quae est autem iusta iudicia. scos colere
& non contemnere scitatem. Primus gradus est pietatis
scitatem diligere. deinde scos. Quia non scitatẽ scita
tem fuerunt. sed scitas ante scos. Sine causa ergo iustos
honorat qui iustitiam spernit. quomodo fugietis. nũ
quid liberabunt uos sci. quorum monumenta ornatis.
non possunt sci amici esse illorum. quibus ds est ini
micus. Numquid potest placata esse familia dno
aduersante. Quomodo fugietis. an forsitan nomen
uacuum liberabit quia uidemini esse populi di.

Vipa ut pariens dum parit est moriens.

Quomodo non prodest meretrici si nomen habeat 3
castae, sic nihil prodest peccatori si seruus di dicatur,
Ne putatis quia melior est xpianus impie agens quam
impius, Denique quis peior est aut inimicus apertus
an qui fingit se amicum et est inimicus. Puto quod me-
lior est inimicus apertus quam amicus falsus, sic et apud
dm odibilior est qui seruum di se dicit et mandata diabo
li facit, Serpentes genimina uiperarum quo
modo fugietis a iudicio gehennae. Serpentes enim sunt
et omnes heretici prudentes in malo et stulti in bono,
Et sicut serpentes uarii sunt in corpore suo sic heretici ua
rii sunt in erroribus suis. et multiplices in malignita
te, qui deposuerunt imaginem di quae est in iustitia
et sanctitate ueritatis. et suscipientes imaginem serpen
tis quae est in malitia et inscientia ueritatis facti sunt
serpentes filii serpentis illius, ad quem dñs in perso
na diaboli et ecclesiae dicit, Ecce pono inimicitiam
inter te et mulierem et inter semen tuum et semen
eius. super uentrem tuum et super pectus repes,
Propter quam sententiam dñi inter hereticos et xpianos
pax non potest esse, Si ergo filios ecclesiae non perse
cuntur heretici neque aduersantur et ipsi filii sunt
ecclesiae, Si autem persequuntur semen sunt serpen
tis illius. cuius semen inimicitias exercet aduersus se
men ecclesiae, Ita et isti qui genimina sunt ser
pentis. similiter sicut et illi, super uentrem suum
et super pectus repunt et terram manducant semper;

Per uentrem quidem & pectus : quo quicquid faciunt
propter uentrem suum & propter uanam gloriam
pectoris sui ; Terram autem manducant . quo nemi
nem lucrantur . & capiunt in perfidia sua . non nisi illos
qui in terra sunt . id est carnales homines ; spiritales
autem uiros . seductio non committit ; Manducare enim
est lucrari uel adquirere : siue ad uitam : siue ad mortem
Non solum autem serpentes sunt . sed & uiperae ;
Quarum est utero rumpentes uiscera matrum nascantur .
sic & auctores heresium rumpentes fidem matris
aeclesiae . processerunt ad principatum ; Quomodo
fugientes a iudicio gehenne ecclesias aedificantes ;
Non ecclesiastice ueritatis fidem tenentes . scripturas
legentes . Non scripturis credentes . Prophetas & a
postolos & martyres nominantes . Nec confessionem
eorum sequentes . nec audistis eum qui dicit ;
Non omnis qui dicunt mihi domine domine intrabunt in reg
num caelorum : sed qui faciunt uoluntatem patris
mei ; Sicut enim non omnis qui deum uocant dii sunt : sed
qui faciunt uoluntatem domini : sic non omnis qui in locis
suis praedicant . prophetas & apostolos . & martyres .
iam per hoc sunt cultores eorum . qui opera eorum imi
tantur & fidem secuntur ; CCXL ;
Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & sapientes & scri
bas & ex ipsis occidetis & cetera ; Prophetas & sapientes
& scribas & apostolos dicit ; Prophetae enim erant quia
prophetico spiritu erant repleti ; Sapientes autem erant col

sicut proph&a dicit dec(or)os ; & eruditos corde in
sapientia ; Scribe autem erant quia de thesau
ris suis noua & uetera proferebant , Sed pri
mum uideamus qua causa dicit : Ideo ecce ego mit
to ad uos . superius dixerat ; Uae uobis scribe &
pharisei hipocrite . quia edificatis sepulcra prophe
tarum & ornatis monumenta iustorum . & dicitis ;
S i in diebus patrum nostrorū fuissemus non essemus
socii eorum in sanguine proph&arum : Id est quo ae
dificatis sepulcra proph&arum ; & per hoc non solū
uerbis . sed ipsis aedificationibus dicitis ; Si in diebus
patrum nostrorum fuissemus . non essemus socii in
sanguine proph&arum . Uolentes uos coram ho
minibus iustificare . qui secundum uisionem o
perū iudicant . & non contēdō qui corda agnos
cit quod est hipocritarum . Ideo mitto ego
ad uos proph&as & sapientes & scribas & ex ipsis
occid&is & crucifig&is . & persequimini de ciuitate
in ciuitatem . & mensurā homicidii patrum u(est)rorū
non bene plenam implebitis . sed p̄ ionte facientes
patribus u(est)ris . quo illi quidem proph&as occiderunt :
U os aūt ipsum dn̄m proph&arum , Illi eos qui adnun
tiabant uenturum filium di . Uos aūt eum qui iam
aduenisse testatur . ut sic per ipsa opera u(est)re
homicidii alia testimonium uobis reddatis quia
filii estis patrum homicidiarum . ut non solum
sanguis istorum scorum . uerum &iā propter

iustorum sanguinem; Omnis sanguis preceden
tium sc̄orum ueniat super uos, Nunc uirtutem
ipsorum uerborum uideamus, Ostendit eis quia
intellegit corda illorum; quia tales sunt ut fa
ciant quod patres eorum fecerunt; Nam apud dm̄
qui hominem occidere potest. antequā occidat.
quasi homicida habetur, & qui adulterium commit
tere ausus est; antequam committat iam adulter. ē.
ante dm̄, & qui periurare paratus est; antequam iuret
iam periurus uidetur; Quia ds̄ non ex operibus iudicat
sed ex cogitationibus & ex corde; dicente apostolo,
Testimonium reddente conscientia eorum & cogitatio
nibus inuicem accusantibus. aut etiam defendentib;
in die cum iudicauit ds̄ occulta hominum, Uoluntas
est enim quae aut remuneratur pro bono. aut con
dēpnatur pro malo, Opera autē testimonia sunt uo
luntatis, & quid ergo expectet opera; qui conscienti
as nouit, Numquid etiam in aliquo negotio testi
monia queris cum tibi res ipsa fuerit manifesta;
Sed dicis, Si secundum uoluntatem iudicat & opera
non expectat non misisset ad illos prophetas & sapientes
ut duo bona fierent. ut et iudei secundum conscienti
as suas solas condēpnarentur & iusti homines non oc
ciderentur, & quis scit quia aut malus iuste dampna
tus est. propter beniuolentiam suam. nisi uoluntas
demonstraretur in opere; Quale est enim illud iudici
um iustum cuius iustitiam nemo cognoscat, Non ergo

ds querit opera propter se. ut sciat quomodo iudi
cet sed propter alios ut omnes intellegant quia ius
tus est, Nam ds quidem omnium corda cognos
cit. et hominum et angelorum. et spirituum cele
rorum; Cor autem di nemo cognoscit. neque
homines neque angeli, Ideo ergo et malis dat
occasionem per quam in operibus ostendant pro
positum uoluntatis suae; Sicut dedit scribis et pha
riseis. mittens ad eos prophetas et sapientes et scri
bas; Et bonis prebet occasionem per quam ostendant
propositum uoluntatis suae; Sicut prophetis et sapi
entibus et scribis suis praebuit; Excitans super eos
persecutionem scribarum et phariseorum. ut non
sine causa quantum ad homines coronarentur;
Ecce si est homo habens beneficiendi propositum. cer
tum iustum est. ut ds prouideat ei occasiones per
quas faciat bona, Ut quid pinguis terra iaceat
sine fructu; Sic iustum est ut homini malam uo
luntatem habenti. prouideat causas per quas faciat
mala. dicente salomone ad prauos, Prauas uias
emittet dns, Unde dauid rogat dicens,
Uiam iniquitatis amoue a me, Nam et de beneuo
lis alibi propheta sic dicit, quia non dimittit uir
gam peccatorum super sortem iustorum. ut non
extendant iusti ad iniquitatem manus suas,
Id est non dat potestatem demonibus super iustos.
ne quando contra uoluntatem suam malum facere

conpellantur abilis ; De maliuolis autem sta
tim sic dicit, declinantes autem ad suffocationē.
Adducet dn̄s cum operantibus iniquitatem,
Id est qui a declinatus est ad malefaciendum. sociat illū
cum operantibus mala, ut puta. Uolenti tibi elemo
sinas facere: occurrit ante faciem tuam captiuus
aut desolata uidua: aut miserabilis orfanus non tan
tū te misit ad utilitatem illius. quantum illum trans
misit ad utilitatem tuam, Id est non tantum prestitit
illi per te. quantum tibi per illum, Nam quod per te illi
prestitit. temporale est & terrenum, quod aūt
tibi prestitit per illum. perpetuum est & celeste;
Ne putes quia propter utilitatem pauperum ds̄ diuitē
fecit quos & sine diuitibus poterat sustentare;
Sed propter utilitatem diuitum pauperes fecit qui
a infructuosi & steriles erant futuri nisi pauperes
fuissent facti; Si ergo bene facere uolentibus. quan
do prouidit causas bene faciendi iustus est ds̄ sine du
bio: & quando male facere paratis male faciendi pro
uidit causas non est iniustus, Sicut enim bonus rogat
ne in occasionem peccandi incurrat dicens, Uiam iniqui
tatis amoue a me. Sic & malus optat ut inueniat occasi
onem nocendi: Ita ergo dicit dn̄s, Ecce ego mitto ad uos
prophetas & sapientes & scribas & ex ipsis occidetis & fla
gellabitis. ut ueniat super uos omnis sanguis iustus qui
effunditur; Ergo ds̄ occasiones prouidit peccandi etiam.
sed non ut peccare faciat. sed ut peccatorem ostendat;

Ecce enim sit ut nouitium con pares seruum & uo
lueris ut mores suos demonstr& . Nonne pones
ante illum sacculum cum solidis . aut aliquem con
cupiscibilem cibum . & si quidem seruus ille incon
tinens fuerit . & sine timore exporrigit manum suā
& accepit inde . Numquid malefecisti aut numquid
tu cogitasti puerum ut faciat male . sed propalasti ma
litiam eius . Sic & ds̄ dans hominibus occasionem pec
candi . si peccare uoluerint non illos facit peccare .
sed manifestat peccatricia corda eorum , Ut ueniat
super uos omnis sanguis iustus qui effunditur sup trā ;
A sanguine abel iusti usque ad sanguinem zachariae fi
lii barachiae . quem occidistis inter templum & altare ,
Id est non super iudeos qui hic estis . sed super uos malos
& homicidas . nam in tempore abel . iudaei quidem non
fuerunt mali autem fuerunt . Nam quantum ad homi
nes multe sunt generationes secundum diuersitates
terrarum . Qantum autem ad dm̄ duae generationes
sunt ; ut puta per singulas generationes scīs bona pro
mittens . ds̄ prophetas ad consolationem ipsorum .
Xpm̄ eis prophetauit uenturum . Ut puta . & constituam
iudices tuos sicut prius . Tunc uocaberis ciuitas iustitiae
& cetera ; Ergo promisit quidem . non autem & prestitit .
Prestitit autem nouissimis scīs per singulas generationes .
peccantibus mala promittens ds̄ ad terrorem eorum .
Hunc eis prophetiae minabatur interitum quem iudei
passi sunt , ut puta terra uestra deserta & cetera ;

Ergo minatus est omnib; · Non aut̄ reddidit sed red
didit generationi nouissime, sicut ergo om̄a que in
singulis generationib; a constitutione mundi omnes
scī merebantur aliis nouissime donata qui receperunt
xp̄m · sicut om̄a mala quae in singulis generationibus
a constitutione mundi · pati meruerunt om̄s iniqui
& scōrum interfectores · super nouissimos iudaeos uene
runt qui xp̄m repulerunt , aut ita nūquā initio mundi
aut talis gratia dī donata est hominibus qualis in xp̄o ·
aut talis interitus uenit sup impios · qualis uenit super
iudaeos · xp̄o repulso extra corporalia dico que passi sunt
a romanis · Qui enim melius esse & sapiens abstinet se
ab illis · Si aut̄ incontinens fuerit potest quā dm̄ in
r corpore aduenientem suscipere · Aut quid peius contin
gere potest quā dm̄ cū tanta misericordia & humilita
te uenientem ad se · Non solum non suscipere sed ad
huc interficere · & tali modo interficere · Pone ergo
dicere dm̄ ad illos qui receperunt xp̄m , & ecce ego mit
to ad uos filium meum in corpore uelatum & discipulos
eius in nomine ipsius & recipietis eos ut ueniat sup uos
omnis iustitia quae facta est ab abel usque ad zacchariā,
nonne uerum dicit ; Vere enim quantū ad magnitu
dinē gratiae quae data est hominib; in xp̄o , Non dicā
om̄s iustitiae precedentiū scōrum abinitio uenerunt sup
illos · ut puto , quo omnium scōrū iustitiae · tantū mereri
non potuerunt quantā illis donatū est , Sic & sup iudaeos
qui crucifixerunt xp̄m & persecuti sunt discipulos eius ·

uenientes ad se, quantum ad magnitudinem irę quę
effusa est super eos! Non dicā quia omnium impiorū
praecedentium peccata uenerunt super illos. sed ma
gis omnium ipsorum peccata tantum mali non meru
erunt quantū uenit super illos. ut corporalia paterent
qualia passi sunt a romanis! & sic postmodum om̄s ge
nerationes eorū usque ad finē sc̄li. Procurenatur a dō &
ludibrium fierint gentibus uniuersis sicut & sunt
uel ita omnis gens uel ciuitas non cum peccauerit statim
punit eam d̄s. sed expectat per multas generationes.
& modo mandat. modo minatur. Interdum pastea casti
gat. ut quanto magis diutius eam expectauerit tan
to amplius & diū iudiciū iustius sit & illorū dignior poena.
Quando aūt placuerit dō perdere ciuitatem illā aut gentē.
uidetur omniū generationum praecedentium peccata
reddere illis. quō quae ille om̄s generationes merebant̄
haec sola est passa. Quid ergo iniustus est d̄s qui aliorum
peccata uindicauit in istis. absit. Sed quō quae illi mere
bantur. isti sunt passi. & soli passi sunt talia cū non soli
peccassent, Propterea quae illorū erant isti dicuntur
perpessi. Res enim ista mostalis est; & sic om̄s homi
nes cotidie facimus. Ecce cum serui tui peccant. spolias
unū & alterum paras ei dicens. Nisi obseruaueris hoc
passurus es. Similit̄ facis & alteri, Non meliorentibur
eis si incurrerit unus & castigatur secundum peccatum
suum & uidetur quidem pro omnibus ille solus castiga
tur. Quia quod aliis est promissum illi est redditum.

reuerte autē non pro aliis castigatus est sed pro se
Quia secundum meritū culpę suae castigatus est,
Ille enim aliis dicitur castigatus qui aliis peccantibus
ipse castigatur non peccans. Qui autē peccans cogitatur (castig)
non pro aliis sed pro se castigatur, sic & generatio ista
pro patrib; suis quidem uidetur punita quia illi ter[i]ti
sunt isti puniti. Uere autē non pro illis sed pro se condem
nati sunt quia sic peccantes iuste dāpnati sunt, Haec eadē
& ad heret[i]cos conuenit dicere xpm̄, Ideo ecce ego mit
to ad uos sapientes & scribas & ex ipsis occidetis & flagel
labitis in sinagogis uestris & perse[qu]imini de ciuitate in ci
uitatem. Ut ueniat super uos omnis sanguis iustus
qui effunditur super terrā, Uere enim missi sunt
sapientes aduersus heret[i]cos patres nr̄i sapientes
autē non litterati quorū sapientia in sensibus carnalib;
posita est. & In lingua adquesita per exercitationem car
nalem. sed sapientes circa dī timorem. sapientes circa
notitiam ueritatis sapientes animo non corpore. corde
non ore. fide non uerbis. qualibus dicit propheta,
Dexterā tuā sic notā fac mihi & eruditos corde in sapi
entia, Misit scribas. id est presbiteros & diacones. & fe
cerunt eis qualia fecerunt prophetis & apostolis &
martiribus patres eorū, si quidem passi sunt ab heret[i]cis
patres nr̄i Nullus ignoret recedēnt de medio testimo
niū scribarum. Ipse enī alter hominū per singulas gene
rationes decurrens, sufficiat ad testimonium ueritatis.
Qui sunt filii prophetarū & apostolorū & martirū per secuta

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

onem patientium semper. & qui sunt filii iudeorum
atque gentilium persequentium semper. Quid opus est
uerbis ad probationem generis nostri. cum res ipsa lo
quatur. Quod autem dicit. Ueniat super uos omnis san
guis iustus. a sanguine abel usque ad sanguinem zaccha
riae. Non ita est ut omnium generationum praece
dentium & persecutricium merita generatio una persoluat.
Nec enim iustum est ut alter pro alterius puniatur pec
catis. sed cum in die uindictae unaquaeque generatio puni
ta fuerit pro suis peccatis. de hac una & ipsa generatio
ne uindicatum uidetur esse. omnium enim iniquorum & per
secutorum & homicidarum. a cain usque ad finem generatio
una est. & si non sint omnes in tempore uno. omnes filii sunt &
persecutoris & homicide illius cain. Ideo & alibi dicit.
Amen dico uobis non transibit generatio ista donec omnia
fiant. Id est donec impleatur omne misterium uoca
tionis sanctorum. Ut puta. fuit cain persecutor abel & mor
tuus est. facti sunt gigantes persequentes filios seth.
Ecce cain transit. sed generatio ipsa stetit. Perierunt
gigantes in diluuio. sed nati sunt ex cham. Cananei.
& ceterae gentes ex eo persequentes filios sem. Gigantes
transierunt. sed generatio ipsa stetit secundum a
nimam. Cananei de generatione erant eorum i
quorum qui fuerunt ante diluuium. Interempti sunt
cananei ex parte a filiis israhel. Sicut legimus. ex eis
facti sunt alienigenae qui persequerentur iudeos.
Ecce & illi transierunt. sed generatio eorum stetit.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Post modum conuersę sunt gentes quedam ad xp̄m
Surrexerunt perfidi iudei post xp̄m aduersus xp̄i
anos. ipsā habentes generationē. quantū adam
mā quā habuerunt gentes illę quae prius perse
quebant̄ iudeos, deinde gentiles quidem crediderunt
om̄s. Iudei aūt defecerunt qui persequebantur
ecclesiā: & ex ipsa ecclā surrexer̄ heretici qui perse
quebantur ecclesiā, Ecce iudei & gentes persecutores
transierunt: sed generatio ipsa stat; Nā de generati
one illorū iudeorū & gentiliū. Sunt heretici isti ideo
& mores & pfidiā secuntur illorum. Sicut diximus
supra, Post modum aūt & heretici transituri sunt
ut non sit secundū qđ modo esse uidentur. & futuri sunt
gentiles & ppli anti xp̄i, & transeunt ab; istis genera
tio rectorū stabit in illis. De generatione enim iusto
rū erunt & iā illi qui fuerunt & implet̄ur quod dic
tū est; Non transibit generatio ista donec om̄ia fiant;

ccxli.

Hierusalem hierusalem quae occidis prophetas &
lapidas eos qui ad te mittuntur, Om̄ia futura ante
prospiciens dn̄s. Preuidit & iā ruinā ciuitatis illius
& plagā quae a romanis uentura fuerat sup populū
illū. Ideo extollens lamentū lugebat eam dicens;
Hierusalem hierusalem; Recordabatur quidem
sanguinē scōrū suorū qui effusus erat ab illis;
& quia huc post modū fuerat effundendus; sed non
tantū dolebat de iniuria scōrū suorū; Sciens qualē

illis gloriam preparauerat pro morte carnali ·
sed de illorum interitu flebat · & in illorum perditione · Sicut
enim benefacientes non deo prestamus sed nobis ·
Deus autem gaudet non de suo lucro · sed de nostra salute ·
sic peccantes non deo nocemus · sed nobis , Deus autem tris
tatur · non de sua iniuria · sed de nostra perditione ,
Sicut rex benignus audiens criminosas personas lege
quidem conpellente ipse mortis sententiam dictat ·
Aduersus eos tamen misericordia instigante lacri
mas fundit super ipsos · & uult eos adiuuare & non po
test contradicente sibi iustitia · quoniam misericordi
a tunc est uera misericordia · si sic facta fuerit
ut iustitia peccatum non condemnetur , Si autem contempta ius
titia misericordia obseruetur ipsa misericordia
non est misericordia · sed fatuitas · Nam & iustitia
non est uera iustitia · nisi habuerit in se iustitiam ·
Iustitia sine mise misericordia non est iustitia sed
crudelitas · Sic & misericordia sine iustitia non est
misericordia · sed fatuitas · Sic & dominus ipse quidem mor
tis sententiam dictabat super iudeos dicens · Ecce ego
mitto ad uos prophetas & ex ipsis occidetis ut ueniat
super uos omnis sanguis iustus · & ipse eos miserabili
lamentatione plangebat dicens · Hierusalem
hierusalem · Nam dominus inuitus conpellitur cum magno
dolore peccatores damnare · Non enim sic dolet quia
ipse ab eis offenditur · sed quia quasi uiolenter
cogitur perdere aliquem quem omnis cupit saluare , Nam

quemadmodum in uobis contra naturam est be
nefacere! Sed dicis aliquis. cum in potestate habeat
deus perdere & saluare. Quis eum inuitum conpellit
condemnari si non uult? Tu qui non desideras mi
sericordiam dei? Nam sicut qui desideranti misericordiam
denegat crudelis est. Sic qui non desideranti miseri
cordiam prestat iniustus est. Sed dicis; Quis est
homo qui non desiderat misericordiam dei? Tu permanes in
peccatis. desiderare est autem misericordiam dei conuerti
ad dominum. Ille enim desiderat misericordiam dei qui timet
iram eius. Non desiderat misericordiam dei sed con
temnit. qui non conuertitur ad dominum qui fecit eum;
Hierusalem hierusalem quousque nunc luctata es con
tra misericordiam meam tuis peccatis. nunc autem iam superasti.
Uolo enim iam te misereri sed uires misericordiae faciende
non habeo. nec possum iam te amplius sufferre. Incessa
bilibus enim iniquitatibus tuis misericordia mea quasi
iam lassata proposito suo defecit. Quae occidis prophetas
& lapidas eos qui ad te mittuntur. Misi ad te esaiam &
serasti eum; Misi ad te hieremiam & lapidasti eum.
Misi hiezechiel & tractum per lapidem excerebrasti eum.
Quomodo saneris qui nullum ad te medicum uenire permittis?
Quomodo cures infirmitatem tuam qui omnem medicinam
conculcas? Seruis meis non peperci ut tibi parcerem pec
catrici. illorum uitam neglexi ne tuam mortem uiderem.
Omnes medici spiritales in te defecerunt & tu curata non es.
insanabilis passio tua uicit artem diuinam. Si de morte

tu uagatus fuissem numquã ad te misissem pro
ph&as, Si te pdere uoluissem: nũquã ad te ipse ue
nissem, Ego tibi quid faciam? sicut ipsa uiuere non
uis? Q̃otiens uolui congregare filios tuos. ut galli
na filios suos. & noluisti, Cũ te in aegypto quasi san
guinarius accipit sequebatur pharao. misi sup te
moysen & aaron quia duos molles marspinas miseri
cordiae liberatos suos de ungibus eius rapui in deser
tum & noluistis: facientes uobis uitulũ corep
tis erui r&is potius idolo mos tuo quã dõ uiuenti,
Quotiens uolui congregare filios tuos sicut gallina pul
los suos & noluisti percurrere. sicut sin iudicium quoti
ens peccauerunt & tradidit illos dñs & iterũ liberauit.
gallinã ecclesiae ponit similitudinẽ, Sicut enim
pulli gallinarũ pastũ suum sequentes per diuersa
uagantes & maternis uocib; congregantur sic & po
pulus dĩ carnalem uoluptatem & mundialem concu
piscentiam sequentes p diuersos uagantur errores.
quos eccła mater per sacerdotes. modo increpationi
bus. modo blandimentis quasi quibusdam uocibus
congregare & allectare festinat. & quemadmodũ
gallina habens pullos uocando illos non cessat ut
adsidua uoce uagositatẽ sup& pullorũ suorũ: sic & sa
cerdotes in doctrina cessare non debent. ut studio
& adsiduitate doctrinarũ suarũ neglegentiã populi
errantes emendent, & quemadmodum gallina non
solũ suos calefacit. sed &iam cuiuscũque uolatilis exclu
sos.

a se diligit quasi suos; ita & ecclesia non solum suos xpi
anos stud& · sed siue gentiles siue iudaei sub posit illi
fuerint · om̄s fidei suo calore uiuificat & in baptismo
generat & in sermone nutricat & mater na diligit
caritate · ut aut̄ her & ier haec eadem coaptemur .
Hierusalem hic intellege s̄ēp ecclesiam quae dicitur
ciuitas pacis · cuius fundamenta posita sunt sup mon
tibus scripturarum ; Sicut ergo illi iudaei qui fuerunt in
hierusalem spiritalis egressi crediderunt in xp̄m ·
Illi aut̄ qui erant hierusalem corporales manentes
in corporali iudaismo . p̄sequebantur sp̄itales iudeos
id est ap̄tos ceterosq; ex circumcisione credentes · sic
& de ista noua hierusalem . Id est de eccta qui spiritales
xp̄iani fuerunt · relicta corporali eccta quā p̄fidia
occupauerunt uiolentia exierunt ab illis · magis aut̄
illi exierunt a nobis ; Sicut iohannes exponit , Ille
enim de eccta exire uidetur · non qui corporaliter exit .
sed qui sp̄italiter ueritatis ecclesiastice fundamenta
relinquid , Nos enī ab illis exiuimus corpore · illi aut̄
a nobis animo ; Ab illis exiuimus loco · illi a nobis fide ,
Nos apud illos reliquimus fundamenta parietum · illi a
pud nos reliquerunt fundamenta scripturarum ·
Nos ab illis egressi sumus secundum aspectum hominum
illi a nobis secundum iudicium dī , Ideo & illi corpora
les xp̄ianī persecuntur , Nos sp̄itales specie colonta
ueritate fundamenta propt̄ ea quae ad illā hierusalē
corporalem dicta esse uidentur , hiertm hiertm quae

occidis prophetas et lapidas eos qui ad te mittuntur.
Non dixit que occidisti uel lapidasti. sed que occidis et
lapidas, Id est quae hoc proprium et quasi naturale
consuetudine habes ut occidas et lapidas sanctos, Non enim
occidit aut lapidauit ante xpm et cessauit facere post
xpm que fecit, Sed eadem ipsa fecit apostolis que fecit
aliquando prophetis. Sic et hereticorum ecclesia non so
lum secuta est patres nostros et persequi non cessauit,
Sed et eadem filii eorum faciunt nobis quae patribus nostris
fecerunt patres eorum, Mittuntur enim ad illos uiri
fideles quotienscumque inter illos et fideles testamenti
dei commouetur, Non ex ebrietate uini sicut fieri solet
frequenter. sed ex aliqua causa relegionis, Mittuntur
autem ad illos sicut mittebantur prophetae et apostoli ad
iudeos. Non ad salutem eorum insanabiles enim sunt sed ad pre
iudicium ipsorum, ut sine excusatione ignorantiae
iudicentur, Ita et aliter heretici prophetas et apostolos et
martyres, Quomodo sunt apud nos modo sine dubio
in uerbis suis et actibus, Quotiens enim leguntur in eccle
siis nostris uerba et acta prophetarum et apostolorum,
Prophetae et apostoli missi loquuntur ad nos, Quos omnes
missos ad se heretici dum neglegunt et male interpretan
tur occidunt et lapidant eos, Ut autem manifeste cog
noscas quomodo prophetae et apostoli ab hereticis occi
duntur et lapidantur, Primum intellege quomodo nas
citur xps in nobis et quomodo occiditur. quando enim
credimus in xpm xpm generamus et formamus in nobis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

Sicut dicebat apostolus galatis, Filioli mei quos
iterum parturio donec formetur xps in uobis, Con
sequenter et quando perdimus fidem xpi. xpm oc
cidimus in nobis. sic et prophetae apud hereticos oc
ciduntur, Quando enim fidem et ueritatem uer
borum eorum peruersa interpretatione subuertunt
prophetas et apostolos occidunt in se, Uerbi enim
sanguis ueritas est qui uiuificat uerbum, Omne autem
uerbum quod non habet in se ueritatem dei mortuum est.
quomodo sine sanguine corpus, propterea omnia uer
ba diuina quamuis rustica sint et inconposita uiuificant
quoniam intus in sensibus suis habent positam ueritatem dei.
quasi sanguinem in uenis inclusum et ideo uiuificant
audientem. Sicut testatur petrus ad xpm dicens,
Quo ibimus uerba uitae habes, Omnia autem uerba secula
ria quae non habent in se uirtutem dei. quamuis sint
conposita et ingeniosa mortua sunt. quoniam in uenis
sensuum suorum non habent ueritatem dei, propter
ea nec audientem saluant secundum haec iam in
tellegis. quomodo heretici occidunt et lapidant pro
phetas et apostolos missos ad se, Quotiens enim ueri
tatem uerborum eorum gladio maligni sps et uerbi per
uersi corrumpunt et effundent interitum. et quo
tiens occidunt prophetas et apostolos. et sanguinem
uerborum eorum. id est ueritatem effundunt in te
ritum, et quotiens aliud intellegentes in uerbis pro
phetarum et apostolorum aliud proloquuntur in
populo

blasphemias suas quasi lapides quos [illegible]mia ctant
super apostolos & prophetas, Quotiens uolui
congregare filios tuos . & c&era, Quotienscumque enim
sicut diximus inter hereticos & fideles fidei moue
tur certamen. Et uidens uult illos dominus congrega
re sub ueritate pennarum suarum, Id est duorum
testamentorum: quotienscumque leguntur apud
eos uerba prophetarum & apostolorum, Illi autem
non quasi domestici pulli gallinę quae est aecclesia:
Sed quasi siluestres pulli sanguinarii uulturis aut
accipitris . Non solum ad ueritatem duorum tes
tamentorum uenire non quiescunt: sed adhuc in
ruunt super ipsam gallinam, Id est ecclesiam & di
ripiunt & dispergunt pullos eius & euelligant
eam. Totiens uult eos congregare: illi autem noluntt.
Ecce relinquitur uobis uestra deserta, Id est ecce nunc
tempore instanti cum ego fuero crucifixus . scindi
tur uelum templi & secr&a misterii sanctitatis eius pub
licabuntur & recedit ab eo spiritus domini, & sicut corpus a
nima recedente prius quidem frigescit: deinde putres
cit & soluitur . sic & templum ut recedente
ab eo: prius quidem seditionibus & indisciplinationibus
replebitur tirannidis quasi domino eum iam non guber
nante deinde ueniet ad ruinam . Sicut enim ante mor
tem hominis insanabilis praecedit infirmitas, sic &
ante ruinam aut hominis aut loci alicuius aut ciuita
tis . Inemendabilia praecedunt peccata, Sicut enim

pulli frequenter a matre uocati cum non obau
dierint neque secuti fuerint matrem. matre lon
gius abeunte. aut uenit accipiter et diripit eos
aut longius euagantur ut pereant. sic et dño
frequenter iudeos uocante, quando non obaudierunt
neque secuti sunt eum. Recedente illo ab eis ad
negantes uenit. quasi accipiter rex romanus
et partem quidem eorum comedit fame et gladio.,
Alii autem per singulas prouincias dispersi sunt
ut perirent, Dico enim uobis, Non me uidebitis
amodo donec dicatis, Benedictus qui uenit
in nomine dñi, Praecessores nri exponunt circa
ipsum diem iudicii et resurrectionis quosdam iude
orum credituros in xpm; quod et apostolus signi
ficare uidetur dicens, ex parte caecitas in israhel
contigit, donec plenitudo gentium intraret et sic
omnis israhel saluus fieret. et sequens lectio illa
tota hoc dicere uelle uidetur; Siquis autem miste
rium hoc per illos putat impletum qui in actib; apos
tolorum diligenter legere uoluerit inueniet

quaere. Omelia dñi. Duorum libror[illegible] a. ca° 19° mathei.
usque ad cam 20m eiusdem — et sequitur. omelia ista est
[illegible] de textu mathei

Locutus est ad me unus de septem angelis dicens
ueni electa mea. unus autem ipsis [illegible] nomine [illegible]
anullus perfect

locutus est ad me unus de

Ad[illegible] autem deus de tribu iuda

132r

Ut pellican⁹ fit matr⁹ sanguine san⁹
Sic nos sanati sum⁹ oms sanguine nati.

d

Dialogũ scĩ gregorii

Esaias serrat⁹. Ieremias lapidat⁹. Ezechiel tract⁹ p lapide excerebrat⁹ est.
Dicebat eni iudei de esaia. principes nros sodomitas appellat. et ppłm isrł gomorreas. dnm sabaoth se uidisse blasphemat. cu dicat ds. Nemo uidet faciem mea et uiuit.

a

pbatio

Dn̄s [illegible] quiescat

[illegible] bu

G. H. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

orem

dic

tarbas

Abbo [illegible] te [illegible]

[illegible] delectet [illegible]

no no nob nob

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

restauriert März 1970, R. Kr.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Copyright 4/1999 YxyMaster GmbH www.yxymaster.com
VierFarbSelector Standard* - Euroskala Offset

restauriert März 1970, R. Kr.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg